

Fedor Ljubov

G O L O D

Kniha z Petrohradu

NAKLADATELSTVÍ MODERNA
V PRAZE

OBSAH.

I. Rudý sarafán	9
II. Pomeranč	30
III. Kavárna u dvou invalidů	51
IV. Měšečník	71
V. Červenka	91
VI. Růže z Něvského Prospektu	113
VII. Kristovy oči	134
VIII. Útěk	156

Jen skuč, ty větře podzimu,
Našemu směj se hladu!
Ty rány jitři bolavé,
Náš hlásej smutek světa davu!
Skuč měst i vesnic pustinou,
Žebráky uvrc v náruč smrti!
Dým polí, černý, válečný
Zažeň ty světa v širé nivy!
Šiř skuče, kletbu, křik i zoufalství!

Než v prudkém vichru kvílení
Já novou slyším hymnu,
Na nebi mraky pokrytém
Já tvůrčí tuším hvězdu!
O větře, větře, hlásej v dál,
Že Rusko snům se vzdalo!
Je v bolu, v mukách, v zoufalství,
Vstříc vítězství však kráčí! — —
Ač krví celé zbroceno,
Nachází v sobě sílu
A světa kmeny vůlí svou
K vyššímu vede dílu!

V. Brusov.

I.

Rudý sarafán.

„Golod — toť ruské slovo. Znamená hlad... Měl byste toho slova použití za titul nějaké knihy! Ale jen v ruském jeho znění, neboť přeloženo ztrácí to slovo na své plnozvučnosti. A vůbec náš ruský hlad není možno přeložiti! Ten jest zcela jiného utvoření, nežli hlad ostatních lidí, už proto, ježto nevznikl z bídy, nýbrž z vášnivého fanatismu pro vítězství myšlénky, již nelze s ničím srovnati.“

Tak hovořil Petr Pavlovič Kukunov, dívaje se při tom upřeně na černou kopii Balestrierova „Beethovena“, jež visela nad mým klavírem.

Musím podotknouti, že Petr Pavlovič jako zázrakem unikl z republiky sovětů a byl nyní u mne návštěvou.

Jeho žaludek pomalu zase si zvykal na maso, ba i na ještě těžší pokrmy.

Ježto jsem již věděl, jakým jest bezvýhradným vyznavačem Tolstojovým, poprosil jsem ho v domněni, že mu tím způsobím potěšení, o Kreutzerovu sonatu.

Přes všecko očekávání on, skutečný mistr klavíru, odmítl a sedaje si k pianu, prohodil:

Raději vám zahraji „Rudý sarafán“.

Znal jsem tuto ruskou lidovou píseň již ode dávna.

Moje matka, původem z Archangelska, nejednou mne jako chlapce touto písní, měkkým sopránem přednášenou, ukolébala.

Ještě dnes slyším hlas svého otce, jak jí praví:

„Julčo, zazpívej ‚Rudý sarafán‘.“

Petr Pavlovič počal hráti. Má duše již zalétala v zašlá léta dětství. Pojednou však uprostřed písně náhle ustal a zvolal:

„Ne, nemohu hráti... je to přec jen příliš hrozné.“

A ježto jsem celý ulekán naň patřil, řekl jednoduše: „Nesnesu již té písně. A raději vám hned povím, za jakých okolností jsem ji naposledy slyšel. Znáte dle jména kněžnu Olgu Michalovnu Šisarovu?“

„Tu revolucionářku?“

„Ano, tu... V roce 1905 byla považována za nejhrolivější předbojovnici dumy a ‚Ochrana‘ ji Petěrhofu udala. Mohla děkovati jen svému přátelskému vztahu k velkoknížeti Michalovi, že nebyla deportována na Sibiř. Pravím, že mohla děkovati... ale snad by bylo bývalo pro ní daleko lépe...“

Petr Pavlovič si zapálil novou cigaretu. Kouřil bez ustání a tvrdil, že nedostatek tabáku byl mu téměř nesnesitelnějším nedostatkem chleba. A odkládaje zápalku do popelníčku, pokračoval:

„Obývala mramorový palác na Moraskaji. Byl jsem tam častým hostem, vděče to jednak svému umění, jednak našemu přátelství. Byla provdána za známého carského generála. Nač váš tázavý pohled? ... V Rusku za Mikuláše II. to nebylo žádnou zvláštností, že manžel patřil k černosotněncům, zatím co manželka byla pokrokového smýšlení. To však se házelo všechno do jednoho koše s nápisem ‚nihilismus‘ proto, aby řízení bylo kratší.“

Generál byl jistě o třicet let starší Olgy Michalovny. Bojoval ve východním Prusku a pravděpodobně se utopil v Mazurských jezerech, neboť nedošla již nikdy o něm žádná zpráva.

Tak byla Olga Michalovna již od roku 1914 považována za vdovu. Byla tehdy as třicetiletou, ale opojně ještě krásnou. Její jedinou pýchou byl malý Dimitrij, který se po svém legitimním otci nazýval Karlovič. To zdůrazňuji, neboť v Petrohradě se vypravovalo všelicos. Že by ten pětašedesátiletý voják mohl vyhráti bitvu, to věřil každý, že by však mohl mítí přirozeným způsobem dědice, to... Dimitriji Karloviči bylo právě 16 měsíců, když jeho otec dle křestního listu, po vypuknutí války odtáhl na západ. Olgu Michalovnu jsem tehdy vídával velmi často. Byla neobyčejně něžnou mladou matkou. Zkrátka řečeno: ruskou matkou. Připomínala zlatem zářící madonnu pravoslavné církve, když tak ve večerních hodinách, kdy jsem přicházel, seděla s chlapcem na klíně ve svém příjemně vyhřátém pokoji. Když malý Dimitrij Karlovič nechtěl usnout, tu mu zpívala svým vždy trochu zastřeným a proto melancholickým hlasem ‚Rudý sarafán‘.

Velmi často jsem ji takto našel a tato písnička patřila již k její osobě.

Tak tomu bylo i onoho večera. Dimitrij Karlovič byl již větším, bylo mu něco přes pět let.

Když jsem vstoupil, seděla Olga Michalovna v rohu pokoje a plakala. Na kolenou měla Dimitrije Karloviče a zpívala zastřeným, občas vzlyky přerývaným hlasem, ‚Rudý sarafán‘.

Abyste věděl, bylo to o vánocích v osmnáctém roce.

Bolševici sídleli v taurském paláci a provedli právě roztrídění čtyř žaludků.“

„Co je to, Petře Pavloviči?“ tázal jsem se dychtivě.

„Lidoví komisaři rozdělili obyvatelstvo hlavního města na čtyři třídy . . . rudé gardisty . . . dělníky . . . na duševní pracovníky a . . . buržousty! První třída

dostávala všechno. Druhá polovinu toho. Třetí polovinu té poloviny, čtvrtá — nic.

Náležel jsem ke třetí třídě, Olga Michalovna následkem vysokého postavení svého nezvěstného manžela, do čtvrté ... Nedostávala ničeho.“

„A bylo to také přísně prováděno?“

„Pokud to bylo možným, ano ... Veškeré zásoby hlavního města byly v rukou bolševiků. Válka mezi vesnicí a městem již počínala. Sedláci již ničeho nedávali. Propuštění mužici shlukovali se na venkově v ozbrojené hordy. Petrohrad se svými dvěmi miliony duší leží uprostřed bažin a nejbližší vesnice jsou daleko. A nepřišel-li náhodou některý z měšičníků, pak byli příslušníci čtvrté ba i třetí třídy ztraceni.“

„Co je to měšičník?“

„Vy nazýváte ho snad zde dodavatelem potravin. Měšek je váš pytel, měch ... a měšičník v logickém důsledku toho člověk, který ve svém měchu něco přináší. Ale těchto dnů nepřicházel nikdo. Kulák, tak jsme jmenovali bohaté a lakomé sedláky, neprodal již ani mouky ani bramborů.

Proto byla melodie „Rudého sarafánu“ přerušena nejen vzlyky Olgy Michalovny, nýbrž i touto otázkou:

Přinesl jste něco k snědku, Petře Pavloviči? Již čtyřicet osm hodin jsem ničeho nepojedla a Dimitrij Karlovič pláče.“

Musel jsem odpovědět záporně. Upřímně řečeno ... oddal jsem se nicotnému bludu, že sklepy a spižírny Olgy Michalovny nejsou ještě úplně vyjedeny ... a ... počítal jsem proto sám s nějakým přilepšením k svému podílu třetí třídy.

Vzlykot kněžny mnou otrásl. K tomu ještě můj pokus snísti to, co jsem měl v kapse byl by darebný. Pročež jsem to z kapsy vyňal. Pětadvacet gramů chleba, který mi bolševici povolili jako duševnímu

pracovníku . . . třetí třída . . . na dva dny. Byl plesnivý a upečen z otrub a kůry stromové. Namáhal jsem se ukousnouti si a kousek spolknouti, ale nepovedlo se mi to.

Ze soucitu a jistě také z tohoto důvodu podal jsem chléb Olze Michalovně a řekl: Přijměte!

Podala jej Dimitriji Karloviči.

Nechce jej . . . zavzlykala po půl minutě. Má horečku . . . musí dostati chinin, jinak mi zemře! —

„Máte chinin, Petře Pavloviči?“

Mohl jsem jen resignovaně zavrtěti hlavou . . . neboť moje zdrcující „ne“ mi odumřelo na rtech.

Tu pravila Olga Michalovna:

„Doktor Potapov tu byl před půl hodinou — Petře Pavloviči. — Předepsal Dimitriji Karloviči chinin, jinak že zemře! — Na Goročovaji číslo 2 rozdílí léky. — Pojdte se mnou, Petře Pavloviči. — Dimitrij musí dostati chinin. — Jinak mi zemře — Potapov to předepsal! — Pojdte!“

Věděl jsem, dle jakých směrnic a za jaké ceny jsou na Goročovaji léky rozdávány. Věděl jsem též, kdo je rozděljuje. — Přes to však jsem šel s ní.

Když jsme opouštěli pokoj, křičel, ne zakvílel Dimitrij Karlovič:

Golod, mami . . . Rozumíte nyní tomu slovu . . . z dětských úst tyto táhlé, hluboké zvuky, jež neň možno přeložiti, golod . . .

Neohlédli jsme se . . . neměli jsme té odvahy ohlédnouti se na dítě, jež dvaasedmdesát hodin již nejedlo. Odplížili jsme se jako dva zločinci.

A za námi to zalkalo ještě slabounkým hlasem:

„Golod“!

Olga Michalovna se opřela o mé rámě nebo já o její, to sám nevím. Nesporně její vůle byla silnější mojí, to jsem cítil a její láska ruské matky byla živelnější mého soucitu, to bylo jisté. Znáte Petrohrad?“

„Neznám.“

„Pak také nevíte, co to znamená, když v prosincové noci vane severák přes zamrzlou Něvu. Bylo to už dříve téměř nesnesitelné v trojce, když se člověk nacpal v Pivato nebo v Astorii ... Ale takto ... s tou kůrkou z otrub a kůry ... třetí třída!

Olga Michalovna prodala svůj kožich za pud slanečků, z těch žila i s Dimitrijem posledních čtrnáct dní. Bylo dvaatřicet stupňů pod nulou. V této zemi si to nedovedete řádně uvědomit, — ale Olga Michalovna této zimy nepociťovala — a myslím, že necítila ani hladu ze strachu o dítě! — Táhla mne vpřed — na Goročovaju číslo 2. Tam stáli lidé v zástupech čekali na příděl bolševiky ohlášený.

I my jsme se tedy postavili před budovu na Goročovaji číslo 2, dřívější to prefekturu, ve které se tehdy usídlila slavná komise protirevoluční. Na tuto zimní noc ve svém životě nikdy nezapomenu. Sníh ležel na metr vysoko a nikdo se ani nepokusil, aby v něm vyšlapal byť jen stezku. Na štěstí byl zmrzlý. Jinak bychom do něho byli zapadli — a Olga Michalovna měla plesové střevíčky, — všechny ostatní botky dala již v lepších ještě dobách jednomu měsčníkovi za dvacet pudů shnilých brambor.

Takto se o mne opírala a oba jsme ztrnule zírali na osvětlená okna paláce, z kterého jsme očekávali svůj osud, zatím co se ulice a obchody Petrohradu halily v hlubokou tmu.

Od Něvy vál vítr. Vířil jemnými sněhovými krystalky a já cítil ono nepříjemné svědění, jež předchází zmrznutí.

Tehdy se psalo a myslelo tak nehorázně vědecky, zvláště i mně v tu chvíli napadlo, že jsem si před několika týdny vypočítal, oč mé tělo dostává denně méně kalórií, než skutečně potřebuje.

Byla to desetina předepsaného množství, kterou

jsem tehdy vypočítal a na toto „tehdy“ jsem myslel dnes jako na šťastnější dobu.

Střechu někdejší prefektury nese osm nádherných korintských sloupů. Propůjčovaly v této hodině fasádě domu něco slavnostně mrazivého, ba neúprosného. Nemohu vám ani popsati, jak i kámen v určitém tvaru a formě beře na sebe určitý charakter, je-li naše fantasie vznícená a nervy rozrušeny.

Ráz veselosti, o nějž se stavitel kdysi zřejmě pokoušel, zmizel. Sloupy stály nepohnuty a neochvějně a měsíc lil své bledé světlo na chladnou fasádu. Čekali jsme dobrou hodinu ve sněhu, než nás proud lidí zanesl ku předu a my vkročili na schodiště prefektury, v jejímž prvním poschodí se v nutných případech vydávaly léky! Tak to aspoň četla Olga Michalovna v Krasnaji Gazetě.

Ještě jsme nevěděli, co bude nutno za půl gramu chininu obětovati.

V příchodí bolševiků bylo nám přepodivně. Čistě fysicky, aspoň mně. Co pociťovala Olga Michalovna, ani dnes nevím ... a již se toho nedovím vždyť ta nešťastnice nepromluvila slovíčka.

Příchodí bylo vytopeno. Mé tělo zvyklé již jen na zimu se proti tomu bouřilo.

Pot úzkosti mi vyvstal ze všech pórů a statisíce zvířátek lezlo po celém těle. Třásl jsem se.

Vzmužil jsem se. Vždyť jsem musil podporovati Olgu Michalovnu, aby se nezhroutila ještě před dosažením cíle. Vynesl jsem ji po širokém schodišti do prvního patra.

Vedle dveří stála náhodou zapomenutá lavice. Posadil jsem na ni kněžnu a pozoroval jsem své okolí od toho okamžiku kaleidoskopicky se měnící obraz, jako v hypnotickém stavu.

Viděl jsem vše jen v obrysech a nechápal zcela. Neboť k tomu, abych chápal, chyběly mně potřebné kalorie. Rudé gardisty s puškami s nasazenými

bodly. Uředníky se známými odznaky sovětů, pány a dámy, muže a ženy, generála v carské uniformě s vystřeleným okem, prodávajícího na schodišti Krasnaju Gazetu.

Konečně mi napadlo, že jsem přišel za určitým cílem a nejasně jsem se rozpomínal na Dimitrije Karloviče, ležícího v horečce; řekl jsem si, že bych si měl pospíšiti.

Namátkou jsem chytil prvního rudého gardistu, jenž šel mimo, za rukáv jeho stejnokroje a křičel jsem:

Ta žena potřebuje chininu, soudruhu.

Voják měl široký obličej, byl to typ onoho dobrosrdečného sedláka, jakého potkáváme v širých rovinách Velkoruska, hlavně v okolí Moskvy.

Dal mi pokyn, abych ho následoval, i zvedl jsem Olgu Michalovnu.

Snad zatím neumřela, myslel jsem si.

Olga Michalovna však pevným krokem a jak se mi zdálo, se zvláštní odhodlaností následovala rudého gardistu.

Ježto držel před sebou zbraň s nasazeným bodlem,razil si snadno cestu.

„Léky rozdílil lidový komisař Vakaralovski.“

„To jméno je mi prázdným zvukem.“

„To vám věřím . . . Pro mne z počátku také nebylo ničím, neboť jsem přednesl prosbu jménem Olgy Michalovny bez zajíkání, ba jak si ještě dnes vzpomínám s jistým tónem naléhavosti.

V které jste třídě?, zeptal se mne náhle Vakaralovski.

Ve třetí, zněla má odpověď . . . Patřím k duševně pracujícím, jsem Kukunov, pianista.

Tím jsem prohloupil. Ale při nejlepší vůli jsem nemohl jinak jednati. V mých slovech měl se skrývati osten proti Vakaralovskému. Byl jsem totiž přesvědčen, že o mé existenci nemá ani tušení, ačkoliv

v dřívějších dobách . . . nenazýval jsem je ani lepšími, neboť jsem byl ještě stále nadšeným přívržencem nového evangelia emancipace proletariátu . . .“

„Stále ještě?“

„Ano ještě stále . . . ačkoliv v dřívějších dobách nebylo v celém Rusku listu, ve kterém by nebylo aspoň jednou týdně mé jméno uveřejněno.

Zmýlil jsem se však. Jak se brzy ukázalo, Vakarovski mne znal. Abyste lépe chápal co bude následovati, musím podotknouti, že byl šeredný jak africký pavián. Zdvihl se od stolu, dlouhými kroky přecházel dobře vytopenou místností a jeho potřásající se břicho působilo tím nepříjemněji, čím více člověk musil myslet na hladovící, kteří venku čekali na svůj příděl.

Pokusím se — snad se mi to podaří — popsati vám tohoto člověka, v jehož rukou spočíval osud Olgy Michalovny a malého Dimitrije Karloviče. Měl nohy do O, což jest obvyklé u jeho rasy. Jeho trup v poměru k svislému břichu byl příliš krátký, hrud astmatická; při každém třetím slově musil nabírat dechu, jako kapr na suchu. Jeho neobyčejně pihovatý obličej a lebka zrzavými štětinami pokrytá, byly jako by přiklíženy ke krku s voletem; v jeho vodnatých očích a stále slintajících ústech pojila se nenasytná chlípnost s onou brutalitou, jež je nezbytna, aby se dodrželo striktní rozdělení lidí v ony čtyři kategorie žaludků.

Nasadil si na svůj zahnutý, hypertrofický nos skřípec a po slovech: Vy tedy chcete půl gramu chininu, Petře Pavloviči, chvíli si mne prohlížel.

Ačkoliv mne toto důvěrné oslovení lidového komisaře dráždilo, nepohnul se v obličejí mém ani sval, ježto jsem myslel na Olgu Michalovnu, a malého Dimitrije Karloviče.

Poníženě, jak jsem si už zvykl v kroužcích za carského režimu, řekl jsem jednoduše:

Ano, pane komisaři, prosím o půl gramu chininu

pro dítě, které má horečku. Zde jest poukázka doktora Potapova, který nutnost žádosti potvrzuje.

Po těchto slovech jsem vzal z rukou vedle mne stojící a chvějící se Olgy Michalovny recept doktorem vystavený a podal jsem jej Vakaralovskému.

Ten chtěl se asi bavit. Na lístek ani nepohlédl, za to však vzal do ruky svoji bradku — měděné téměř barvy a hladě si ji s blahým pocitem člověka sytého a dobře trávicího, začal:

Znám vás velmi dobře, Petře Pavloviči Kukurunove, neboť jste mi připravil nezapomenutelný požitek.

Myslím, že kdybych se byl podíval do zrcadla v tom okamžiku, kdy Vakarakovski toto pravil, jistě bych výraz svého obličeje nebyl považoval za zvlášť duchaplný. Tak jsem byl překvapen a zmaten.

Vám nezapomenutelný požitek, pane lidový komisaři, koktal jsem.

A Vakaralovski pokračoval:

Na jedné akademii, Petře Pavloviči... již před léty, ještě za dnů krvavého režimu... při tom se cynicky usmíval... vy jste koncertoval... hrál Chopina... bylo to božské... Pamatujete se?

Chopina jsem hrál stokrát a před tisíci posluchači, pane lidový komisaři, odpověděl jsem, jako bych se musel omlouvati.

Ale já vás slyšel jen jednou, Petře Pavloviči,... a nezapomenu toho nikdy. Děkuji vám. — Vy chcete ten chinin... Sečkejte!

Mé srdce bušilo při těchto slovech divoce. Kradmo jsem stiskl ruku Olgy Michalovny.

Věděl jsem, že to bylo ode mne neprozřetelné, Vakaralovski to mohl upozorovati. A chinin mi byl přislíben. Vakaralovski však nezpozoroval ničeho.

Usedl opět k svému stolu a psal. Myslel jsem, že píše povolení k vydeji léku a jen jsem se divil, že půl gramu chinínu vyžaduje tak dlouhé doby.

Konečně byl hotov.

Přistoupil opět ke mně a ke svému největšímu překvapení jsem zaslechl toto:

Petře Pavloviči, neprávem jste byl zařazen do třetí třídy. Vaše hudba není zbytečnou činností. Republika sovětů hudbu potřebuje, chce-li vyniknouti. Dovolil jsem si vás zařaditi mezi rudé gardisty.

Po těchto slovech podal mi vlastnoručně podepsaný lístek, který mne opravňoval odebírat denně ze skladů sovětů fund bílého chleba a dvě vejce.

Bylo mi, jako by mne hodili z ohnivě pece přímo do ledové vody. Nebyl jsem schopen slova. Slzy udusily mi hlas, když jsem se pokusil promluvit.

Vakaralovski jistě zpozoroval, že nejsem již schopen ani jediného nečlánkovaného zvuku, když jsem ten lístek schovával do kapsy.

A tu doléhla k mému sluchu, jako by z velké dálky, slova:

Ach... ten chinin.

Vakaralovski držel Potapův recept v ruce.

Půl gramu chininu.

Usedl opět ke stolu a hlavu si podepřel rukou, jako by řešil bůh ví jakou matematickou záhadu.

To je přec jednoduché. Půl gramu chininu... Tak jsem uvažoval.

A náhle jako v samočinném rozhodnutí, sáhla tučná pihovatá ruka, s prsty připomínajícími nudle minulého masopustního týdne, po červené tužce na zeleném stole ležící a táhla silné čáry z rohu do rohu, takže bílý kus papíru s kostrbatým písmem doktora Potapova byl nyní pokryt jediným rudým křížem.

Pak mi ruka lístek vrátila.

Vedle mne se ozval výkřik.

Vykřikla to Olga Michalovna, o níž jsem se domníval, že omdlela. Ale ihned se zase vzchopila silou vůle vlastní jen samici, která brání svoje mládě.

Co to znamená? koktal jsem.

Vakaralovski nasadil si opět skřípec, který mu byl sklouzl a pravil:

Na tomto receptu je napsáno:

Pro Dimitrije Karloviče Šisareva... Petře Pavloviči... Ten jest synem knížete a generála... to náhodou vím... pro toho republika sovětů chininu nemá.

Hleděl jsem tázavě, zděšeně, bezradně na Vakaralovského. Namáhavě vypravil jsem ze sebe slova:

Vždyť je to dítě!

Z něhož se stane buržoa, doplnil Vakaralovski... Není to můj rozkaz, je to nařízení sovětu. Jsem jen člověkem. Ale, že jsem člověkem, Petře Pavloviči... hlas Vakaralovského nabyl ocelového zvuku:

Nečtu tohoto jména poprvé ve svém životě. Není napsáno jen na tomto receptu doktora Potapova. Je ještě jiný dokument a na něm toto jméno. A ten dokument odsoudil Isáka Isajeviče Vakaralovského na dvacet let do vyhnanství na Sibiř. Isák Isajevič byl mým bratrem, Petře Pavloviči... Jeho rodina je zničena... V tomto případě nemám tudíž chininu, nejen jako zmocněnec sovětu, nýbrž i jako člověk.

Tu vykřikla opět Olga Michalovna po mém boku. Zaryčela jako zraněné zvíře. Zaúpěla lidovému komisaři přímo do ucha: Generál není jeho otcem... Kníže ho nezplodil. Já, jeho matka, přísahám ti při všech svatých, že Sisarev není jeho otcem... Dej mi chinin!

Nedovedu zapomenouti, ale nedovedu také popsat to, co se odehrálo v opičím obličejí Vakaralovského v tom okamžiku, kdy Olga Michalovna, jen aby zachránila své dítě před smrtí, přiznala se otevřeně k svému poklesku, o němž celý Petrohrad si šuškal.

Není jeho dítětem? opakoval.

Ne, stála na svém Olga Michalovna.

Hlas Vakaralovského byl pln pohrdání, když odpovéděl:

Ty tedy obcuješ i s jinými muži, Olgo Michalovno? — Pak to tedy nebude tak těžké, abys mi dokázala, že jsem se mýlil a že jsi přec jen komunistkou.

Otevřel jedny dveře.

Prosím, v této místnosti stojí pohovka pro takové účely.

Vím, že bylo mou povinností, skočiti v tomto okamžiku Vakaralovskému na chřtán a uškrtnout ho. K tomu ale scházely mi potřebné kalorie. On jedl a trávil, já však jsem byl lačný již osmačtyřicet hodin. V tom tkvěl rozdíl mezi námi.

Tož jsem jen viděl, jak vzal Olgu Michalovnu za ruku a jak s ní zmizel v malém pokojíku, jehož dveře se za nimi zavřely.

Upadl jsem opět do onoho stupělého stavu, který jsem vám již popsal dříve. Byl to spánek ve stavu bdělém. Vakaralovski zmizel, s ním Olga Michalovna a pokoj, v němž jsem se nalézal, byl prázdný. Prázdný až na jednu nohu, která vězela v hrubé vojenské botě a kterou jsem objevil na prahu dveří, jimiž jsme nedávno vstoupili a jež vedly ke schodišti prefektury.

Brzy jsem zjistil, že tato noha patřila rudému gardistovi; stál zde na strážích a s nasazeným bodlem zabraňoval vstup každému, kdož by sem byl chtěl vstoupiti pro příděl.

Mohl jsem odejít. Vždyť bylo toho již skutečně dosti. Ale i k provedení tohoto úmyslu nedostávalo se mi potřebné síly.

Vzdal jsem se nyní úplně své tělesné i duševní slabosti. Sklesl jsem na židli, jež stála těsně při dveřích, v blízkosti na strážích stojícího gardisty. Uslyšel jsem jeho slova:

Tohle se přihodí každý den aspoň jednou, když vstoupí hezká prosebnice a soudruh Vakaralovski má službu. Druzí mohou počkati.

Chtěl jsem vojákovi za tuto nestydatou poznámku

odpovědět, jak náleží; odpovědi jsem však nenašel, má hlava byla úplně prázdná. Oběh krve k mému mozku musil již hladem ochabnouti. Nad mou zásobou pojmů jakoby byl závoj.

Za to ale mohl jsem pozorovati na sobě zvýšenou činnost smyslů. Schopnosti oka a ucha jakoby se zvýšily. To jistě víte, že mniši a fakirové dlouhotrvajícím postem přicházejí do stavu jasnovidství, jež jim odhaluje mnoho zastřených věcí. O, bylo to děsné!

Neměl jsem tolik síly, abych vstal se židle. Mé oči se upíraly na ony dveře, jimiž prošli Vakarovski a Olga Michalovna, a můj vnitřní zrak podporován a podněcován sluchem, viděl skutečně vše, co se odehrávalo uvnitř na pohovce, o níž ten člověk mluvil.

Viděl jsem ve své vznícené fantasmii . . . jako halucinaci . . . to hnusné a nemohl jsem Olze pomoci, nemohl se brániti.

Myslel jsem, že postřehuji skřeky rozvášněné kočkovité šelmy. Vy víte, co tím myslím . . . tygra, pardála nebo leoparda . . . a v to kvílení a srdcervoucí pláč, zrozený v mukách ženy pykající za hříchy století.

Scénu z Dantova „Pekla“ přenesenou v živou skutečnost.

A přec jen nikoli. Vždyť to všechno byla jen moje subjektivní představa, nic jiného to nemohlo býti, neboť dveře dobře přiléhaly. — Nebyl bych mohl vypovídati jako svědek pod přísahou, vždyť ve skutečnosti jsem ničeho neslyšel ani neviděl.

Jen má fantasmie, vznícená nejvyšší měrou hladem a bolestí, zoufalstvím a odbojem, kreslila mi v těchto hnusných minutách vše, co tam se dalo, nebo co vůbec nebylo pravdou.

Rudý gardista nevěnoval mé osobě nejmenší pozornosti. Měl dosti práce, aby udržel na uzdě lidi

venku, kteří se stávali netrpělivými a žádali za přístup k všemocnému Vakaralovskimu.

Vzchopil jsem se teprve, když se mne dotkla malá studená ruka. Byla to ruka Olgy Michalovny a já zaslechl její hlas:

Pojďte, Petře Pavloviči. Dal mi celou škatulku chininu. Je to dobrý člověk. Pospěšme!

Byli jsem již uprostřed tísnicích se lidí na schodišti, když jsem se konečně vzmužil k otázce:

Za jakou cenu, Olgo Michalovno?

Byli jsme na ulici. Ještě stále neodpovídala. Měsíc se skryl za mraky. Počasí mimo očekávání se náhle změnilo. Začalo sněžit, vločky poletovaly tak hustě, že za chvíli nebylo možno rozeznati ruku před očima.

Ježto byla úplná tma a v celém Petrohradě hořelo jen několik málo lamp, sešli jsme s pravé cesty.

Náhle jsem pozoroval, že jdeme opačným směrem. Byli jsme na některém něvském mostě. Vzal jsem Olgu Michalovnu za ruku a vraceli jsme se. Když jsem uviděl zamrzlou řeku, napadla mi docela zvláštní myšlenka.

Polohlasně jsem ji i vyslovil:

Máš štěstí, Petře Pavloviči . . . hodil bys pravděpodobně do vody poukázku na potraviny, kterou ti dal Vakaralovski, a pak bys zemřel hladu . . . poněvadž jako pořádný chlap nemůžeš od bolševiků za takovou cenu ničeho vzít. Ale Něva je zamrzlá Proto máš štěstí.

Nevím, jak jsme se dostali od Něvy na Maraskaju. Ale vystupovali jsme již po schodišti mramorového paláce. Před sebou jsem držel hořící oharek malé voskové svíčky, na krok by jinak nebylo viděti, ježto bolševíci odřízli elektrické světlo všem příslušníkům třetí a čtvrté třídy. Po celou tu dobu jsem k sobě promlouval:

Jest přec jen dobře, Petře Pavloviči, že jsi odolal dnešnímu pokušení, snísti tuto svíčku. Kdybys ji byl

snědl, bylo by teď nemožno, aby chuděra Olga Michalovna našla cestu k malému Dimitriji Karloviči. Tma je jak v pytli nejen v Petrohradě, ale i zde v paláci a Dimitrij Karlovič musí dostat chinin. Jinak zemře. Tak předpisuje doktor Potapov. Takto jsem bez ustání k sobě hovořil.

Pak jsem uslyšel zvolání Olgy Michalovny:

Dimitriji Karloviči, kde jsi?

Leč v bytě bylo hrobové ticho.

A zase:

Dimitriji Karloviči . . . mám chinin . . . musíš jej užívat . . . tak to nařídil doktor Potapov . . . jinak bys mi umřel . . . Kde jsi, Dimitriji Karloviči?

Oharek již téměř dohořival . . . a já následoval Olgu Michalovnu všemi pokoji. Byla to učiněná honba, jen samými salony a budoiry. Neboť Šisarev byl jeden z nejvyšších velitelů a Mikuláš nešetřil apanáží pro své věrné.

Tu jsem zakopl o hlavu kožešiny polárního medvěda, jež, jak se určitě pamatuji, byla rozprostřena v komnatě, v níž jsme zanechali před několika hodinami Dimitrije Karloviče — a svíčka zhasla.

Vyklouzla mi z ruky a ač jsem ji horlivě hledal, nenalezl jsem ji.

Tu se zeptala Olga Michalovna.

Nezakopl jste o hlavu medvěda, Petře Pavloviči?

Odpověděl jsem:

Zajisté, Olgo Michalovno!

*Na to ona:

Pak musí býti Dimitrij Karlovič v tomto pokoji . . . Dimitriji . . . Dimitriji

Žádná odpověď.

Vzpomínám si, že i já jsem v této chvíli hlasitě volal chlapce a náhle moje noha zavadila o něco, co mohlo býti tělem dítěte.

Myslím, že je zde, Olgo Michalovno, řekl jsem.

V Olze Michalovně se musil probuditi nějaký neznámý smysl.

Ačkoliv nemohla dítěte ani viděti ani slyšeti ani cítiti . . . ležela u mých nohou, tak že jsem nemohl učiniti kroku, a křičela:

Je to Dimitrij Karlovič, Petře Pavloviči . . . probůh, najděte svíčku!

Poslechl jsem.

Po pokoji jsem lezl po všech čtyrech, dlaní jsem ohmatával koberce . . . ale ničeho jsem nenalézal . . .

Při nejlepší vůli nemohu svíčku nalézt, Olgo Michalovno, řekl jsem po chvíli zoufale. A pak v nevýslovném strachu před čímsi neznámým:

Což nejeví známky života, Olgo Michalovno?

Zdá se, že tvrdě spí, mínila ona. Ale přes to musíme dáti chinin. Doktor Potapov tak nařídil, jinak mi zemře. Podejte mi vodu, Petře Pavloviči! — Láhev musí státi na stole a vedle ní leží lžice.

Zas po hmatu jsem hledal a našel.

Olga Michalovna měla pravdu. Na stole stála láhev s vodou a vedle ní ležela lžice.

Kde máte prášky, Olgo Michalovno, tázal jsem se.

Zde, Petře Pavloviči. —

Hodila mi krabičku a jako zázrakem jsem ji ve tmě zachytil.

A já našel v sobě nejen sílu, nýbrž i klid, jistotu a trpělivost, vše v této neproniknutelné noci připravit. Můj zrak přesídlil v prsty. Otevřel jsem malý papírek, ve kterém byl dle předpisu odvážený prášek. Pak jsem sypal opatrně jeho obsah na lžici a nalil jsem vody, a myslím, že jsem nerozlil ani kapky. Bylo to, jako by mne podporovaly ruce duchů.

Pak jsem zvolal:

Kde vlastně jste, Olgo Michalovno?

Zde u okna, Petře Pavloviči.

Dítě máte na klíně?

Ano.

Jda po hlasu, pomalu jsem se k ní blížil.

Byl jsem již těsně u ní, ježto jsem cítil její dech a tu řekla: Zde!

Řídila moji ruku a já vlil obsah lžice chlapci do úst, právě v tom okamžiku, když oknem k nám vniklo ostré světlo z ulice a dole zavzněla hukačka automobilu.

To jsou rudí, kteří jedou k nějaké zábavě na ostrovy, jsem ještě řekl . . . a pak mi to vyklouzlo:

Ale vždyť Dimitrij Karlovič je mrtev.

Byl to jen zlomek minuty. Chcete-li okamžik . . . záblesk světla, jenž opět zanikl ve tmě, záblesk, který ale stačil, aby mi ukázal celou tu hrůzu.

Dimitrij Karlovič ležel chladný a stuhlý na klíně své matky, oči obráceny v sloup, ústa smrtí pootvěřená . . . to mi nemilosrdně ukázalo světlo bolševického automobilu, jež vniklo do pokoje.

Byl jsem bez sebe, ani ne tak smrtí chlapce jako tím, že mi Olga Michalovna nedávala odpovědi a snad ještě tím, že mi bylo v panující tmě nemožno dokázat pravdivost tvrzení.

A nyní počala ta hrůza.

Umínil jsem si, že musím najít svíčku, že ji musím zapálit, mrtvole posvítit do obličeje a přesvědčit Olgu Michalovnu o nezměnitelném, jinak že pozbudeme rozumu oba.

Pozbudeme rozumu oba . . . říkal jsem si hlasitě . . . ně jednou, ale mnohokrát, nemysle na to, že mne Olga Michalovna přec musí slyšet a mně rozumět, a neuvažuje o tom, že její rozum musí být již zatemněn, když mne nechápe.

Lezl jsem po břiše po zemi, hmatal a hledal . . . a svíčky jsem nenalezl.

Ta, jak se druhý den ukázalo, zakutálela se pod nábytek a ležela u stěny na druhém konci pokoje a veškerá moje námaha byla tedy marnou.

Ale jak jsem se již stal umíněným, nevzdal jsem se tak brzy svých pokusů a hledal . . . a hledal . . .

A náhle to začalo.

Zpěv, jak jsem jej ještě nikdy ve svém životě neslyšel, zpěv, který mi zůstane vězeti v uších až do hodinky mé smrti, zpěv, na nějž nikdy a nikde nezapomenu . . . ukolébavka pro synka hladem zemřelého.

„Nekupujte, má matičko, rudý sarafán,
byl by darmo, má rodičko, pro mne uchystán.“

Byla v tom krutost, již není možno popsati.

Zpívala tu píseň ne desetkrát, ani dvacetkrát . . . ne padesát . . . neb stokrát . . . pravím vám, zpívala ji stále, nepřetržitě, bez oddechu, zpívala ji, až první záblesk bledého jitra vnikl do komnaty a já jí mohl říci, ukazuje na mrtvolu:

Ale, Olgo Michalovno . . . Dimitrij Karlovič je mrtev . . . a ona zpívala dále.

Pokusil jsem se zazvoniti. Vedení bylo odříznuto zrovna tak, jako elektrické světlo.

Tu počalo moje putování. Vlekl jsem se po paláci, neboť slabostí jsem sotva mohl ku předu. Od pokoje k pokoji, od poschodí k poschodí, dolů do kuchyně, nahoru pod střechu.

Živé duše nebylo v domě.

Děvečky a sluhové, kuchař i kočí — všechno to přešlo a uprchlo k bolševikům.

A já se šílenou a malou mrtvolou sám.

Když jsem se opět blížil k pokoji, již z daleka jsem slyšel:

„Nekupujte, má matičko, rudý sarafán . . .“

Bylo to příšerné.

Musel jsem vyčkati, až někdo přijde... nebyl jsem schopen toho, abych Olgu Michalovnu opustil v tomto postavení. K desáté hodině jsem zaslechl kroky na schodech.

Bylo to pro mne vykoupením.

A myslím jsem :

I když jsou to rudí, kteří přicházejí, vyplenit palác, jsou to přec jen lidé a už tu nejsem sám se šílencem a malou mrtvolou.

Byl to doktor Potapov, jenž vystupoval po schodech.

Znal mne, ježto byl domácím lékařem kněžny, u níž jsem na věcírcích častěji koncertoval.

Proto řekl také docela přátelsky :

Dobrý den, Petře Pavloviči.

A já :

Dobrý den, doktore.

Zdali pak kněžna dostala na Goročováji chinin?
Kdo to zpívá?

Odpovědi na tyto obě otázky mi zůstaly vězet v hrdle. Vzal jsem doktora Potapova za límec jeho černého kabátu a táhl jsem ho do pokoje, kde konstatoval smrt malého Dimitrije Karloviče.

Když se chtěl zabývat kněžnou, zpívala mu do obličeje :

„Nekupujte, má matičko, rudý sarafán . . .“

Dal si s ní všemožnou práci, dobrák Potapov. Jako laik jsem se domníval, že onemocnění ubohé Olgy Michalovny je pouze přechodné.

Ale Potapov byl odborník a proto jiného názoru.

Při vši bídě je aspoň štěstím, pravil, že bolševici nenechávají duševně choré zemřít hladem . . . Sám už to obstarám, Petře Pavloviči, vždyť vám po celé věci ničeho není.

Dal jsem mu za pravdu a šel jsem.

Nežli jsem opustil Petrohrad . . . čemuž není ještě tak dávno . . . byl jsem ještě jednou v Maison de Santé. Od vylíčené vám události uplynuly již dva roky.

Tam jsem „rudý sarafán“ slyšel naposledy.

Nevyléčitelná tam zpívá ve dne v noci :

„Nekupujte, má matičko, rudý sarafán . . .“

Bolševici mají útrpnost s nemocnými a ostýchají se s nimi tak zacházeti jako se zdravými.

Petr Pavlovič Kukulov se odmlčel.

„Je-li vám vhod, dám přinést světlo,“ řekl jsem, neboť zatím se setmělo.

Ale on mnil:

„Chcete-li dále poslouchati... po tmě se takové věci vypravují lépe.“

II.

Pomeranč.

Poslední záblesk zapadajícího dne padl do pokoje a pohrával si na popelavém a vpadlém obličejí Petra Pavloviče Kukunova.

„Vakaralovskiho jsem nikdy neproklínal pro jeho jednání,“ pravil nyní unaveným hlasem. „Je to pravda, Šisarev byl krvavý pes a pomocí „Ochrany“ poslal sta lidí na Sibiř. Jedna vyhladovělá rodina už je mnoho. Konečně zprznění Olgy Michalovny a smrt malého Dimitrije Karloviče nic neznamena. Ale... ale proč Taťana Bagova musela tak zemřít, to si v životě nikdy náležitě neujasním.“

„Není to jméno oné slavné zpěvačky?“ zeptal jsem se.

„Nejslavnější z celého Ruska a její muž Fedor Ivanovič byl jedním z nejlepších režisérů světa. Polovinou Evropy vedl balet carské opery. Snad se na to pamatujete?“

„Zajisté.“

„Ostatně Pucciniho ‚Toska‘ byla jistě nejlepší rolí Taťany Bagovy. Vytvořila ji v Moskvě.“

„Prosím, vypravujte!“

„Tam jsem ji neslyšel. Teprve v Petrohradě. Bylo to v poslední saisoně před válkou. Byla to hotová událost. Celý dvůr se účastnil tohoto jejího čest-

ného večera. Mikuláš tehdy napodobil se zálibou představení Velké Opery pařížské. Nádherný obraz. Ještě dnes bych vám to mohl vymalovati. Car, carevna, následník a všechny velkokněžny v carské lóži. Vše, co jméním, hodností a postavením něco znamenalo, bylo přítomno. A Taťána zpívala . . . pro to nenajdu přirovnání.

Příštího dne nastoupila tourné Německem a Itálií. Já jí tehdy doprovázel. Fedor Ivanovič byl u mne. Měla v úmyslu vystupovati nejen na jevišti, nýbrž i v koncertní síni, k čemuž potřebovala i pianistu, by ji doprovázel.

Fedor Ivanovič se obrátil na mne a já jsem nabídku přijal.

Na této cestě, která nás zavedla až dolů na Sicilii, poznal jsem velmi dobře manžele Bagovy. Při sňatcích umělců to nebývá žádnou zvláštností, že manželka bývá o několik let starší manžela. Tak tomu bylo i zde. Taťána stála na výši své slávy. Bylo jí dvaatřicet a Fedoru Ivanoviči asi dvacetpět. Když pouze řeknu, že ji miloval, pak užívám jen všedního výrazu pro vášeň, pro kterou nemá mluva označení.

Neboť Fedor Ivanovič viděl ve své ženě stotožnění všeho umění. Taťána Bagova vyrostla ze zcela nepatrných poměrů a její stříbrojasný soprán, který suička vložila za dar do kolébky děcku chudáků, učinil z ní v několika letech jednu z nejzhýčkanějších div na obou polokoulích.

V Evropě si jí neobyčejně vážili, v Americe ji ještě více obdivovali. Byla to jen pouhá náhoda, že v létě 1914 nejela z Palerma do New Yorku, nýbrž že se vrátila do své ruské vlasti. To byl její a Fedora Ivanoviče osud.

Tento muž ji nosil na rukou. Žil jen v ní a pro ní. Již jeho povolání jako režiséra podmiňovalo to v jistém smyslu, neboť tato síla pracující za kulisami

se dávala se vzácnou nezištností ve služby básníka, skladatele i interpreta.

A Fedor Ivanovič byl tak samozřejmě zvyklý státi vždy za jiné na stráži.

Taťána Vasiljevna, jak jsme Bagové v přátelském kruhu říkali, pocházela jako bolševici z ruského proletariátu. Byla nejstarší dcerou jednoho z těch dvorníků, s kterými se v letech šedesátých minulého století v Petrohradě huře zacházelo nežli se psy. Zabaleni v ovčí kožich leželi v zimních nocích, kdy teploměr klesal až na čtyřicet stupňů pod nulu, v přischoďích a opíjeli se vodkou, poněvadž by to jinak nebyli snesli. A vrátil-li se na saních některý z obyvatel domů z nějaké noční pitky, probudil takového dvorníka kopancem, aby mu dvěře otevřel.

Jak vidíte, nebyla Taťána v bolševickém smyslu zatížena dědičně jako Olga Michalovna, a přece ji stihl podobný osud.“

„Co se stalo?“

„Stihl ji úděl těch, kdož v očích nemajetných vzbudí zdání štěstí a proto i sklon k závisti... To byl její případ.

Bylo to v létě. Obývala s manželem malý domek v Gačíně... nedaleko od města. Fedor Ivanovič míval občas umělecké roupy a Taťána mu někdy povolovala. Občas se uchýlil do samoty. Pak se dal do komposice, neboť v hloubi nitra žila naděje a přání, že režiséra jednoho dne v sobě překoná a že se mu podaří předstoupiti před veřejnost s dílem skutečné ceny. To byl vlastní účel malé vily v Gačíně, o kterém věděli jen zasvěcení.

Fedor Ivanovič byl tak božsky lehkomyšlný a Taťána mu v oné neblahé době ve všem povolovala.

Rudí zapoměli zdánlivě naň i na Gačinu.

Občas se proslýchalo, že bolševici v okolí hlavního města inscenovali nějaké to plenění a že nějaký ten dům nebo vilu boháčů dali v užívání proletářům.

O Gačině nebylo řeči a já jsem na celou věc hleděl tak, jako by Fedor Ivanovič a Taťána žili za kvetoucími keři šeříku, klidně svému velkému umění.

Na večer jsem často k nim docházel.

Samovar pěl svoji píseň a Taťána vařila čaj, jaký jen ona dovedla.

Když čaj uvařila, sedla k pianu, zatím co my muži jsme popíjeli a kouřili. Okna byla otevřena... jasné noci se kvapem blížily... a její hlas hodný obdivu se nesl v bolu hrdinky dramatu v čarovnou ruskou letní noc.

Často jsem si myslíval, že to nemůže býti bez nebezpečí, v této době zpívati při otevřených oknech. Ježto však Fedor Ivanovič nečinil námitek a já sám jsem býval v Gačině pouhým hostem, zdržel jsem se dáti na jevo tyto svoje obavy.

O nadbytku v malé vile Taťány nemohlo býti již delší dobu řeči. Ale ucházelo to. Občas se objevil nějaký ten měšičník, který za fantastické ceny přinesl to neb ono. Nosil uschováno na těle to, co mu sedláci v okolí podstrčili na prodej, ježto kontrola bolševická byla neobyčejně přísná.

Fedor Ivanovič a Taťána měli peníze. Ze své poslední umělecké cesty, na níž jsem je doprovázel, přinesli si mnohou tisícovku a byli tak dalece chytrí, že bankovky neproměnili ani jich v bance neuložili, nýbrž je ve vile ukryli do skříně, aby dle potřeby občas z nich vydávali poměrně ještě nepatrný peníz.

Fedor Ivanovič byl i v tomto ohledu podivín, neboť tvrdíval již v dobách míru, že se člověk nesmí cizím lidem se vším svěřovati, poněvadž nikdy neví, co ho čeká.

Byly tedy peníze ve skřínce zapuštěné ve zdi, což mimo mne a manželů Bagových nevěděla živá duše.

A z tohoto zakázaného pokladu vzešlo celé zlo.

Bankovní vklady byly již dávno zabaveny. Bolševici vydali nařízení, jímž se jménem ruského ná-

roda . . . sedláků a vojáků . . . přikazovalo odevzdati soukromý majetek.

Také Fedor Ivanovič to četl. Smál se tomu, já ho varoval a Taťána se chvěla.

Kontrola gardistů se blížila.

Ty jasné noci ve vile byly pro mne plny nesnesitelných muk. Měl jsem nejasný pocit, že neúprosná ruka osudu již, již po nás sahá, neměl jsem však tolik síly, abych přerušil své styky s Bagovými, neboť mi nějaký vnitřní hlas našeptával stále, že velká Taťána, které jsem tolik vděčil a kterou svět kdys tolik obdivoval, bude jednoho dne jen na mne odkázána. Vždyť Fedor Ivanovič, jenž bolševiky nenáviděl, hrál hru příliš odvážnou.

A Taťána byla doň zamilována, jako on do ní . . . a byla proto ke všemu slepou.

Když v oněch nocích si Fedor Ivanovič při otevřených oknech sedl ke klavíru a přehrával ze své opery, tu mne náhle vždy jímalo strach a úzkost železným hmatem svírala mé hrdlo a Taťána Bagová zimničně se chvěla.

Jednou přijdou, jednou musí přijíti!

Než Fedor Ivanovič se jen smál a hrál dále.

Tisk podléhal přísné censúře. Všechny tiskárny byly již dávno v bolševických rukách. Četlo se jen to, co lidoví komisaři považovali za vhodné. Něco jiného se nesmělo uveřejnit. A dle „těchto“ zpráv prý šlo všechno jako na másle. Ale od ucha k uchu nesla pověst ukrutnosti a nehoráznosti, jež se v Petrohradě dály, až do tichého domova pěvkyně v Gačině.

Četli jsme tehdy francouzský román z doby veliké revoluce, knihu tu si Taťána přivezla z Paříže, a opájeli jsme se jí ve vilných přímo záchvatech děsu.

V té knize se vyprávělo o vile básníka v Louveciennes, jenž v samém sousedství guillotiny žil v klidu a radosti, až ho láska a osud povolaly do Paříže . . . a

musím říci . . . my tři jsme se v duchu k němu přirovnávali a kochali se v tom.

To znáte, že člověk umělec jest prazvláštním tvorem. Dráždí ho strašno. Hrá s ohněm. Va banque se smrtí může mu býti i sensací okamžiku.

To jsme prožívali tehdy v oné vile v Gačině.

Noc co noc jsme očekávali návštěvu rudých gardistů. V duších jsme se před ní chvěli a přece zas se i na ni těšili.

Bylo to oddychování pod katovou rukou.

Každý den večer jsem nyní putoval z Petrohradu, abych vykonal svoji návštěvu ve vile.

Přijímali mne otázkami, jež měly žertovně zníti:

Potkal jste je? nebo: Doufáme, že jste je nepřivedl hned s sebou.

A já odpovídal:

Já už je pozval. Což pak tu ještě nebyli?

Bylo to strašné. Počátek šílenství. Věřte, byla to hysterie, kterou možno vysvětliti jen rozkladem nejjemnějších mozkových vláken tím nepřetržitým mučením . . . nemíním to physiologicky, nýbrž jemněji . . . mnohem jemněji.

Žili jsme na sopečné půdě, ale na rozdíl od sedláků z Torry a Bosca my jsme o tom věděli.

Ale osud nás stihne vždy, když toho nejméně očekáváme.

Jasně noci, za kterých Fedor Ivanovič hrával svoji operu, za kterých okna byla otevřena a my jedním uchem naslouchali pozorně hudbě, druhým však ještě pozorněji, zda neuslyšíme kroky blížících se gardistů, ty noci ztrácely na svém jasu a posud nazabušila surová ruka na vrata vily, žádajíc za vpuštění. Noci se již dloužily a léto bylo na sklonku. Fedor Ivanovič a Taťána se vši vážností mluvili o tom, že se nastěhují zpět do města, zatím co já je z toho důrazně zrazoval. Líčil jsem jim život v městě a va-

roval a varoval. Zdálo se vše marným. Zlobil jsem se. Nic však nezpomáhalo.

Zítří se stěhujeme, pravil Fedor Ivanovič.

Ale marně jsem čekal v Petrohradě na jejich první návštěvu.

Teprve po čtrnácti dnech jsem opět přišel do Gačiny.

Vily jsem nepoznal. Byla úplně vypleněna. Procházel jsem mně známými místnostmi, jako by zříčeninami v Messině po zemětřesení. Tak as přibližně to zde vyhlíželo.

V širém okolí nebylo živé duše. Nikoho, kdo by mi mohl podati zprávy. A pokud tu snad ještě byli lidé, ti zalezli bojácně do svých čtyř stěn, neboť bolševické revise byly důkladné.

Přišel jsem do pokoje se skříní, v níž byly peníze. Dvěře chyběly a dutý její otvor zíral na mne černý a prázdný, jak kráter sopky, z něhož se již vyvalila veškerá láva, jež zpustošila širé okolí.

Kam se poděli moji přátelé? tak zněla otázka.

Nemohu vám vylíčiti, v jakém duševním stavu jsem se vrátil do Petrohradu a v jakém jsem krácel po mostě Fontánky.

Na lidech mi nezáleželo. Byl bych je nejen porážel, byl bych i přes ně šel, jak splašený kůň, jenž došlápne v bok spadlého jezdce.

Hledal jsem Fedora Ivanoviče a Taťánu Bagovu v tom velikém městě a nevěděl jsem ani jak, ani kde.

Byli ještě na živu, či byli zavražděni? Byli zde, či někde jinde? Žádná odpověď. A proč jsem je hledal? Co mi na všem záleželo?

Myšlenka stíhala myšlenku, jedna nesmyslnější druhé, když v tom jsem náhle uskočil.

Což nezaslechl jsem tu hlas Taťány Bagovy.

Nevím, slyšel-li jste, že most Fontánky v těchto dnech hrůzy hrál zvláštní roli.

Neslyšel.

Stal se bursou potulných obchodníků, kteří pocházeli z prvních kruhů bývalého carského Ruska. Našel jste tam velitele pluku, cídil boty, hraběnky, jež z podloudně získané mouky a kradeného cukru prodávaly mimojdoucím měchurky, slavné spisovatele, ani píšící milostné dopisy mužíkům za sovětský rubl, úřednické děti hledající kůrky chleba, odhozené rudými gardisty poněvadž by chtěla exelence vařiti polévku.

Ten známý mi hlas volal:

Pomeranče . . . pomeranče . . . pomeranče . . .

Bylo mi, jako bych z nebe spadl.

Od dnů Mikulášových jsem neviděl v Petrohradě jediného pomeranče a i tehdy jen několik málo, kus po dvaceti rublech.

A nyní . . . tento hlas.

Prostřed výskajícího zástupu jsem zpozoroval Taťánu Bagovu, nevyrovnatelnou pěvkyni.

Opatřila si bůhví kde krosnu potulného obchodníka a lidé dychtivě sahaly po plodech a plnou hrstí házeli jí papírové Leninovy ruble.

Křičel jsem jako bez sebe, zda leknutím či radostí, sám již nevím:

Taťáno Vasiljevno!

A ona:

Petře Pavloviči.

Myslím, že jsem mlátil kolem sebe, než jsem se k ní dostal, ale prodral jsem se k ní.

Kde je Fedor Ivanovič? tázal jsem se.

Nevím, zněla odpověď.

Něco děsného a nepochopitelného plálo z jejich očí při tomto prapodivném slově, prapodivném proto, že bylo proneseno s naprostou lhostejností.

Pak pravila:

Navštivte mne, Petře Pavloviči, našla jsem útulek u Aňuty Veličkové v Litejnaji číslo 108 Litejnaja

... tam je všeho nadbytek. Ale tam docházejí rudí gardisté ... Rozumíte mi?

Zástup výskal.

Nerozumím ti, Taťáno Vasiljevno, nerozumím jedinému slovíčku, řekl jsem ... Kde je Fedor Ivanovič?

Nevím ... Litejnaja 108 u Veličkové. Na — vštivte mne.

Kdo je to ta Veličkova, Taťáno Vasiljevno?

Nedostal jsem na tuto otázku odpovědi.

Adresu jsem si však zapamatoval ... Litejnaja 108 u Aňuty Veličkové.

Potácel jsem se jako opilý po mostě přes Fontánu.

Co to značilo? Jak to bylo možné? Kde je Fedor Ivanovič? Tak jsem se tázal.

Taťána mi zmizela z očí, neboť po mostě se valil celý zástup lidu.

Štěstí mi už jednou přálo. Proč by mi nemohlo přát ještě jednou, jsem si řekl. Dnes vím, že to byla utkvělá představa, která se jistě tehdy zahrnula v mé ubohé hlavě z hladu a vysílení.

Ale tehdy mi nebylo možno, abych podobné vztahy vůbec jen tušil.

Taťánu Bagovu jsem našel. I Fedor Ivanovič mi vběhne do náruče, rozumoval jsem zmateně.

A tak tedy jsem se dal nésti proudem.

Kam a kudy jsem nevěděl, ba ani jsem se o to nestaral.

Drahná doba musela uplynouti neboť jsem náhle stanul před Petropavlovskem.

Na prsou jsem cítil chladný hrot bodla.

Ni krok, sic bodnu, někdo na mne zařval.

Proč nebodáš, příteli? tázal jsem se.

Voják se šklebil.

Co zde hledáš?

A já Kde je Fedor Ivanovič?

Ani jsem nezapomněl, že jsem zapoměl na jeho rodinné jméno.

Teprve voják mne upozoril na mé nedopatření.

Těch Fedorů Ivanovičů je, mínil.

Bagov... režisér... muž velké Taťány... toho myslím.

Voják mne musel považovati za neškodného blázna, neboť se stal neobyčejně přívětivým.

A proč ho hledáš zde? V Petropavlovsku. Proč? Tak se mne vyptával.

Což jsem v Petropavlovsku?

Teprve on mi uvědomil, kde se vlastně nalézám.

Pak pravil: Počkej! ... a zmizel.

Bylo mi, jako by v nekonečné dáli zanikaly kroky, které se nikdy nemají vrátiti.

Čekal jsem tudíž a zíral snad opět poprvé vnímavě, ale přes to ve stavu jaksi duševně opilém na tuto pevnost. Proč jsem jen zde hledal Fedora Ivanoviče?

Můj sluch se zbystril. Vlny Něvy tiše šplouchaly. Omývaly kobky, o nichž jsem již za svého dětství slyšel tak hrůzostrašné věci, že děsily sny mého mládí.

Petropavlovsk! A náhle jsem si připomenul Taťanu.

Fedor Ivanovič, jehož jsem tu hledal, inscenoval operu carského divadla, a Taťana strhla titulní roli petrohradské obyvatelstvo k bouřlivému nadšení... Fedora Umberta Giordana dle činohry Viktora Sardoua... Petropavlovsk... teď tvrz pomsty bolševiků... zde jsem hledal Fedora Ivanoviče... proč tu?... kdo byl jen tehdy Loris Ipanov... kdo byl oním partnerem Taťaniným v carském divadle, jenž zmizel na věky v kobkách Petropavlovska, v ledových vlnách Něvy? Proč?

Poněvadž ho vlastní milenka obvinila z nihilismu a poněvadž Petropavlovsk byl zašlému carismu tím, čím olověné střechy benátské.

Bdě, jsem takto blouznil. Vyjeveně jsem zíral hned na Něvu hned na Petropavlovsk.

Kroky . . . z nekonečné dálky které se vracely z Petropavlovska.

Voják stanul přede mnou.

Není zde Fedora Ivanoviče Bagova. Můžeš jít zase dál.

Nenastavil ani ruku, což, jak se pamatuji, bylo zvykem carských vojáků v Petrohradě, nýbrž odplivl přede mnou pohrdavě.

Netušil, že mne Vakaralovski zařadil mezi rudé gardisty a že jsem již nenáležel do třetí třídy duševních pracovníků.

Pozoroval jsem však, jak si bedlivě prohlížel mé ruce, ty zrádné ruce pianisty a věděl jsem tudíž, zač mne považuje.

Celý boží den jsem bloudil bez cíle městem. To i ono mi napadlo. Místnost, kterou navštěvoval Fedor Ivanovič v zašlé šťastné době, leckterá rodina, s níž byl spřátelen neb u které býval hostem. Zapoměl jsem úplně na to, že dnešní bolševický Petrohrad už není oním městem minulosti. Zkrátka. Veškeré mé pokusy vypátrati Fedora Ivanoviče ztroskotaly . . . a tu jsem náhle stanul, jako by mne tam osud zahnal a proti své vlastní vůli v hodině, kdy již noc se skláněla nad Něvou, před domem čísla 108 v Litejnaji.

Byla to nová elegantní budova, v níž, jak jsem se náhle upamatoval, býval kdysi bankovní závod a v jejímž prvním a druhém poschodí byl přepychový byt bankéřův.

Správně, řekl jsem si . . . zde přece bydlel Nathan Abramovski. Nemýlím-li se, byl to Němec, jenž takto porušil své jméno.

Zde má tedy nyní bydleti Veličková.

Upřímně řečeno, nemohl jsem si o této ženě učiniti náležitou představu, ale přes to jsem cítil proti ní pudový odpor.

Ježto to bylo v létě, byla okna prvního poschodí otevřena a jimi doléhaly ke mně zvuky balalajky.

To mne nijak nepřekvapovalo, neboť jsem si jinak nemohl představit Taťánu Bagovu bez hudby.

Poněvadž domovní dveře byly dokořán otevřeny a jasně osvětlené přízemí činilo dojem opuštěnosti, vystupoval jsem po schodech.

Aniž by se mne byl kdo tázal, čeho si přeji a nebo mi v chůzi zabraňoval, vstoupil jsem nyní do prostředního pokoje, který mohl býti kdys salómem Kroesa.

Soudil jsem tak dle nástropního obrazu bohyně hojnosti, jenž napodoboval styl Quida Réniho v římském palacco Raspigliosi a z křišťalových zrcadel, zapuštěných do stěn.

Byly tu i cenné kusy nábytku a pravé koberce. Ale nábytek byl surovou rukou rozbit, koberce potrhány a potřísněny.

Tomu jsem se nedivil.

Vždyť mi Taťána Bagova u Fontánky řekla, že sem docházejí rudí gardisté a že zde možno dostati všechno.

Byl jsem ještě na váhách, mám-li na sebe upozorniti kašlem, klepáním, voláním nebo jinak, když se otevřely dveře salónu a vstoupila asi padesátiletá, napudrovaná a nalíčená matróna, která mi ihned připomínala vším vystupováním majitelku nevěstince z Mojky.

Na rtech mne pálila otázka:

Jsi ty Veličková?

Nevyslovil jsem ji ještě, když mne toto ne právě důvěru vzbuzující stvoření oslovilo:

Co tu hledáš, ty přec nejsi . . .

Posledního slova nevyslovila odmlčela se.

Zeptal jsem se zcela nevinně.

Kde vlastně jsem?

Stará se šklebila.

To je zkušebna, řekla suše. Dříve se tomu říkalo jinak. Dnes . . .

Dnes? vyzvídal jsem. Zdráhala se.

Kdybych věděla . . . že ty . . . ale ať si dnes se tomu říká: Zkušebna komunistických žen.

Věděl jsem dosti. Šel jsem proto přímo k cíli. Jest zde Taťána Vasiljevna? A jedním dechem jsem připojil:

Tys tedy přece Velčková.

Jsem pouhé číslo, smála se . . . 756 . . . v Petrohradě byla zřízena celá řada takových zkušeben . . . Ale o jaké Taťaně Vasiljevně vlastně mluvíte? My tu máme šestnáct Taťán, z těch jsou čtyry Vasiljevny . . . Mám-li tedy pomoci . . .

Dusil jsem se.

Jméno té velké umělkyně mi zde nechtělo jaksi přes rty. Ale ježto jsem chtěl dosíci cíle stůj co stůj, vykotal jsem konečně:

Bagova.

Poptám se, jeli volna či v práci. Pak ti povím.

Měl jsem sto chutí, babě jednu vlepit. Ale v tom mi bránily dvě věci. Za prvé, že by nějaký škandál neprospěl ani mně ani Taťaně a Fedora Ivanoviče by nezachránil a za druhé . . . upřímně řečeno, chyběla mi k tomu ne sice vůle, ale tělesná síla. Ten bílý chléb a dvě vajíčka mi síly nedodaly, neboť jsem se o ně dělil s jinými.

Zůstal jsem tudíž nepohnutě na místě, kde jsem právě stál, a Veličková soudila z mého chování, že se má jíti poptati, je-li Taťána Vasiljevna volná nebo zaměstnána.

Byl jsem připraven na některou z těch pustých pitek, které tehdy rudí gardisté pořádali ve vypleněných palácích, kdysi bohačů. Ale tóny balalaiky zmlkly a v někdejším příbytku Nathana Abramovského jasně osvětleném byl úplný klid.

Ježto mi bylo opět čekat, prohlížel jsem si místnost.

Myslím, že jsem vám již vypravoval, že jsem jako pianista často se pohyboval v kruzích finančního světa petrohradského. Ale u Abramovských jsem nikdy nebyl a bylo-li to, co jsem zde viděl, zbytkem jejich majetku, pak byl jejich vkus spíše orientální než ruský.

Nebylo mi však déle dopřáno oddávati se těmto úvahám, neboť Veličková neobyčejně rychle se vrátila a důvěrně mi kynula způsobem, jemuž se přiučila ve svém povolání v Mojce.

Chtě, nechtě musel jsem ji následovati. Prošedše celou řadu přepychových místností, octli jsme se na chodbě a Veličková jala se stoupati po širokém mramorovém schodišti. Já jí v patách.

Co jsi viděl, to je klub, vysvětlovala. Ale tu ve druhém poschodí jsou pokoje.

Byli jsme nyní nahoře. Po několika krocích se zastavila před jedněmi dveřmi a pravila:

Zde ... to bude jistě ta hledaná Tašana.

Nemusím vás snad ujišťovati, že se mi ruka třásla, když jsem klepal na dvěře.

Vskutku byl to nezapomenutelný hlas Tašánin a ten hlas zvolal: Dále!

Co nyní následovalo, nejraději bych zamlčel. Ale přes to musím vám, pokud to právě půjde, několika slovy vylíčiti.

Zařízení pokoje a oblek Tašánin byly toho druhu, který jistě znáte, nejste-li právě mnichem. Na tom nebylo vlastně také nic zvláštního. V tomto domě, kdež jsem se nalézal, se nedalo nic jiného očekávati. Ale ten postoj, který Tašana zaujala při mém vstupu! Ač mi bylo hnusno, zvolal jsem:

Tašáno Vasiljevno!

A ona:

Petře Pavloviči! . . . A prudce uchopivši hedbávnou šálu, zakryla se jí.

Očekávala „hosta“ a přišel jsem já.

Ačkoliv jsem nyní chápal plně situaci a cítil, jak mi vlasy hrůzou vstávají, byl jsem stále ovládán jedinou myšlénkou.

A proto jsem se zeptal:

Kde je Fedor Ivanovič, Taťána Vasiljevno?

A obdržel jsem tutéž odpověď jako u Fontánky: Nevím.

Než Taťána musela v mém pohledu plném hrůzy, jenž se upíral na její nalíčený obličej, vyčísti celé to množství bezradných otázek, neboť náhle řekla . . . a to s klidem, při kterém mi tuhla krev:

Sedněte si tamto, Petře Pavloviči a zapalte si cigaretu.

Musím se vám přiznati, že jako dravec jsem se vrhl na krabičku, jež stála na stolku vedle Taťánina lůžka. Nekouřil jsem již deset dnů.

Znáte ruské inteligenty sdostatek. Mnozí z nich by se spíše zřekli potrawy, nežli čaje a nikotinu, k těmto bohužel taktéž náležím. Musím se vám přiznati, že v tomto okamžiku, kdy mělo se mi dostatí ukojení fysického chtíce, čehož jsem se musel po tak dlouhou dobu odříkati, že v tomto okamžiku mi byla zcela lhostejnou nejen Taťána Vasiljevna, ale byl mi lhostejný i Fedor Ivanovič. Člověk je dravec. Ba on jest ještě horší nežli dravec. To zde konstatuji!

Uzřel jsem tedy krabičku plnou cigaret. Dlouhé, štíhlé, skutečné cigarety, jichž po léta již nebylo možno dostatí . . . téměř plnou krabičku . . . skoro sto kusů a Taťána mi je tak samozřejmě nabízela jako v dobách míru. To bylo na mne příliš mnoho. Dobře pozoruji, jak se na cigarety vrháte, Petře Pavloviči, zaslechl jsem v tom hlas Taťánin. Tak aspoň snáze pochopíte to, co vám chci říci, i ujistím-li vás:

Mojí novou životní dráhou, kterou před vámi již nemohu zapřít, jest vinnen vlastně . . . pomeranč!

Pomeranč? — koktal jsem zděšeně. A vzpomněl jsem si na toto ovoce, jež dnes z rána nabízela Taťána u Fontánky.

Chci vám po řadě vylíčiti vše . . . neboť logicky a fyziologicky vše spolu souvisí . . . od oné chvíle, kdy jsme v naší malé vile v Gačině posledně spolu mluvili, Petře Pavloviči.

Každé slovo bylo by tu bývalo zbytečným. Poslouchal jsem jen všemi smysly a hlídal její zprávu očima, ušima i ústy svými.

Na stěně proti nádhernému loži ve stylu Ludvíka XV., v němž asi spával Abramovski, viselo velké zrcadlo. Uviděl jsem se v tom zrcadle. Nepoznal jsem se. Považoval jsem sám sebe za strašidlo . . . Tak jsem vyhlížel.

Byl jste od té doby někdy ještě v Gačině, Petře Pavloviči? zaslechnu v tom hlas Taťánin.

Asi čtrnáct dnů na to, když jste projevila úmysl odstěhovati se do města, Taťáno Vasiljevno, odpověděl jsem.

Pak tedy víte, že naše malá vila byla úplně vyplněna.

Ano.

Byli jen čtyři. Ti stačili. Jednak byli až po zuby ozbrojeni, jednak byli syti . . . a vy si jistě vzpomínáte . . . že u nás dlouho nebyl žádný měšičník. V důsledku toho Fedor i já jsme již silně trpěli podvýživou.

Vím.

Bolševici přišli asi k šesté hodině ranní.

Fedor a já jsme ještě leželi, když někdo zabouchal pažbou na vrata vily.

Fedor vyskočil.

To jsou oni.

Po těch slovech se chtěl chopiti revolveru. Nejen

že jsem ho z toho zrazovala, ba já ho prosila a zapříisahala. Vždyť jsem viděla bezvýslednost a mar-
nost odporu hned od počátku... a on, který mne
vždy uposlechl... vy přec víte...

Vím, Taťáno Vasiljevno!

Povolil... Snad by však bylo bývalo nejlépe,
kdyby byl býval nejprve zastřelil mne a potom sebe
ještě dříve, než bolševici došli nahoru. Jak často
jsem si to opakovala v posledních týdnech u Ve-
ličkové.

Co bylo dále, Taťáno Vasiljevno?

Sečkejte... uslyšíte všechno.

Nebyli jsme ještě ani zpola oblečeni, když ti čtyři
stáli v ložnici.

Fedor Ivanovič se dal strhnouti. Znal jste ho přec
a víte, jak vášnivě nenáviděl bolševiky od prvopo-
čátku, jako ničitele všeho umění a vší kultury.

Zajisté.

A když Fedor Ivanovič vmetl ve tvář těm lidem
„prasata“, byla rána pažbou odpovědí.

Ležel na zemi, krváčeje, a ani se nehnul. Nemohla
jsem mu pomoci, neboť jsem byla spoutána.

Ničeho jsem neviděla z toho, co bolševici natro-
pili, neviděla jsem, jak celou vilu vyplenili, jak po-
kladnu, kterou objevili ve stěně, vyloupili, neviděla
jsem ničeho z toho všeho... neboť jsem zraku neod-
vrátila od Fedora Ivanoviče a stále myslela jen, že
musí vykrvácti, ačli již nezemřel.

Což nebyl ještě mrtev?

Myslím, že mohu s určitostí říci, že tehdy Fedor
Ivanovič zůstal na živu. Proč, to věru nemohu říci.
Praví mi tak jen můj cit.

Taťána Bagova se odmlčela a zabrala v trudné
myšlenky.

Prosím, pokračujte, povzbudil jsem ji.

Ježto jste mne z d e navštívil, Petře Pavloviči,
mohu vám říci i vše ostatní.

Byla jsem jen polooblečena. Jeden z gardistů mrštil mnou v přítomnosti krvácejícího Ivanoviče na postel, která léta byla svědkem všech našich strastí a slastí, a chtěl mne znásilnit.

Rozškrábala jsem mu obličej a stiskla nohy, jako by byly ze železa.

Zmije, syčel, jedovatá zmije, tebe už zkrotíme. A takto jsem s těmito čtyřmi jako zajatkyně nastoupila dlouhý pochod z Gačiny do Petrohradu, protože jsem se vzepřela vůli suverenního ruského lidu.

Ještě několikrát se pokusili gardisté o totéž cestou. Nezdařilo se jim to. Ztroskotali na mé železné vůli.

A Fedor Ivanovič?

Ten zůstal dle mého mínění ležeti ve vile v bezvědomí, nikoliv však mrtev. Když bolševici všechno pokradli, nestarali se již o něj.

A nyní si důkladně, prosím, prohlédněte tento pokoj, Petře Pavloviči.

Uposlechl jsem vyzvání Taťánina, ač jsem netušil, kam s tím míří, a mně tato prohlídka byla jinak nejvýš nepříjemna, ježto v pokoji bylo vše, co nevěstka potřebuje.

Nepozorujete nic zvláštního, Petře Pavloviči?

Odpověděl jsem „nikoliv“, ač jsem zrovna tak dobře mohl říci:

Tak mnohé, Taťáno Vasiljevno, co by byl člověk u vás dříve jako u řádné ženy jistě hledal marně.

Prohlédl jsem si ještě jednou co nejdůkladněji tento pokoj, zatím co Taťána prohodila:

Odvedli mne totiž ihned do tohoto domu k Velíčkové, Petře Pavloviči.

Nevidím vskutku nic zvláštního, Taťáno Vasiljevno, opětoval jsem.

Těž tu železnou skobu u dveří ve stěně u podlahy nevidíte?

O zajisté, teď, když jste mi ji ukázala.

Přes to vše, co se v Gačině událo, měla jsem hlad,

Petře Pavloviči, když jsem se sem dostala. Vždyť víte, my teď v Rusku stále trpíme hladem.

To je nesporné, Taťáno Vasiljevno, přitakal jsem.

A já jsem tu dostala jíst.

Hleďme . . . hleďme . . .

Ano . . . hleďme . . . hleďme . . . a nic špatného . . . ale jen solené . . . slanečky . . . zásol . . . sardele . . . a docela i . . . kaviár . . . Hltala jsem vše jak bez smyslů a když jsem s tím byla konečně hotova, spatřila jsem náhle, že mne nechali v pokoji samotnou.

Tam u dveří vidíte knoflík elektrického zvonku. Kněmu jsem se chtěla dostat, abych mohla na někoho zazvonit . . . Jen jediné slovo jsem měla na rtech, Petře Pavloviči . . . nikoliv slovo hlad, na něž jsme již uvykli, nýbrž slovo vodu, ježto mne žízeň ztravovala.

A tu, co to znamenalo?! Nemohla jsem ke dveřím. A pak jsem to zpozorovala . . . Tu železnou skobu ve stěně a řetěz, kterým mne k ní přikovali. Objímal kotník mé pravé nohy. Přikovali mne nenápadně, zatím co jsem hltavě jedla.

V prvním okamžiku jsem byla jak ochromena. Pak jsem plakala. Pak jsem řvala jak zvíře . . . nikdo na to nedbal . . . A pak . . .

A pak . . . Taťáno Vasiljevno?

Pak jsem uzřela náhle uprostřed stolu pomeranč na talíři . . . nůž k oloupání . . . skutečný pomeranč, jaký jsme již léta v Petrohradě neviděli.

Znáte pověst o Tantalovi. Prožila jsem jeho muka zde, v bolševickém ráji.

Dvanáct hodin jsem zírala na tento pomeranč a zkusila marně vše, abych se z řetězu vyprostila.

Na to vstoupila Veličková.

Máš žízeň, holoubku? tázala se.

Nemohla jsem již mluvit.

Zašeptala jsem jen ano a přikývla.

Líbí se ti ten pomeranč?

Neodpověděla jsem.

Hleď, holoubku, dostaneš tento pomeranč a ještě více jich, kolik jen budeš chtít, pakli vyslyšíš Nesmanova.

Kdo je to?

Člen vojenské rady, holoubku, kterého jsi cestou z Gačiny do Petrohradu urazila, ježto jsi mu nebyla po vůli.

Zavrtěla jsem hlavou, zařala zuby a nepromluvila slova. Veličková odešla.

My jsme přec spolu cestovali na Sicilii, Petře Pavloviči.

Zajisté.

Byli jsme v Palermu a Katánii... pak v Barech! Pamatujete se ještě?

Zda-li se pamatuji!

Vzpomínáte si ještě na tu loď v Barech, na kterou nakládali statisíce pomerančů?

Ba, vzpomínám!

A na ty lesy na svazích Etny. Plod vedle plodu... těsně vedle sebe... vonící... můžete se ještě upamatovati, bylo to na našem výletě z Taormíny.

Ach, ano, Taťáno Vasiljevno.

Nu... to vše jsem v duchu zřela znovu!

To vše jste zřela?

Ano... v těch dalších šestatřiceti hodinách, kdy jsem ještě žíznila, kdy jsem odolávala.

Veličkova byla u mne šest až sedmkrát.

Vždy jen řekla: Tak co, holoubku, chceš ten pomeranč nebo ne?

Při její osmé či deváté návštěvě přišel s ní i Nesmanov. A od té chvíle se mi tu daří dosti dobře.

Kdyby v tu chvíli byl někdo vkročil do pokojíku Taťánina v tom hrozném domě na Litejnaji, byl by považoval za blázna mne a ne ji!

Neboť jsem začal . . . ne snad plakat, nýbrž křečovitě se smát.

V pravém slova smyslu jsem začal tančit jako šílený derviš, skákal po jedné noze a teprve na ulici jsem se vzpamatoval.“

„A Fedora Ivanoviče jste našel, pane Kukunove?“ zeptal jsem se po delší přestávce, kdy Petr Pavlovič zatvrzele mlčel a hleděl jen oknem do tmy.

Vyskočil jak náměsíčník.

„Fedor Ivanovič“ . . . „Fedor Ivanovič,“ opakoval . . . „Fedora Ivanoviče“ vyčkejte, nevím, ale domnívám se tak!

Bolševici měli tehdy ve zvyku vystavovati v Morgue každých čtrnáct dnů mrtvolu, jež Něva vyplavila na břeh dole u Petrovského ostrova, kde se vlévá do Finského zálivu.

Tam jsem uzřel mrtvolu, která byla jistě připravena z Petropavlovsk a již ryby užraly půl obličeje . . . Postavou mohl to býti i Fedor Ivanovič. Oh, dlouho jsem ho hledal.“

A Petr Pavlovič se opět odmlčel.

Zcela nesměle jsem se ozval:

„Neřekl jste před tím, že Taťána Bagova zemřela, pane Kukunove?“

„Promiňte, pakli jste tomu tak rozuměl a nebo já se tak vyjádřil! . . .“

Ale což to není jako smrt . . . umělkyně jako ona ve zkušebně komunistických žen . . . u Veličkové?“

III.

Kavárna u dvou invalidů!

Světlo vzplanuvší zápalky, kterou si právě Petr Pavlovič Kukunov zapálil svoji cigaretu, propůjčila profilu jeho obličeje, v panující již tmě pokoje, zvláštní kouzlo studie od Rembrandta.

Okamžik jsem myslel na Harlem a Amsterdam. Pak se obraz opět rozplynul. Viděl jsem jen žhavý konec cigarety a zaslechl Rusův unavený hlas:

„Znáte ještě Gorkiho ‚Noclehárnu‘?“

„Znám . . . ale proč se ptáte, pane Kukunove?“

„Znáte tam postavu toho otrhaného barona?“

„Toho, jenž za hlt kořalky leze po všech čtyřech a napodobuje štěkot psa?!“

„Ano, toho . . . a to všechno vlastně ještě nic není. Naše literatura byla jen průkopnicí všeho toho, co potom skutečnost vytvářela tak groteskním způsobem.“

„Groteskním to nazýváte?“

„Vskutku nenalézám pro to přilehavějšího výrazu. To začíná již Turgeněvem, vlastně co to povídám, již Gogolem. Vezměte si jen jeho ‚Revisora‘! A což, rozpomeňte se jen na ‚Báseň v próse‘ nesmrtelného Ivana. Žena, jež bolestí výjimečně jednou nepocituje hladu, sní přece chlebovou polévku u smrtelného lůžka svého děcka, aby sůl nepřišla na zmar. Což pak to není groteskní?“

„To je ruské.“

„Ach, ano . . . ruské . . . Snad právě proto jsme v tom našem krutém neštěstí tak dětinští, tak komičtí, ano, komičtí pravím, komičtí, neboť to právě jest ruské. Vzpoměňte jen, prosím, Raskolnikova, jenž zabije starou lichvářku, na které mu vůbec nezáleží, z pouhého idealismu. A Lermontov, Tolstoj, Gorki, Potapenko, Andrejev . . . Vždy totéž . . . Jak vznešený duch to zahynul . . . Tak praví jedinečný Shakespeare, střízlivý to Brit . . . a Anglie vyhrála válku, kterou my jsme museli prohrát, poněvadž . . . nu ano . . . poněvadž básník „Hamleta“ nebyl Rusem. Ale to vše jen tak mimochodem . . . na vysvětlenou toho, co teď bude následovati. Gorkiho „Noclehárna“ mne k tomu přivedla. Promiňte laskavě! Vždyť ten štěkající baron mi připamatoval kavárnu ‚u dvou invalidů‘ na Morskaji.“

„Kavárnu ‚u dvou invalidů‘. Co je to?“

„Kavárna na Morskaji nebyla totiž kavárnou snad pro válečné poškozence. Byla to kavárna, kde vládlo jen veselí a kromobyčejné rozjaření. Řídil ji bezruký generál a beznohý plukovník. Již z toho důvodu měla silné přitažlivosti, než . . . „táhlo“ i cos jiného.

Začalo to vlastně již za dnů Kerenského a Miljukova. Když ten velký menševik . . . tím přec Kerenski v jádru svém byl, zrovna tak dobře jako Martov . . . zrušiv trest smrti, rozprášil armádu do všech koutů světa, ještě dříve než přislíbené rozdělení půdy způsobilo, že mužici odhazovali pušky a vraceli se do svých domovů, nedbajíce osudu Ruska. Nesoudíte též takto?“

„Sdílím úplně váš náhled.“

„A víte, kdo to zavinil?“

„Sám jste to přece řekl, Kerenský a Miljukov.“

„Ti však byli vinni jen částečně. Vlastní vinníky všech těch ďábelských událostí dlužno hledati tam,

kde měli životní zájem na tom, aby se zhroutila ruská armáda.“

„To uznávám.“

„Rozumíte mi tedy! Jmenovat netřeba nikoho. Víte též, kdo umožnil bolševikům, zmocniti se Ruska?!“

„Jak bych nevěděl?“

„Nu . . . Tož již tehdy objevovaly se na Morskaji všelike ty podivné místnosti, z nichž kavárna „u dvou invalidů“ byla nejpodivnější. Měly francouzské názvy, neboť za dnů menševiků — předchůdce bolševiků bych nejraději nazýval jen tím jménem — byla ještě v módě Paříž. Místnost, o níž vypravuji, nesla nápis ‚Café des deux Invalides‘. To dle toho bezrukého generála a toho beznohého plukovníka. Jiná místnost se jmenovala ‚Petit Café‘ atd. atd. . . . zvláště vybrané ty názvy nebyly zrovna. Za to ale ty ceny! Vzpomínám, že již tehdy se platilo na Morskaji za maličký šálek kávy deset rublů a za bábovku osm rublů. Bábovka byla však tak veliká, že ji mohla Dolgoruká, pověstná svými malými ústy, najednou dáti do úst.“

„Proč mluvíte o Dolgoruké? Míníte přec milenku cara Alexandra II.?“

„Kavárna ‚des deux Invalides‘ jest tím vinna. A jest to omluvitelné . . . Nejenom že plukovníci a generálové carského vojska stali se tehdy kavárníky nebo číšníky, ale z Carského Sela vypuzený dvůr vychrlil na ulici celou řadu šlechticů a ty byly bez zaměstnání, bez chleba. Kněžny, princezny, hraběnky, co si jen přejete, vše převzali bolševici již úplně připravené. Byly číšnicemi v kavárnách na Morskaji. Předkládaly čaj, kávu, čokoládu, zákusky za fantastické ceny. A největší pochoutkou pro uši těch, kteří již viděli blížiti se bolševismus bylo, když beznohý plukovník volal: Výsosti, ten čaj je studený, přineste čerstvý, anebo když bezruký generál křičel: Ale kněžno, to přec není čokoláda, co tu nesete! Pašol do kuchyně!

Obecenstvo v místnostech na Morskaji, obzvláště

v kavárně „u dvou invalidů“, rychle se střídalo. Co hodina, to nový obraz. Židé, kteří jak pijavice lpěli na bolševických veličinách od toho okamžiku, kdy vstoupil v platnost zákon o stíhání podloudného obchodu a kterým statisíce z nich byli uvrženi do vězení. Důstojníci rudé armády, kteří spatřovali zadostučinění v tom, že mohli hleděti na vysoké carské důstojníky v opovrhovaném postavení hostinského, kteří s planoucími zraky přivolávali ke svým stolům tu ženskou šlechtu, aby ji mohli hodně zblízka urazit. Uraziti? — to bylo příliš krásné a jemné slovo. Jen jeden příklad; viděl jsem v kavárně „u dvou invalidů“ osmnáctiletou princeznu, jak na rozkaz rudého gardisty schovala zpropitné v té části těla, jež — nebyti revoluce — byla určena k tomu, aby z ní vzešel potomek jedné z nejslavnějších rodin Ruska ... To však nebylo to nejhorší ... Ale pomlčme o tom. Připomněl jsem si z počátku též Dolgorukou a chci vám říci proč.

Do této kavárny, kde jste co hodinu mohl pozorovati takové hrůznosti, docházelo unikum. A tím unikem byla pětasedmdesátiletá kněžna Věra Alexandrovna Kozlovská.

Kozlovští náleželi k nejbohatším rodům v Rusku. Jejich panství na Doně byla rozsáhlá. To však nebylo vše. Věra Alexandrovna Kozlovská byla za Alexandra II. společnicí Dolgoruké, s níž se car vážně chtěl oženiti, a proto dostávala za starého režimu apanáži, která za Mikuláše II. se rovnala dvojnásobným příjmům ministra. Mikulášův děd tak v závěti ustanovil.

Bolševici se dostali k veslu. Lenin a Trocki vystřídali ve vládě Kerenského a Miljukova. Statky na Donu byly zabaveny a též z apanáže nedostávala stařena ani kopejky. Též její úspory, ceniny a klenoty, uložené v carské bance, byly konfiskovány.

V jejím paláci na Něvském prospektu byla zřízena

čítárna pro komunistickou mládež. Její venkovské sídlo v Staraji stalo se obětí plamenů, o nichž nemožno říci, že by byly náhodnými. Zkrátka . . . konec písně je ten, že v pětasedmdesáti letech z těch všech millionů jí zbylo pouhé . . . nic.

Milujeme v těchto těžkých dobách číslice. Pomocí statistiky jsme si zvykli na to, že operujeme jen davem a nikdy individuem . . . Proto přirovnávám to nic k těm millionům. Vídával jsem stařenu téměř denně ve jmenované kavárně, až se její hrůzný osud naplnil.

Zákaz o nedovolené spekulaci nebyl ještě vydán. I já jsem hledal nějaký vedlejší výdělek . . . A ježto balalajka panstvu již nestačila a do kavárny postavili klavír, v nějakém paláci zrekvirovaný, potkalo mne to neslýchané štěstí, že jsem mohl své umění zaprodati a v kavárně „u dvou invalidů“ hráti hostům.

A zde se objevovala vždy k páté hodině kněžna Věra Alexandrovna Kozlovská, když bolševici a jejich několik pobočníků, povýšených z kupců, již se dosti nakouřili.

Nemohla zapřítí svého původu. Měla v sobě cosi aristokratického a připomínala mi vždy barona z Gorkiho „Noclehárny“, jenž za hlt kořalky štěká. Kdybych chtěl prokazovati bolševikům příliš cti řekl bych, že její vysoké stáří ji chránilo na rozdíl od mladických kněžen a princezen, předkládajících tu čaj a čokoládu, před různým hulvátstvím. Ale to nebyla pravá příčina. Nebylo to jen stáří Věry Alexandrovny Kozlovské, co ji činilo nedotknutelnou, nýbrž zcela něco jiného.

Bylo to něco hnusného.

Její staré zvadlé tělo šířilo mor. To viděl každý a proto se jí nikdo ani nedotknul.

Víte, čemu říkají lékaři corona veneris?

„Je to kožní nemoc, jevící se na čele a původu luetického ve druhém stádiu nemoci.“

„Zcela správně. Je třeba připomenouti, že přijice byla největší metlou mimo hlad a vši v dobách, kdy armáda prchala do zázemí. Tlupy, vniknuvší do Petrohradu za listopadové revoluce, plenily a znásilňovaly v domech buržoů a palácích aristokratů vše, co jim vběhlo do rány.

Říkali tomu pomsta proletariátu.

Kozák, Tatar, Kalmyk, snad i Číňan, kdož to může vědětí . . . kdo se takto pomstil staré kněžně Věře Alexandrovně pomstou staletí.

Byla tou nemocí stížena a svým čelem ji hlásala celému světu.

To ji zdánlivě chránilo před vším dalším.

Pozoruji úžas ve vašem obličejí a jako by otázku na vašich rtech, jak že to bylo možné, trpětí v kavárně invalidů tento odporný zjev.

Na to vám mohu odpovědětí jen takto:

Bylo to na přání, vlastně na rozkaz bolševiků. Věra Alexandrovna patřila k inventáří jako mladé kněžny a princezny, jež očekával týž osud. Byla živou vyhrůžkou hnijící aristokracie, což dlužno mítí stále před očima . . . tak se jednou vyjádřil v mé přítomnosti lidový komisař Vakaralovski, který též do kavárny občas zavítal.

Považujete to snad za absurdní. Já to nazývám prostě ruským a vysvětlení jsem vám již podal, popisuje tuto zábavní místnost. Klavír stál uprostřed kavárny na podiu. Odtud jsem měl nádherný přehled, ježto jsem hrál vše z paměti a nikdy jsem nebyl nucen zíratí do not. Tvářil jsem se, jako bych žil jen své hudbě, při tom jsem však všechno pozoroval.

Nejprve bezrukého generála Dybenka, který se děl ve své pokladně a jenž se zdokonalil k virtuositě, přijímátí ústy ruble platicích a házetí do otevřené zásuvky.

Po jeho boku beznohý plukovník Lunačarski na-

léval zdravýma rukama nápoje. Posadili ho jednoduše s jeho pažy na stůl a prázdné nohavice otřelého již carského stejnokroje visely jak dva konce ubrusu k podlaze místnosti.

Na jeho prsou se třpytil kříž řádu sv. Ondřeje, který mu bolševici ponechali pro smích. Byl jsem nucen hrát jen vídeňské operety; ke čtvrté hodině bylo tak nabito, že by jablko nebylo propadlo.

Množství hlučelo a občas bylo možno zaslechnouti: Princezno Naďo, kávu!

Kněžno Anno Fedorovno, ukaž mi nožky!

Umíš líbat, hraběnko Xeňo? A je ti již čtrnáct?

Bylo to děsné.

Hustý kouř cigaret, jenž jako mračno visel nad mramorovými stolky a červenými plyšovými pohovkami, nebyl bohužel tak neprůhledný, aby zahalil to nejhorší. Viděl a slyšel jsem všechno a také jsem se toho všeho účastnil, pokud jsem vůbec mohl, abych jen ukojil hlad.

Neboť bolševici a židé sem docházeli s plnými kapsami. Ujišťuji vás, že se tu daly lepší věci než v „Noclehárně“ krotkého Maxima Gorkiho.

Vzpomínám na odpoledne, kdy tlustý Vakaralovski byl jistě v dobré náladě. Pamatujete se přec, že na Goročovskaji měl na starosti zásoby a tehdy přinesl celou bedničku Fruits glacés, které bůh ví jakým zázrakem se octly z francouzské Rivieri zde v tomto bolševickém ráji na Finském pobřeží.

Nedovedete si představit, jak mají ruské ženy náruživě rády tyto sladkosti tím více, že už je po léta ani neuzřely.

Věřte, ty kněžny, princezny a hraběnky žraly je přímo z ruky tomu zrzavému břichatému Vakaralovskému, tomu satyrovi, jehož jsem vám již jednou popsal... Co pravím, žraly plival jim sladkosti do otevřených úst...

A když křičel:

Jasnosti . . . kněžno . . . Natašo . . . ukaž mi, co bych rád viděl . . . zde je jedna Marron glacé, kterou jsem rozžvýkal, ale nerad bych spolkl . . . tu řvala celá kavárna „u dvou invalidů“ a smál se i beznohý plukovník s bezrukým generálem, neboť zde bylo možno zřítí to, co bylo kdysi jedině výsadou Jeho Jasnosti knížete.

To nemožno ani vylíčiti jak to bylo hrozné a hnusné. Ale to nejhorší teprve na nás čekalo!

K páté hodině zíral jsem vždy ztrnule ke dveřím, v bláhové, vždy marné naději, že dněšek mne toho ušetří.

Žertu se starou kněžnou Věrou Alexandrovnou Kozlovskou. Když vcházela, měla vždy v třesoucí se ruce drahokamy posázený lorgňon, dar Alexandra II. Bolševici jí jej ponechali pro smích. Zlata a drahokamů měli s dostatek. V Petrohradě potřebovali tehdy zcela jiných věcí.

S tímto klenotem z dob zašlé slávy a s odporným znamením své nemoci na čele, kráčela Věra Alexandrovna od stolku ke stolku a sbírala odhozené zbytky cigaret. Mnohý je schválně přišlápl, jen aby se musila po nich ještě jednou shýbnouti a smíchy se prohýbal, když kněžna zděšeně vykříkla, neboť hrubý podpatek málem by jí byl rozdrtil chvějící se stařecký prst.

Tak se mstíme aristokracii . . . znělo to pak z rohu do rohu.

Někdy jí však provedli i horší věci.

Plivali jí hořící ještě cigaretu přímo na ústa a hlasitě kvíceli nadšením, když stařena s venušíným znamením na čele, dala bolestí na jevo, že oheň jí sežehl zvadlé rty.

Teprve později jsem se měl dovědět, nač vlastně stará kněžna ty odpadky z cigaret sbírala, až tehdy, když byla „znárodněna“ Ismolovova továrna a prodej tabáku spadl pod paragraf o nedovolené spekulaci.

Kněžna totiž sušila bolševiky odhozený tabák a dělala z něho nové cigarety pro ruskou aristokracii... cigareta za tři ruble... To jsem uzřel ke svému největšímu překvapení na vlastní oči, když mne svedla náhoda s Bizenkem.“

„Kdo je to Bizenko?“

„Příslušník měšecníků. Bydlel ve sklepě, blízko Fontánky a kupoval pod rukou všechno, co se jen koupiti dalo. Jak mi sám řekl, dával kněžně 1 rubl za 10 cigaret. Sám je však prodával dále po třech rublech za kus, ovšem s nasazením vlastního života a svobody.

Měl svoje lidi. Za soumraku vydával se na obchůzku s napěchovanými kapsami.

Každý věděl, že Bizenko přijde a že něco přinese. Byl očekáván za dveřmi. Nepřepočítávalo se ani nesmlouvalo. To bylo přespříliš nebezpečné. Zajíc se kupoval v pytli, a hned se hotově platilo.

Bizenko šidil jen v nepatrné míře. Dával málo, ale dával přec.

Bylo možno se naň spolehnouti.

Všichni, kdož přicházeli do styku s tímto měšecníkem, mi jej vychvalovali. I já jsem nucen mu dáti nejlepší vysvědčení, neboť byl jsem naň jednou odkázán.

Tento člověk z Fontanky byl odběratelem cigaret kněžny Věry Alexandrovny Kozlovské, jež tato stará dáma vyráběla pro petrohradskou aristokracii z tabáku bolševíky odhozeného.

Ale i toto zhotovování mělo své nesnáze. Bylo k tomu zapotřebí papíru. A papír měl Vakaralovski a spol. pod uzávěrou. Bizenko jej však kněžně opatřoval, za to si ze 100 kusů cigaret vždy 20 srážel. Za ty ničeho neplatil. Musela jich vždy teprve 20 zhotoviti, než mohla pomýšlet na nějaký výtěžek.

Neomezovala se tudíž její činnost jen na kavárnu „des deux invalides“. Na všech petrohradských uli-

cích a ve všech místnostech spatřil jste tuto stařenu se znamením hanby na čele. Její již zesláblé oči nabyly pokud cigaret se týče, sokolí bystrosti. Vyslídila-li stopu kuřáka, již se jí nespustila. Byla mu v patách, dokud cigarety neodhodil a pak dychtivě vztáhla svou ruku po dohasínajícím zbytku.

Hrabala se ve smetí . . . pravím vám . . . hrabala se jako zvíře, holýma rukama, v bláhové nádeji, že i zde nalezne gramm tabáku. Činila tak do té doby, pokud nevyšlo nařízení lidových komisařů, kterým byla „znárodněna“ Asmolovova továrna.

Toto nařízení znamená obrat v dějinách hlavního bolševického města. Doposud jsme měli v drobném obchodu jakous takous volnost. Nyní vstoupil v platnost zákon o potírání spekulace. Postačilo udání a člověk byl zralý pro žalář, pro Petropavlovskou, pro Sibiř. Pro Sibiř aspoň na papíře. Ve skutečnosti bylo to mnohem kratší a málo kdo z vyšetřovaných opustil živ smrduté žalářní kobky.

Črezvyčajka byla v jistých věcech velmi čilá.“

„Črezvyčajka? Co je to?“

„Myslím, že jsem vám již o ní vyprávěl. Mimořádná komise k potlačování protirevoluce, jež rozbila svůj hlavní stan na Goročovskaji a k níž náležel i Vakaralovski.

I zcela nepatrné, ničím neodůvodněné udání postačilo. Prostý gardista byl žalobcem, soudcem i katem v jedné osobě. Črezvyčajka se nezdržovala soudním řízením. Petrohradská vězení byla přeplněna, v první radě vlhké kobky Petropavlovské, umístěné již pod hladinou Něvy:

Našel se Jidáš, který za tisíc sovětských rublů zradil i Věru Alexandrovnu Kozlovskou a udal ji Črezvyčajce, že prodává cigarety.

Tento Jidáš se jmenoval Goldbaum . aby to zjednodušil, říkal si Ruskij . . .

Tuto poslední a hroznou událost stáre kněžny zavinyly její ztracené miliony.

Soudila se se svým bratrancem Fedorem Fedorovičem o dědictví po strýci a ten bratranec, prohrav proces ještě za starého režimu, přísahal jí pomstu.

Snad je i to ruské, nevím a neosměluji se též rozsouditi, žebrácká mošna a Venušino znamení nestačily, aby umírnily jeho nenávist ke stařeně. Fedor Fedorovič včas se přeorientoval. Číchal již dávno revoluci a stál nyní pevně v táborě Maximalistů.

A právě tento Goldbaum, jinak Ruskij, byl jeho pravou rukou a ten za tisíc sovětských rublů, jež obdržel na ruku od Fedora Fedoroviče, zanesl starou kněžnu do seznamu spekulantů.

Žebračka, která se přehrabovala ve smetišti, v seznamu spekulantů! Není to originální? Není to bolševické, není to ruské, není to důsledné?

Hlas Petra Pavloviče byl při této otázce až nepříjemný. Při posledních slovech mu přeskakoval již v nejvyšším diskantu.

Upřímně řečeno, byl jsem rád, že v pokoji byla úplná tma, aspoň jsem neviděl výraz jeho očí, před nimž jsem se vždy otřásl, neboť mne vždy upamatoval na to, co jsem před lety zřel při prohlídce blázince v oddělení nevléčitelných.

Nepohlédl jsem proto na Kukunova ani, když vzpamatovav se trochu, pokračoval:

„Nuž . . . Bezruký generál Dybenko oslavoval svoje narozeniny a bolševici velkopansky, jak už jest jejich zvykem, což jim i nepřítel musí přiznati, povolili pro kavárnu ‚U dvou invalidů‘ přes čas až do rána.

Takové výhody byly tehdy poskytovány jen na ostrovech, kde lidoví komisaři se svými přítelkyněmi a s rudými gardisty pořádali plesy a orgie. Město však bylo zahaleno noc co noc v nejhlubší tmu.

Ale této noci vyhlíželo to na Morskaji výjimečně jinak.

Sekt tekł proudem. Bůh ví, odkud se sem dostal, ale byl tu. Pravděpodobně z Goročovskaji čís. 2 a dle všech známek ze zásob zimního paláce nebo Carského sela... Než byl tu a byl to francouzský sekt.

Jak vám to mám jen popsati? Neuvěří, kdo to sám neviděl. Kněžny, princezny, hraběnky byly po sektu jako divé. Vakaralovski jej naléval do plivátek, naplil do nich, postavil je na podlahu kavárny a nechal aristokracii z nich chlemtati jako psy.

Seděl jsem na podiu svého klaviru jako slepý, ježto jsem zavřel obě oči, nemoha toho hnusného pohledu déle snést.

Při tom jsem hrál. A je mi, jako by tomu bylo dnes, neboť slyším ještě stále každý tón v uších zníti.

K Vakaralovskému do Petrohradu přijel německý komunista na návštěvu. Na jeho přání a rozkaz musil jsem zahráti berlínskou odrhovačku... a rudí se prohýbali smíchem... neboť ten Němec vřískal bez ustání: Im Grunewald, im Grunewald... ist Holzauktion... Holzauktion... Das ganze Meter Süßholz bloß ein Taler... bloß ein Taler...

Vakaralovski připravil na počest svého hosta mimořádný žert.

Slyšel jste již někdy o onom velkoknížeti, kterého Mikuláš II. vypověděl z jistého důvodu „ode dvora?“

„Kterého míníte?“

„Na jméně nezáleží, pouze na té aféře. Bylo to v době maškarních plesů. V jedné z největších restaurací tehdejší residence... Gardoví důstojníci měli obsazeny lóže. Sál byl vyhražen tanci.

Tu shodil Sergej... tuším že se tak jmenoval... ze své lóže do zástupu tancujících úplně nahou ženu.

Nebylo to vysoko. Nešťastnice si pouze vymkla nohu. A jeho výsost z toho měla velkou zábavu.

Bylo to odporné... Bolševici asi na to mysleli, když nyní v kavárně „u dvou invalidů“ dali nastoupiti kněžnám, hraběnkám i princeznám a strhli jim, na pokyn Vakaralovského, šaty s těl.

Ujišťuji vás, že po třech minutách doslovně neměla šlechta Svaté Rusi ničeho na sobě a host, jenž tu byl u bolševiků návštěvou, nadšeně tleskal a křičel:

„Děti, vy jste tu na výši doby, v Berlíně jsme to s těmi buržousty tak daleko ještě nedotáhli.“

Pohled byl tak hrůzný, že jsem proti své vůli otevřel oči. Ale byl nejen hrůzný, nýbrž i v nejednom směru protivný. Neboť to ženské maso, co tu bylo vystaveno, to ubohé maso těch kněžen, princezen a hraběnek, bylo nejenom svadlé, ale ono tu takřka ani nebylo.

Hrozný petrohradský hlad šklebil se z těchto koster. Mluvil z těchto postav, jež byly jen kost a kůže, hroznou řečí a krutá chlípnost mučitelů byla by se proměnila v hnus, nebyti toho ruského fanatismu, jenž ve zkáze společnosti spatřoval vyplnění nějakého svatého evangelia.

To mi uvěříte, že po dvou hodinách ni jeden z přítomných nemohl býti střízlivý. Bolševici a rudí gardisté podněcováni Vakaralovským pili jako duhy a ostatním, s lačnými žaludky, stačila nejvýš jedna neb dvě sklenky tohoto těžkého šampaňského s cognakem, aby se stali nepřičetnými.

Jedině tím to možno omluviti, že vlastně už nikdo nevěděl co se dalo, když nastal ten příšerný a pro mne nezapomenutelný okamžik, kdy ukrutnost vystřídala chlípnost a ta byla vystřídána krvežíznivostí a rudá krev tekla proudem po podlaze kavárny „u dvou invalidů“ místo zlatožlutého moku.

A podnět k tomu zavedla právě ta 75letá kněžna

Věra Alexandrovna Kozlovská . . . ta stařena s Venušiným znamením na znesvěceném čele.

Vstoupila do kavárny právě, kdy německý komunista, blábole, měl německou paličskou řeč, z níž mimo mne, jak myslím, nikdo v kavárně ani slovu nerozuměl.

Seděl na stole, u kterého byl i Vakaralovski a k němuž přisedl i Goldbaum, jinak Ruskij.

Ten číhal celý večer na stařenu. To jsem si uvědomil ihned po tom všem, co se nyní stalo.

Zavolal si ji totiž ke stolu a otázel se:

Máš cigarety, stará svině?

Myslím, že mu kněžna nedůvěřovala.

Okamžik váhala.

Ty stará svině, ptám se, máš-li cigarety?

A bezzubá ústa stále ještě neodpovídala. Kalné oči pětasedmdesátileté byly jako skleněné. Vystoupily ale daleko z důlků, když Goldbaum zahřměl po třetí:

Máš cigarety, ty svině?

Věra Alexandrovna Kozlovská tušila as něco hrozného. Stála jakoby přimrazena a její rty se nepohnuly. Stála jako socha, jen to děsné znamení jí plálo na čele.

Věřte, že v této příšerné chvíli jsem v ní spatřoval symbol. Byla Ruskem, které ukazuje své znamení rozkladu celému světu.

Oh . . . bylo to kruté!

Co jsem v duchu zřel v těchto chvílích, kdy kněžna stála této noci, v této místnosti přede mnou beze slova a neschopna pohybu, jako symbol, to bylo nepřehledný zástup . . . Přicházeli od východu a

Miliony lidí táhly před mými zraky . . . vojska . . . nepochopitelné, nevyslovitelné, nevylicitelné. táhli na západ a všichni z těchto nespočetných milionů měli totéž znamení na čele.

Měli zaplaviti svět, aby zvadl jich morovým de-

chem jako stepní tráva, když na ní přiletí z pouště zhoubné mračno kobylek.

Tak jsem si pravil. Tato odporná myšlenka, toto šílené poznání vnucovalo se mi pohledem na starou kněžnu, jejíž smrt, aniž vím jak, jsem každé minuty očekával.

Tu ji Goldbaum kopl.

To bylo znamení a možná, že i smluvené.

Nevím určitě.

Řval:

Svině, jsi napsána na listině spekulantů. Obohacuješ se na útraty svobodného a suverenního ruského lidu, rozumíš?

V tom se vyřítili z koutu kavárny dva rudí gardisté. V rukou drželi nahajky a bili jimi kolem sebe. Vyhrožovali revolvery. Prali do úplně nahých princezen, hraběnek i kněžen. Nastalo takové lkaní, že mi nebylo, než hudbu přerušiti, ačkoliv Vakaralovski stále na mne řval: Valčík... valčík... valčík... Dáble, nerozumíš, chci valčík!

Nerozuměl jsem a nechtěl jsem rozuměti, neboť byl zpit pod obraz. — A rudí gardisté bez ustání řezali nahajkami do všeho.

To byly narozeniny bezrukého generála. — Sapristi... tak jsme říkali kdysi v Paříži, tehdy, když jsme tam započali se svými studii hudby.

Vzepřel jsem se rozkazu všemocného lidového komisaře. Můj osud byl tudíž nejistý. Zda ještě opustím kavárnu „u dvou invalidů“ živ, to jsem pro ten okamžik nedovedl říci.

Nebylo zatím vážného důvodu, abych se o sebe strachoval. Opilý Vakaralovski se stal přívětivým. Naplnil šampanským ne plivátko, nýbrž křišťalový pohár a přivolal mne k sobě.

Podal mi jej a při tom pravil: Nic ve zlé, soudruhu Chlastej... Když nechceš zahrát valčík, tak toho nechej, a zahrej nám mazurku. A když nechceš ma-

zurku, tedy kvapík, bratře! Vzal jsem z jeho rukou pohár s pěnicím se vínem a zatím, co jsem pil, Vakaralovski mne se slzami v očích objímal. Vyprázdněnou číši jsem postavil na mramorovou desku stolu a Vakaralovski tiskl své odulé rty na má ústa.

Nejraději bych byl křičel, ale to nešlo, ježto se mi žaludek obracel. Bylo to k vrhnutí.

Na tu chvíli, co se toto mezi Vakaralovskim a mnou odehrávalo, pustil jsem starou kněžnu s očí.

Než velmi brzy jsem byl na ni upamatován.

Zdálo se, že Goldbaum si vzal do hlavy provést příkaz svého přítele Fedora Fedoroviče.

Rudí gardisté stále svými nahajkami kolem sebe bili jako zběsilí. Ruská aristokracie ječela, zatím co proletáři, pokud byli v kavárně přítomni, zvířecím řevem a nečlánkovanými zvuky projevovali souhlas s touto pomstou suverenního lidu.

Tu jsem zaslechl hlas Goldbaumův:

Vojáku . . . soudruhu . . . bratře . . . proč pak zapomínáš na tuhle starou sviňi?

Při tom ukazoval rukou na kněžnu, která ležela před ním náhle na kolenou.

Vskutku ještě dnes nevím, oč vlastně prosila. Zda za svůj ubohý život, o tu krátkou dobu, jež jí ještě zbývala, na níž hlodala odporná choroba, či zda prosila za slitování, soustrast nebo o lásku k bližnímu . . . Zkrátka . . . dělala to nejpošetilejší, co mohla dělati. Zapřísahala Goldbauma ve jménu nejsvětější Panny, ten však křičel na vojáka s nahajkou:

Tak strhni přece té couře ty hadry se zadnice.

Rudý gardista se zdráhal.

Neboť to hnusné znamení plálo na jejím čele.

Vypadal, jako by se štítil dotknouti se znamenáné.

Tu zasáhl sám rozvzteklý Goldbaum.

Výkřik pronikl kavárnou. Pak kvílení, jež již nepři-

pomínalo lidské zvuky. Svist a opět svist vzduchem dopadající nahajky.

Jistě je znáte. Při nejmenším jste aspoň o nich slyšel. Tyto kožené karabáče s osmi až devíti řemenky s olověnými kuličkami na konci.

Již carští kozáci jich užívali. To musím po právu na omluvu bolševiků říci. Nahajka nebyla jejich vynálezem; byla spíše tradicí Svaté Rusi.

Zde se tedy vskutku na zadnici pětasedmdesátileté aristokratky, jež byla společnicí carovy milenky, odehrávalo jen to, co se velmi často odehrávalo na těchže částech těla politických zajatců na Sibíři.

Jen víc . . . jen víc . . . nestyďte se, soudruzi, tak povzbuzoval Goldbaum.

A mám se vám přiznati, že jsem při tomto pohledu, při němž mi tuhla krev v žilách, měl vidění? Viděl jsem jasně a zřetelně před svým duševním zrakem dva obrazy minulosti, jež se mi nevyhladitelně vepsaly v paměť.

První byl z Kijeva. Pogrom. „Černosotněnci“ byli zase jednou horlivě při práci. Podařilo se jim u rozvášněného davu svaliti vinu za prolitou krev na židy.

Viděl jsem hořeti židovské domy v Kijevě. Věřte mi! V kavárně „u dvou invalidů“ na Morskaji v Petrohradě při narozeninách bezrukého generála Dybenka, viděl jsem je skutečně. Před jedním tím domem starou ošklivou ženu s červenýma krvavýma očima. Ještě starší a ještě ošklivější než byla kněžna Věra Alexandrovna; mnohá židovka dosáhne v Rusku stého, ne pouze pětasedmdesátého roku.

Stála před svou chatou, kterou fanati zapálili a lomila rukama. Carští kozáci dělali v Kijevě znovu pořádek.

Proč dopadala nahajka na záda té matrony bibliického stáří? — ptal jsem se tehdy a ptal jsem se i v kavárně „u dvou invalidů“, když přišli do Kijeva dělati pořádek na rozkaz cara.

A viděl jsem ještě jeden obraz.

V moskevských ulicích. Nedaleko Kremlu. Mohlo to býti asi v roce 1903 nebo 4 před vypuknutím revoluce, když Mikuláš II. sliboval stále dumu a slibu neplnil. Když se schovával za „Černosotněnce“, aby lidu nalhal že je nucen býti tvrdým proti své vůli.

Bylo to v zimě. Krátce po vánocích. Sněhu bylo popás. Kozáci přivedli na nádraží zástup odsouzených k deportaci na Sibiř. Samí politikové, žurnalisté, spisovatelé, universitní profesori, kteří všichni bojovali slovem i písmem za ústavu Ruska, a kteří byli udáni v Petrohradě „Ochranou“.

Mezi nimi Alexandr Garikin.

Nevím, jeli vám toto jméno povědomo. Já je znám velmi dobře. Jeho knihy jsem četl s nadšením, nejinak i jeho články, které ovšem nesměly vycházeti v Rusku, byly ale za to tím horlivěji vydávány v Paříži.

Byl profesorem na universitě v Moskvě. Svatý Synod v Turském paláci se jím zabýval. Nyní šel s druhými na moskevské nádraží. Byl krátkozraký a hodně přes sedmdesát. Brejle ztratil. Na cestu již ani neviděl. Ještě dnes to jasně vidím. Vždyť jsem ho znal. K vůli němu jsem ten smutný průvod doprovázel. Tu klopýtl ve sněhu . . . a . . . bílý sníh se zbarvil rudou krví Alexandra Garinského . . . Kozák s nahajkou . . . Zde i tam . . . Proč, bože na nebesích, proč, tak jsem myslel?

Což mne ten tam nahoře povolal za obhajce bolševiků, že jsem tak myslel . . . anebo jsem se zbláznil?

Při tomto rozjímání jsem se chytil za hlavu. Bylo mi, jako bych musil, jako bych mohl fysickou silou svého ubohého mozku uvést do pořádku své překotné myšlenky.

Ale současně jsem při tom udělal i něco jiného. Zakryl jsem si oči. Zacpal jsem si uši. Nemohl, nechťel jsem to déle snášeti.

Co to jen bylo?

Vytí, z něhož jsem myslel, že sešlím utichlo náhle. Pohlédl jsem směrem, odkud před tím přicházelo, a strnule jsem zíral na podlahu.

Tam ležela krvavá kaše. Nezbylo nic z toho planoucího znamení hanby, nic z té stařeny, nic z Věry Alexandrovny Kozlovské . . . nic. Pouhá kaše . . . Jako když zdivočelý slon v oboře — jak se někdy přiházívá — mrští svým hlídačem o stěnu, nebo ho rozdupe nohama.

Hlasitě jsem si předříkával:

Tato kaše, Petře Pavloviči, tato kaše je kněžna Věra Alexandrovna Kozlovská z nejstaršího a nejbohatšího rodu Ruska, která kdys za Alexandra II. byla společnicí všemocné Dolgoruké a která obývala jeden z nejkrásnějších paláců na Něvském.

Besnění dostoupilo nyní v kavárně vrcholu.

Oba rudí gardisté s nahajkami upustili od té krvavé kaše, ježto již nemohla dávat na jevo žádné známky bolesti.

Stříleli a bili slepě a bez rozmyslu na všechny strany a v nebezpečí byli i Vakaralovski, Goldbaum a německý komunista.

Již tekla krev. Jedna hraběnka, jež podávala čaj, válela se s křikem v rudé kaluži a stále se ozývaly nové výstřely.

To byly narozeniny bezrukého generála.

Nejprve se vzpamatoval Vakaralovski. Ač byl úplně opilý, přec jej napadla spasná myšlenka.

Uchopil mne za ruku a vlekl mne na podium.

Ježto pro hluk nebylo slovu rozuměti, ukázal mi jednou rukou na klavesy, druhou vytáhl svou zbraň a přiložil mi browning na skrář.

Rozuměl jsem. To znamenalo: Hraj, jinak zemřeš!

Mé ruce řádily po klavíru. Věřte, tak jsem ještě nehrál ve svém životě.

Co mi právě napadlo páté přes deváté

A hudba se neminula svým účinkem. Byl jsem jako Orfeus ... Bestie mi naslouchaly!

Bouřilo to a řádilo ve strunách divoce ... Dábelské a cituplné ... Chopin a Brahms ... Čajkovski a Deslibes ... Beethoven ... což vím! ... vše se mi hodilo ... a náhle ... nevím, jak mi ta bláznivá myšlenka přišla ... zahrál jsem čardáš ... a co byste tomu řekl ... kavárna u dvou invalidů tančila. Vše říčelo a zpívalo, točilo se v divém víru kol mne u podia a šlapalo po krvavé kaši, kterou nikdo neodstranil, takže poslední zbytek kněžny Kozlovské zůstal lpěti na podrážkách bolševiků a na nahých nohou jimi znásilněných šlechticů Svaté Rusi.

Mé ruce řádily po klaviatuře. Byly neúnavné. Nechtěl jsem, nesměl jsem přestat, aby tito lidé opět nestříleli, aby se opět ve své zvířecosti nenašli ... a v tomto vědomí jsem hrál, až jsem se pln bolu zhroutil.

IV.

Měšečník.

Velmi mne překvapilo, když náhle zavzněl klavír. Petr Pavlovič Kukunov se totiž po tmě zvedl a dohmatal ke klavíru. Nyní seděl u něj a prsty jeho hmataly po klavesách.

Hrál Kreutzerovu sonatu, o níž jsem ho před tím marně žádal. Po všech těch hrůzách, jež jsem právě slyšel, plynula Beethovenova věčná melodie smírně prostorem. Vše halíc v tmu zapomnění, z níž pronikaly jen sporé paprsky velmi vzdálených vzpomínek, uklidňovala vlastní mou vznícenou fantasií, a také hlas Rusa, když ustal hráti — a já jsem neměl pro něho ani slova nadšení ani slova díky — zněl naprosto klidným tónem, když opět začal vypravovati:

„Je to neobyčejně spletitá událost, že jsem byl svědkem smrti měšečníka Davida Salomonskiho a jeho syna Rubena. Byl jsem totiž zatčen pro neblahou záměnu rodinného jména a jako ‚spekulant‘ zavlečen do ‚sklepa smrti‘. ‚Čeka‘ měla na mysli jiného Petra Pavloviče. To je vše. Jmenoval se Kurunov a nikoliv Kukunov . . . Co chcete? Je mezi bolševiky mnoho analfabetů a komisaři si také nelámou příliš hlavu pravopisem.“

„Vypravujte, prosím! Ale dříve mi něco vysvětlete. Co to znamená vlastně ‚Čeka‘ a co rozumíte ‚sklepem smrti‘?“

„Ah tak . . .“ vzdychl Petr Pavlovič. „To je vždy stejné. ‚Čeka‘ není nic jiného, než pohodlnější zkratka pro ‚Črezvyčajky‘ což jest mimořádná komise k potlačování protirevoluce, a ‚sklep smrtí‘ leží v korytě Něvy v těch nejhlubších sklepeních Petropavlovské. Je to chodba s osmi smrdutými vlhkými úplně temnými kobkami; do každé z nich se vejde jen deset osob, ačkoliv tehdy bylo do nich vecpáno dvacet i více. Je to ještě zařízení, zachované ze zašlých krásných dob carismu.“

Petr Pavlovič Kukunof se odmlčel. Toho přirozeně nepoužil jen k sarkastickému úsměvu, jenž na jeho lících beztak stále lpěl, mluvil-li o velké lepší minulosti Ruska, nýbrž spíše, aby si zapálil novou cigaretu. Byla to už dvaatřicátá, již kouřil od té chvíle, co počal vypravovat. Počítal jsem je. Ne snad jako lakomý hostitel, ale proto že mi kdysi řekl, že jich vykouří na posezení celou krabičku o stu kusech. Ježto se mi to zdálo býti nemožným, svadili jsme se.“

Tím však bylo jeho vypravování přerušeno jen kratičně.

Už byl zase v proudu a pokračoval:

„Každá z těchto osmi kobek v korytě Něvy je uzavřena těžkými železnými dveřmi, které všechny vedou na zmíněnou chodbu, na níž vykonávali bolševici své noční popravy.“

Nu . . . V Petrohradě jsem měl štěstí.

Přihodilo se něco zvláštního . . . Jako zázrakem se mi dostal do rukou dopis z Paříže. Nemýlím-li se příliš, zmínil jsem se vám již jednou o tom, že jsem totiž začal studovat hudbu v hlavním městě Francie. Mnoho milých přátel jsem tam zanechal na Seině a hned ten, hned zase onen mi dopsal do Petrohradu, chtěje získati zpráv nejen o mně, nýbrž i o sovětském Rusku.

Sám vlastně nevím, jak k tomu došlo. Jeden z

těchto dopisů jsem skutečně obdržel. Byl jsem radostí bez sebe, to si můžete myslit. Znamka života z jiného světa. Gaston Meunier... tak se jmenoval přítel ze studentských dob... mi psal vše možné... a co byste řekl... uvnitř neobyčejně jemného dopisního papíru byl nalepen chek Francouzské banky... na sto franků... dar to Gastona Meuniera, bohatého hochy, jenž byl majitelem hotelu na Elysejských polích a jenž se domníval, že já, jeho přítel z mládí-mám v Petrohradě nouzi.

Bylo to hádankou a zázrakem současně, že se dopis dostal do mých rukou. Než skutečně tomu tak bylo.

Nelámal jsem si hlavy déle tím „jak“. Myšlenky mé postupovaly docela jiným směrem. Upřímně řečeno, nedovedl jsem si představit, jakou cenu má sto franků v sovětských rublech. Bursy v Petrohradě již dávno nebylo, a vláda sovětů, strhnuvši na sebe veškeru moc, neuveřejňovala kursů ve své „Krasnaji Gazetě“. Jiné noviny pak nevycházely již tenkrát mimo moskevskou „Pravdu“. Soukromí bankéři byli o svá deposita připraveni, zastřeleni nebo jednoduše vyhozeni na ulici.

Na Něvském, u Fontánky, na všech mostech čistili boty nebo prodávali bolševické noviny po 40 kopějkách, dalo li se vůbec ještě mluvit o jejich existenci.

Co se tu dalo dělat? Jak a kterak jsem měl nyní proměnit sto franků?

To jsem věru netušil, že by mne mohly přivést do takových nesnází, ba že by mi mohly býti dokonce osudnými.

Zmínil jsem se vám již někdy o restauraci „Pivato“?

„Zajisté!“

„Hledtě! Právě proto se tak stalo. Ta by se mi byla stala bezmála osudnou. Byla čteně našťevována cizinci. Majitelem byl Francouz a tu mi napadlo,

že ten by byl nejspíše ochoten vyměnit mi těch sto franků, v opačném případě, že by mi poskytl aspoň něco potřebného k jídlu. Bolševici totiž měli až dosud jakousi nechut k tomuto restaurantu. Pan Gréville, správce restaurace, měl diplomatické styky nejen s Francií, nýbrž i s jinými neutrálními státy, a Čičerin, tehdy neobmezený vladař Petrohradu, měl důvod, aby si to již předem nepokazil ani s Francií ani s těmito neutrály.

Tu mi napadlo ‚Pivato‘ jako východisko. Byla to kdysi elegantní restaurace se zvláštními chambry pro vznešenou společnost.

Dnes tomu bylo ovšem jinak. V každém směru... U pana Grévilla nebyl ještě bolševický hlad domovem. Byl nejen zásoben ze skladiště Vakaralovskoho, nýbrž i cizími vyslanectvími... a tam jsem se tedy odebral k 7. hodině večer.

Je to na Morskaji. Jak mne ujišťovali, byla návštěva den ke dni slabší. Neboť kdo mohl, prchal z Petrohradu. Stávalo se, že v poledne čítala klientela páně Grévillova jednu nebo dvě osoby. K večeru bývala návštěva poněkud lepší, jak jsem byl z doslechu poučen. Proto jsem volil večer.

Leč nikoliv ten pravý, neboť Vakaralovski nařídil zrovna na tento den rudou kontrolu restaurací na Morskaji.

To jsem ovšem nevěděl. A tak jsem tedy seděl v ‚Pivato‘. Byl jsem dosti opatrný, že jsem pana Grévilla již uvědomil o své zamýšlené transakci. Usmíval se co nejprívětivěji a nejzpůsobněji a byl jsem přesvědčen když mi sklepník vykázal stůl, že jsem přece našel v Petrohradě prostředek, jak směniti stofrankovou bankovku francouzské banky, za libovolný obnos sovětských rublů, na vzdory všemu komunismu.

Tak jsem usuzoval z ochoty páně Grévillovy.

V místnosti bylo jistě asi 12 až 15 osob. Nepočí-

tal jsem je. Chutnalo mi tu. To mi můžete věřit. Na to jsem se už netázal, jeli ‚Filet mignon‘, jež mi sklepník přinesl, z psí nebo kočičí kýty. Nemýlím-li se příliš, vypravuje se o Meyerbeerovi, skladateli ‚Židovky‘, že dával přednost kterémusi pařížskému restaurantu, jehož chef dovedl krom jiného upravit chutně s náležitou omáčkou i podrážku, ovšem jako hache upravenou. Tehdy však jsme již v Petrohradě neměli ani přebytečných podrážek. Postačí, že jídlo bylo výtečné.

V ‚Pivato‘ dovolil jsem si tohoto nezapomenutelného večera ještě neslýchaný přepych. Objednal jsem si pečené jablko, věřte... nebylo ani na jídelním lístku... a bylo mi konečně úplně lhostejno, bude-li stát tisíc nebo tři tisíce sovětských rublů. Zrovna jsem se chtěl do něho pustit, když se otevřely dveře restaurace a opilý hlas zavolal: Vstát — ruce vzhůru!

Zuřil jsem.

To si můžete myslit. Po léta jsem už ani nepřivoněl k pečenému jablku, natož abych ho byl jedl a nyní jsem byl vyrušen zrovna v tak důležitém okamžiku, když jsem je chtěl nakrojit. Do restaurace vstoupili tři komisaři ‚Čeky‘ s revolvery v rukou, provázeni desíti rudými gardisty s nasazenými bodly.

Rudá kontrola cizinců.

Všichni vyskočili, poslechnuvše rozkazu.

Slabě zastoupené ženské pohlaví, bývalé dvě baletky někdejší carské opery, jež jsem náhodou znal, začaly hystericky plakati.

Znáte to... onen nenápodobitelný vzlykot... za nějž by nikdo, jen poněkud obeznámený s dámami těchto kruhů nedal ani sovětské kopejky.

Pan komisař postavil k východu hlídku. Část jeho desíti mužů byla poslána do prvního poschodí, do chambrů pro vznešenou společnost, ač tam po měsíce ani noha nepáchla... a já... jsem se chystal

snísti své jablko, což mi bylo v tom okamžiku, upřímně řečeno, nejdůležitějším.

Dlouho na mne nedocházelo. Jeden komisař ‚Čeky‘ zůstal se třemi muži ve spodní místnosti restaurace. Jeho oba kolegové se zbytkem vojáků zmizeli nahoře a já jsem měl dostatek příležitosti pozorovati vše, co se v ‚Pivato‘ dalo, zatím co jsem pomalu jedl — jablko bylo čerstvě pečené a tudíž neobyčejně horké.

Zatím posunuli doprostřed místnosti stůl, jenž komisařovi sloužil k jeho politickému a policejnímu výkonu.

Vzal na se důstojnost a vážnost hodnou ‚tovaryše‘.“

„Co je to tovaryš?“

„To jest vše, třeba i vyšetřující soudce, chcete-li. Ten muž byl klasický. Dle mého mínění musil býti členem vojenské nebo selské rady v Samaře nebo v Saratově. Vědí bozi, která vlna revoluce nebo již války ho zavála do Petrohradu. Byl bych vsadil sto proti jedné, že přišel z Povolží.

Měl vybledlý carský stejnokroj s rudým odznakem sovětů. K tomu vysokou astrachánku, která mu dodávala spíše milého než ukrutného vzhledu.

Leč prst pravé ruky držel stále na spoušti revolveru. Nyní promluvil hlasitě: Soudruh Čičerin vydal právě nařízení, jimž rozkazuje, že má býti s cizinci v Petrohradě nakládáno zrovna tak jako s Rusy.

Na to se obrátil k vojákům:

Osobní prohlídkou zjištěte zakázané spisy a předměty speculace.

Zatím mi jablko vychladlo a jedl jsem je s velkou chutí, jak si jistě dovedete představití.

Nedbal na to ani komisar ani vojáci. Zatím se vojáci vrhli na obě bývalé baletky a muž s astrachánkou, který ani neviděl v Povolží podobné dámy, přihlížel teď s velikým zájmem.

Hosté, jimž byl útěk naprosto znemožněn, zírali tupě před sebe.

Vypomáhal jsem občas v carské jako korrepetitor a poznal jsem nyní v obou dámičkách Silvanu a Jiřinku, které kdysi zkoušely za mého dozoru tanec motýlků pro balet ‚Jarní noc‘.

Nyní vzlykaly, až srdce pukalo, když ruce surových vojáků rozvazovaly tkaničky jejich sukní, neboť měly býti u nich hledány na rozkaz ‚Čeky‘ podvratné spisy, jež by mohly ohrožovati moc sovětu.

Tak kázal Čičerin!

Tato podívaná v ‚Pivato‘ byla rozhodně estetičtější než v kavárně ‚u invalidů‘. Silvana a Jiřinka byly, jak se říkává, dva iněžní broučci. Jako cizinky dovedly si již vyhledati svého přítele na některém vyslanectví a jejich masíčko neutrpělo ani z daleka tolik, jako ono starousedlé ruské šlechty. Ruce rudých gardistů, pátrající po tajnostech, nezastavily se před žádnou i sebe intimnější částí těla a nepřišly zkrátka.

To mi můžete věřit.

Postupně došlo konečně i na ostatní. Restaurace v ‚Pivato‘ podobala se nyní úřadovně odvodníkomise, vše běhalo nahé. Jen ony dvě Evy rušily poněkud toto divadlo, prováděné dle vojenské říznosti.

Na stole muže s astrachánkou kupily se nejrozmanitější předměty. Peněženky, tobolky, spisy, nože, klíče, pouzdra a nůžky na cigarety, zkrátka vše, co u obětí bylo nalezeno.

Nyní sáhl onen muž do kapsy svého stejnokroje a vytáhl svíčku, pečetní vosk a pečetítko.

Vojáci zabalili nalezené věci do papíru, opatřili balíčky jmény bývalých vlastníků a komisař vlády lidu zapečetil je slavnostně znakem suverenního, svobodného ruského národa.

Působilo to tak nevýslovně komicky, že jsem byl v pokušení se hlasitě zasmáti.

Bylo mi v tom zabráněno, ježto došla řada na mne ... a po pěti minutách jsem stál ‚před Přísným‘ jako Adam.

Našli něco hrozně podezřelého. Rus a měl u sebe větší částku v cizí valutě ... těch neblahých sto franků, které mi poslal přítel Gaston Meunier; marně jsem se namáhal vysvětliti, jak jsem jich nabyl.

Nejen, že dovoz cizích bankovek byl zakázán, ne, také peněžní obchody samy o sobě, to jest pokud nesloužily k bezprostřední směně za zboží, byly trestné.

Byl jsem poznán jako spekulant ... Očekávalo mne trapné vyšetřování, neli dokonce i smrt. Neoddával jsem se illusím, když nyní opět oblečení byli jsme vedeni pod dohledem ozbrojených vojáků nejprve po Morskaji potom po Goročovskáji až na Mojku. Ulice byly temné a skoro liduprázdné. Těch několik chodců se nestaralo o náš smutný průvod. Na to byli již zvykli a hleděli, aby sami vyvázli se zdravou kůží.

Jak mi bylo později sděleno, byly prohlédnuty toho večera rudou kontrolou veškeré restaurace navštěvované cizinci na vlastní rozkaz Čičerinův.

Kdybych se byl tehdy o tom včas dověděl, byl bych to mohl jistě nyní potvrditi, když jsme vstoupili do mramorového paláce v Mojce.

Býval kdysi majetkem slavného ruského generála za carismu. Nyní zpustl. Špínou přímo čpěl.

Těm smetištím v přischozí a v komnatách, jimiž se tyto teď staly, tvořilo zvláštní protiklad hýřivé stropní elektrické osvětlení, jež bolševíci tu ponechali. Zavedli nás do mramorového sálu v prvním poschodí paláce, jež jsem měl za bývalou jídelnu jeho excellence.

Tam byli nacpáni zatčení lidé, kteří se octli v rukou rudých současně s námi a z téhož důvodu.

Připadal jsem si jako slaneček v sudu. Nebylo tu možno se hnouti a ještě jsem pozoroval, že vojáci nečinili rozdíl mezi zatčenými, které bez dalšího výslechu v malých hloučcích postupně odváděli.

Proč a kam? Kdož ví?

V mém oddílu . . . bylo nás 28, se sklopenou hlavou jsme se blížili k Něvě . . . byl také měsěčník David Salomonski a jeho syn Ruben.

Osud tomu chtěl, že jsem kráčel mezi oběma. Šli jsme po třech připoutání, jen poslední řada našeho průvodu sledována vojáky sestávala ze čtyř.

Starý David Salomonski, kterého jsem na první pohled odhadoval za keřasa, působil na mne dojmem proroka z dob Jeremiášových. Jeho černovlasý kudrnatý syn připomínal onoho mladého lva, jak tvůrce knihy makabejské opěvá smělého Judu.

Oba, otec i syn, byli židé z východu, kteří ještě něco zachovali trvalou rodinnou výchovou z prastarého podání Svaté země. Aniž by o mne dbali, dorozumívali se žargonem. Žargon je nerozluštitelná spleť polštiny a hebrejštiny, již žádný Rus neporozumí. Také německé kmeny zabloudí často do takové odpornej hantýrky. Proto jsem se z počátku nestaral o své spolutrpitele, ač byli připoutáni k oběma mým zápestím.

Z nenadání však starý změnil řeč a oslovil mne rusky:

Kam se vlastně ubíráme?

Přirozeně jsem nebyl s to dáti mu nějaké vysvětlení. Jen abych vůbec něco řekl, a nemaje tušení, že bych řízl do živého, jsem odpověděl:

Pravděpodobně do „Čeky“, starý . . . na Gorochovskáju . . . kde se projednávají zločiny proti nařízení o spekulaci. Jsi bezpochyby měsěčník a ten mladík . . . je tvůj syn?

Starý přitakal. Stříbrné kadeře, které mi připomínaly Michel Angelovu sochu Mojžíše u sv. Petra ve Vinkoli, padaly mu na bledé čelo a dvě velké slzy kanuly na šedivý vous proroka z jeho dlouhými brvami polozakrytých tmavých očí.

Při tom řekl:

Měsěčník . . . Bože mých otců . . . Pokud pamatuji,

byl jsem vždy měšičníkem . . . rozuměli se tím obchodník, vždyť přece matička Rosia zapověděla nám Židům nejen ze země a půdy těžiti, nýbrž i provozovati řemeslo. Tak jsem byl tedy od nejútlejšího mládí měšičníkem.

Bydleli jsme v Polsku, mnoho verst od Varšavy. A již můj otec mne posílal do velkoměsta se vším, co jen mohl sehnati. Prodával jsem to tam na ulicích . . . než nás první vlna osudu zavalila.

Jaká vlna osudu?, tázal jsem se.

Pogrom za Alexandra. Zahnal nás do Volyňska. Můj otec, matka a já jsme náleželi k těm několika, jímž se podařilo vyváznouti životem z té krvavé lázně. Ve Volyňsku nás očekával další úder osudu. Vždyť jsme věděli, náš rod tíží ruka hněvu pro kletbu Elohovu.

Kletba hněvu, starče?

Ovšem . . . Přišla cholera. V horkém létě. Já jediný jsem zůstal z rodiny a odstěhoval se do Besarabie. Tam jsem se oženil a zplodil syny a dcery. Ale čekal jsem na třetí nezdár.

Ty jsi čekal?

Ano, čekal jsem. Byla to kletba i přípověď vykoupení. Bylo podání, že přijde požár, který všechno zničí a kdy první budou posledními a poslední prvními a ježto jsem se vždy považoval za raba . . . těšil jsem se . . . léta, dlouhá. Čekal jsem pod knutou cara a pod nahajkou jeho kozáků. Vypukla válka a má ves v Bessarabii, totiž ves, v níž jsem našel úkryt se svou rodinou, vyhořela . . . Tu jsem vzal svého prvorozeného Rubena a prchal na severozápad . . .

A což ostatní a co tvoje žena, starče? tázal jsem se.

Nenalezl jsem jich. Neměl jsem ani kdy, abych prohrabal ssutiny chatrče a mohl jejich mrtvoly pohřbíti. S Rubenem jsme byli za obchodem, když požár vznikl. Bylo prý to naše štěstí. Nevím.

Stařec zmlkl.

Nebylo mi do řeči ani do otázek. Kráčeli jsme ve třech úplně nevšímavě dále, až se náhle objevily obrysy Petropavlovské pevnosti nad vodami Něvy, v níž se odrážel chladný svit měsíce.

Zde to jest, šeptal jsem tichounce.

Řetěz, jenž objímal mou ruku, zachřestil. To sebou živěji stařec hnul, jenž v pevnosti na ostrově z Něvy se k nebi týčící tušil ukazovatele do onoho světa, kam chtě nechtě bude se mu ubírat, a v tom už duněly naše kroky na pustém mostě, vedoucím do Petropavlovské pevnosti.

V tom okamžiku mně náhodně napadlo, že jsem tu už jednou kdysi stál, hledaje marně Fedora Ivanoviče toho mistra umění režisérského. A co zvláštního, vzpomínka ta mi dodala neobyčejné síly k odporu.

Neopustila mne ani tehdy, když nás surová ruka srážela se schodů ke kobkám, ba ani v té hrozné cele, jedné z osmi, v níž jsem se ocitl s Davidem Salomonskim, Rubenem a ještě s dvacíti jinými druhy v utrpení obojího pohlaví.

Cela byla jen pro dvanáct osob a nás bylo 23.

Tu jsem si náhle vzpoměl na román, který jsme kdysi četli s Fedorem Ivanovičem a Velkou Bagovou.

„Který román?“

„Na román z dob velké francouzské revoluce. Byl to docela pochopitelný myšlenkový pochod, neboť jsem zde kdysi už hledal Fedora Ivanoviče.

V tomto románě se mluví o „poslední čáře“. Tak nazvali vězni v Saint Lazare žalář, v němž jim bylo ztráviti poslední noc před popravou. Francouzská revoluce však byla bodrá . . . kdežto bolševická pouze sprostá. To je ten velký rozdíl. Nevím, zdali to pisatel nepřikrášlil. Nejevilo se to vše v očích historika tím rozdílem půldruhého století snad citovějším? Kdo by dnes o tom chtěl rozhodovati?

Ti Francouzové z roku 1793 šli na smrt lehce jaksi

se zpěvem na rtech a láskou v srdci, očekávající konec s antickou hrdostí. To byl ten rozdíl. Když kára katova drkotala po dláždění nádvoří, táž, která vezla kdysi občanku Kapetovou (Marii Antoinettu), tu ještě nebyl všemu konec. Byla tu ještě jízda ohromnou Paříží. Hustě sražený zástup na ulicích, v oknech, na jilmech ve stromořadí v Rue Saint Honoré. Možnost, že se něco přihodí, daleká cesta z Consciergerie anebo ze Saint Lazare na Place du Trone.

Zde však to bylo vše odporné, špinavé, hrubé a sprosté, se souhlasně vypravovalo. Revoluce pracovala v temnu. Štítla se světla. „Čeka“ popravovala v hlubokých sklepích pod rouškou vše zahalující neproniknutelné tmy. Jako by páchala zločiny a také to byly zločiny. Jako se štítí věčně denního světla čin, který není nijakým ideálem ospravedlněn.

Soudím přísně. Jsem si toho plně vědom. A přece mluvím jen čistou pravdu.

Mrtvoly zastřelených, ba co dím, zavražděných, úkladně a zákeřně, bez výslechu a bez soudu pohlcovala ledová voda Něvy.

A nejen zde se dály popravy noc co noc.

Ještě na mnoha jiných místech. I na samé Gorochovaji. V nejživější části Petrohradu.

Potom bylo nařízeno buržoům, aby kopali hroby daleko za městem. Rudé automobily lidových komisarů sem supěly. I když se zastavily, motor pracoval, aby jeho hřmot přehlušil třesk zločinných výstřelů. Pak byla těla popravených, takto jménem svobodného a suverenního ruského lidu krvácející a ještě teplá a škabající sebou naložena na tato vozidla, jež supěla pak šílenou rychlostí ustrašeným milionovým městům k vápenným jamám, v nichž na věky mizeli nenávidění, skuteční nebo jen zdánliví členové do klatby dané kasty, která představovala

kdysi ve světě nejen šlechtu a kapitál, nybrž i vzdělání a tvůrčí sílu.

Myslil jsem tedy na Bagovu, která se oddávala nyní nejodpornějšímu všech řemesel. Myslil jsem na onoho muže, který tuto ženu nade vše miloval. Vzpomínal jsem na ten román, který byl kdysi v Gačině naší společnou četbou v nevyslovitelných hodinách smrtelné úzkosti. A představilli jsem si, že jsem měl nyní zemřít, záviděl jsem vězňům v Saint Lazare, jako bezvousý školák který sedě poprvé v divadle žárí na hrdinu klassického dramatu.

Ten považuje smrt Egmontovu nebo markyza Posy za vznešenou.

Tu nebylo možno mluvit o vznešenosti. Tady smrt jen páchla. Tam dole to smrdělo morově a proti všem lidským a božským zákonům, o tom vás mohu ujistiti. Neboť ty oběti, jichž sem bylo nacpáno 23, konaly svou potřebu docela jednoduše v koutě žaláře. Při tom zalézaly za dřevěné pažení, jež, čert ví, proč bylo jednou zřízeno. Na něm pak dřepěli dva Arménci, kteří vzývali Ježíše Krista a všechny svaté o slitování.

Dodnes nevím, jak se ti Arménci dostali do „sklepa smrti“ pod hladinou Něvy.

Nevím, byla-li to zapomětlivost nebo slitování jednoho z rudých gardistů, že zastrčil pochodeň, kterou svítil při našem smutném vstupu v tuto celu smrti, do železného kruhu, upevněného ve stěně vedle dveří, opatřených těžkou železnou závorou a nechal ji hořeti.

Její blikavé světlo, osvětlujíc dav sem napěchovaných a zřejmě „Čekou“ k smrti odsouzených lidí, mi umožňovalo, že jsem se mohl v novém prostředí orientovati.

Pokusím se vám to popsati, pokud budu s to.

Jsme ve Švýcarech a tu mohu použítí přirovnání. Svědka barbarských století, budovu, v jejichž skle-

pích trpěl kdysi přikován velký hrdina za svobodu republikánskou.

Znáte přece ženevské jezero?

Není jezera ve Švýcarech, jež bych znal lépe.

Nu ... hrad Chillon ... Kvádry a sloupy ... ty prohlubně ... pod modrou hladinou ... řetěz, k němuž byl přikován Bonivard ... zajatec, Byronem opěvaný.

To byla báseň ... Ale co se tam dalo, bylo svinstvo!

Leželi, ne, stáli jsme a dřepěli ve smetí ... Shnilá sláma a výkaly, výkaly a shnilá sláma ... na kluzké dlažbě, na níž mokvaly již od časů Petra Velkého vodní páry a vlhkost století. Stuchlost, zápach mrtvol a krve, lpěly na těchto stěnách z jejichž štěrbin prolínala po kapkách voda té hrozné řeky.

Už to znamenalo smrt. Neboť půl funtu chleba, který nám sem házeli, byl upečen z trávy a kůry stromů a polévka, kterou jsme lili do okřínu nám všem společného, rozšiřovala svými výpary zápach rasovny.

Hrdinného tu nebylo nic. Nebylo tu utrpení, jimž bychom se mohli honositi, až bychom nabyli opět svobody. Ani smrti, jejíž velikost by nějaký básník minulý, přítomný a budoucí byl opěval.

Zde umírali jako dobytek na porážce. Říkám to se zvláštním úmyslem.

Horký letní den, kdy bývají dopravováni vepři a telata, skopci a hovězí dobytek, napěchováni do železničních vozů, bez vody a bez píce na míle daleko, než přijdou na pořádku. Při vykládání bývají nalézány mezi zdechlinami kusy scípající, pro něž smrt není už smrtí. Nebo snad ještě lépe:

Viděl jste již někdy italského obchodníka drůbeží, když nese svázaného krocána na trh a nechává jej po celé hodiny na slunci ležeti, který sebou vláčí koš plný kuřat a stále se ještě namahá vsunouti do

něho mezi ostatní, která se ani pohnouti nemohou, nového opeřence?

Jsou pečínkou, ne, ragoutem dříve ještě, než jim dobrotivý nůž prořízne hrdlo a jenom to může býti útěchou, že hlava kuřete je menší hlavy člověka. Z ní usuzujeme, že proto nejen mozek je menší, nýbrž i myšlenky a dojmy jsou slabší. Nevíme nic určitého, leč soudíme tak, ochotně tomu věříme, je nám to útěchou a přenášíme se přes tu neodpustitelnou krutost:

Tak tomu bylo zde. Utrpení Ruska stěsnáno. Shuštěno! Ve výtažku, chcete-li... Utrpení jako elixir!...

Že jsem byl zachráněn z této kloaky smrti, mám co děkovati nahodilé okolnosti, že jsem totiž vstoupil do této cely první a schoulil jsem se docela v pozadí u stěny; a přihodilo se to takto.

Rudý gardista, který náš průvod vedl a který uvolnil proti mému očekávání k sobě spoutané zajatce, zdál se býti posedlým onou divokou plemennou záští, která činila Rusko tak nešťastným.

Aby byl sám kryt, stál ve službách sovětů a přece.

Naplil spoutanému proroku Davidu Salomonskimu do jeho úctyhodného obličeje Mojžíše a kopl měšečníka do břicha, že se sténaje shroutil.

Zrak můj padl na obličej jeho syna Rubena, mladého lva Judy, jak jsem vám jej již popsal, a ten obličej zuřivostí zesinal.

Na odulých rtech mu stála pěna a ohnivé blesky sršely z očí, hustými brvami zacloněných.

Rudý gardista to ovšem zpozoroval. Pásl se na hněvu bezmocného, který spoután jako mladý hřebec odsouzený k vykleštění, byl mu vydán na milost a nemilost.

A viděl jsem tu bestialnost.

Před tváří ostatních zajatců

před muži a že-

nami . . . nožem nějakým . . . vykleštil gardista ve světle plápolající pochodně . . . mladého lva.

Smysly mne opustily.

Nabyl jsem opět vědomí, když mi zalehly v uši modlitby Arměnců, dřepících na dřevěném pažení a pak volání úskosti:

Slyšte . . . slyšte . . . tak poslouchejte přece, automobily . . . ale tož poslouchejte přece znělo v hluboké noci, mrtvolným puchem sklepa.

Se skříženými nohama jsem dřepěl v nejzažším koutě a zíral strnule před sebe jako posedlý.

To je smrt, říkal jsem si . . . Automobily jsou smrt.

Automobily v noci jsou jistá smrt . . . opakoval jsem si opět a opět . . . a v mém nitru jsem pocítil ulehčení, se rtů jako by mi splynulo „Bohu Díky!“

V cele bylo hrobové ticho. Činilo to dojem, jako by těchto třiadvacet lidí zatajilo dech, zatím co anděl smrti těsně kolem nás chodil, jako při posledních ranách egyptských. Rubena nebylo vůbec slyšeti. Ležel asi těsně u vchodu mrtev nebo bez smyslů, po ohromné ztrátě krve.

Něvěděl jsem to.

Ale Arménci začali se nyní hlasitě modlití . . . a . . . měšecník . . . David Salomonski povstal. Nevím, leželi poblíž dveří kámen nebo nějaká vyvýšenina, na kterou se postavil. Jisto je, . . . že převyšoval jako Saul kníže Israele, všechny ostatní o výšku hlavy.

Ale nevypadal nyní jako on. V záři pochodně jsem ho spatřil. Přirovnával jsem ho nyní k Samuelovi, k tomu hřmícímu soudci, a mluvil v dialektech.

Zíral stále upřeně k podlaze sklepa. Nebyl jsem s to pozorovati, co jej tam poutalo. Leč musel to býti, nemohlo to býti nic jiného, než jeho poslední syn . . . Ruben . . . krvácející mladý lev z Judeje.

David Salomonski mluvil žargonem . . . nikoliv rusky, ani polsky ani německy . . . žádnou mi běžnou řečí . . . přece jsem ho chápal.

Bylo to jako poselství, jako věštba msty Teiresiovy, toho oslepeného proroka, který odhalil osud Řeků i jejich největší tragédii.

Chápal jsem ho, neboť jsem slyšel a viděl současně. Hřmot automobilových motorů, to nejjistější znamení nastávající popravy, který až sem do vlhkého sklepa smrti zaléhal jasně ze dvora pevnosti, byl mi úplně lhostejný.

Naplnila mne úplně vznešenost okamžiku, kterou jsem před tím i vůči vám zapíral, pro nenávist a opovržení.

David Salomonski, měšečník, ten umazaný ortodoxní žid z východu, kterého sem zavlekli pro zločin spekulace, nebo snad pro zašantročení brilantového prstenu, nebo snad jen pro balíček tabáku s jeho nyní zhanobeným jediným synem . . . se proměnil.

Tento měšečník postoupil v mé obrazotvornosti, již nehorázné jevílo se býti matkou tragedie světa, do řad největších synů jeho národa.

Mluvil žargonem a v dialektech a já jsem nechápal ani slova. Ale přes to jsem mu rozuměl . . . úplně. Tak zcela . . . pravím vám . . . jak jsem nikdy ve svém životě člověku nerozuměl . . . O tom vás slavnostně ujišťuji.

Jmenoval jsem vám již Samuela, soudce v Israeli. Bez rozpaků připojuji Samsona, Jesaiáše, Jeremiáše a Daniela.

Neboť tu stálo něco mnohem mocnějšího, než tito . . . Rusové . . . něco ohromnějšího než . . ., oni mluvčí z východu, ježto taťto moc zplodí teprve vše, co mělo přijíti po něm.

Viděl jsem jako ve vidění. Jehovu, otce msty, velkého boha, který v Babelu Bela zničil.

Jehova, jenž byl i jeho otcem na nebi.

Jak se v takových situacích stěsnají myšlenky a upomínky.

Nepochopitelné a přece tomu tak . . . přece pravda!

... Mojžíš u sv. Petra ve Vinkoli, jež jsem viděl v Davidu Salomonskim v první vteřině na pochodu po Morskaji, a má návštěva v Římě! Což nebyla ta myšlenka tak na snadě když jsem poprvé stál v Sixtinské kapli. Nástrovní malba Buonarottiho ... uprostřed ... malovaná samým Michel-Angelem ... ten symbol spravedlivé pomsty ... jako tento zde.

Byl obětí. Byl jsem přesvědčen, že byl obětí a musil se jí státi ... měšečník ... zároveň se svým, před mýma očima vykleštěným synem, že snad zašantročil balíček tabáku a takto jej odňal vlivu vůle svobodného a suverenního ruského lidu.

Ale čím byl vlastně obětí?

Kdo stál tam nahoře? Kdo byl tou obludou? Kdo dal ten krvavý rozkaz? Kdo vystřídal Mikuláše II. v kdysi Svaté Rusi? v této jeho vlastnosti.

To mi napadlo v této hrozné minutě ...

Lid ... nikoliv ruský ... jeho lid ... lid této oběti a proroka lid měšečníkův který se mstil za století!

Tu zařval opilý hlas ... jako řev vzteklého zvířete ... do žargonu prorokova.

V cele se otevřely těžké železné dvěře.

Rozuměl jsem a pochopil.

Jeden agent „Čeky“ byl zavražděn ... Vy svině ... Vakaralovski dal rozkaz ... že musí býti okamžitě zastřeleno sto těchto sviní Chybí jich ještě patnáct ...

Měšečník byl prvním, jež surové pěsti uchopily a strhly s jeho povýšeného podia.

Potom se vedral do vnitř zástup gardistů ... a odpočítával do patnácti. Já byl šestnáctý.

V cele nás zůstalo osm ... sedm a krvácející Ruběn, jehož si nevšiml žádný z gardistů.

Ležel v koučce, jako bezvědomá hmota, a nebyl-li již mrtev, pak již dokonával jako do břicha bodnutý pes.

Ale nás sedm též v tomto okamžiku na něho nemyslílo.

Neboť my jsme naslouchali tomu, co se dalo venku. Děs se zrodil zde v naší fantasii v dvacateronásobném rozsahu.

Těch sto, kteří museli zemřít, aby byla odčiněna smrt agenta ‚Čeky‘.

Těžké železné dveře sice za námi do zámku zapadly, zatarasila je závora, leč ... supot běžících automobilových motorů nepřehlušil hromadné výstřely při popravě ... jedna dvě ... tři rachot pušek a opět jedna dvě tři rachot pušek.

Příštího jitra jsem uzřel opět slunce, to slunce, s nímž jsem se již ve svém nitru na věky rozloučil.

Dostal jsem rozkaz, s jinými druhy v utrpení, čistiti automobil rudých. Čpěl přímo špínou a krví.

Neboť krev vystřikovala naň, když vůz stál v bezprostřední blízkosti popraviště.

Myl jsem a myl, jako druzí ... Ale bylo nemožno zahladiti rudé stopy ruské hanby.

Tu ke mně přistoupil rudý voják, tázaje se:

Nejsi ty pianista Petr Pavlovič Kukurinov?

Nevím, co jsem mu odpověděl.

Neboť mé vlastní jméno znělo v této chvíli tak jako by zaznívalo z plání mrtvých.

Snad jsem přikývl.

Nevím.

Vedl mne přímo do nějaké kanceláře.

Uchopil mne za rukáv a táhl a já ho následoval apaticky dvorem.

Dodnes vám nemohu říci, před kým jsem stanul. Ale na stole jsem uviděl otevřený balíček, v němž byly v restauraci Pivato zapečetěny moje věci, a hlas jako by přicházel z nadhvězdných výšin, pravil.

Ty přece nejsi Petr Pavlovič Kukurinov, lichvář,

jehož hledáme, tys Petr Pavlovič Kukunov, pianista, a soudruh Vakaralovski tě zapsal do kategorie rudých gardistů ... Tak zde stojí napsáno ... Běž!

Myslím, že jsem vypadal jako z mramoru ... bílý ... bílý jako sníh a nehybný.

A co vám mám ještě říci ... držel jsem balíček v ruce ... všechno jsem v něm opět našel ... nůž ... svou tobolku ... dopis z Paříže ... i tu sto-frankovou bankovku, ale střežil jsem se opakovati pokus a rozměnit ji v Pivato.

V.

Červenka.

Tentokráte to trvalo delší dobu, než se Petr Pavlovič Kukunov vrátil ze světa svých povídek ku příjemnější skutečnosti.

Není divu, vždyť v předešlé povídce prožil sám největší nebezpečí a jen skutečným řízením nebes unikl živ ze sklepa smrti.

Dýchal sípavě a těžce sliny polykal. Konečně řekl: „Nemohl bych dostati sklenici vody?“

Zazvonil jsem. Pokojská se objevila a požádal jsem ji o sklenici minerálky.

Petr Pavlovič vypil nápoj několika rychlými doušky. Na to mne požádal:

„Prosím, zhasněte raději světlo ... věru působí mi bolesti a pak, co vám chci nyní vypravovati, nesnese ani světla.“

Vyhověl jsem ihned jeho přání ... a za naprosté tmy, jež nás zase obklopovala, zaslechl jsem jeho otázku:

„Co soudíte o telepatii?“

Zavedl hovor na předmět, o němž bylo diskutováno v minulých letech více než dosti, ve všech větších evropských městech. Napadlo mi ihned, za války, která krutě rozloučila muže od ženy, rodiče od dětí, sourozence i snoubence, se rozmohl nebezpečnou

měrou sklon k mysticismu a spiritismu, a abych zaujal v čas vhodné stanovisko, krátce jsem odvětil:

„Osobně jsem naturalista . . . nemám však ve zvyku druhým lidem vymlouvatí jsoucnost čtvrté dimense.“

Petr Pavlovič; a aniž by co vysvětloval, prohodil:

„Bylo mi to vždy záhadou a záhadou mi to jistě na věky zůstane, jak se mohla tak dlouho udržeti malá vila ‚Souvenir‘ na apotekarském ostrově.“

Ježto to byl jistě počátek nové povídky, napjatě jsem naslouchal.

Petr Pavlovič pokračoval.

Obě staré dámy, které ji obývaly, sestry Voroncovovy, Sofia a Xeňa Ignatěvny, byly po dlouhou dobu cosi jako čestné dámy u velkokněžen v Carském Selu a v Petěrhofu. Na štěstí či neštěstí, kdo by to dnes mohl rozhodnouti, byly již na odpočinku, když posledního Romanovce stihla katastrofa a Mikuláš jim milostivě daroval právě tuto malou vilu, na ostrově apotekarském. A tento domek, ležící uprostřed úpravné zahrádky, byl jako pod zvláštní ochranou prozřetelnosti. Pokrokovější starší Žofie vždy říkala: Bolševíci si netroufají sáhnouti na carův dar. Mladší Xeňa, oddaná spiritismu a mysticismu mínila: Carova ruka ochraňuje tento krov i z dáli.

Neodvážil jsem se dáti za pravdu ani té ani oné. Přicházel jsem do tohoto podivuhodného domu, neboť Xeňa byla neobyčejně hudebně nadaná a byly některé čtyřruční skladby, které jsem nemohl s nikým jiným hráti jen s ní.

V zimě to bylo maličkostí. Zamrzlá Něva člověka unesla. V letě však bylo již nutno, nalézt si některého opilého námořníka . . . byliť vždy a všichni opilí jenž jel ve člunu na nějaký ples rudých a nepozorovaně vklouznouti do jeho loďky. Vila ‚Souvenir‘ ležela poněkud stranou a jíti cestou znamenalo velkou zacházku.

Obyčejně se mi to podařilo, tak i oné červencové neděle, o níž vám chci nyní vyprávěti.

Měl jsem sebou nesnadnou sonátu, kterou jsem chtěl cvičiti s Xeňou a vstoupil jsem do malého salonku v přízemí vily „Souvenir“. U zadní stěny stál klavír a nad ním visel ten obraz!

„Jaký obraz?“

„Obraz dítěte s věnováním, jež napsala ještě neumělá ručka. Na obrázku bylo malé, asi devítileté děvčátko. Obyčejná fotografie, nic zvláštního. Ta osůbka mohlo býti kterékoliv dítě měšťáckého nebo plebejského původu.

Byl to však obraz velkokněžny Tařany, který věnovala v mladistvé prostoduchosti svým milým te-tičkám Žofii a Xeně Voroncovovým.

Xeňa tento obraz přímo zbožňovala. Neměla nic nad něj cennějšího a i pokroková Žofie vzhlížela k obrazu s uctivým ostychem. —

Očekával jsem obě staré dámy, jež asi byly ještě zaměstnány v ložnici, v hořejším poschodí vily neboť tehdy již nikdo neměl ani služky ani sluhy.

Bylo to za jasného dne dopoledne. Záhony i keře zahrady, ba i nábytek salonku, vše se ostře rýsovalo v jasné záplavě slunečních paprsků.

Tu jsem náhle uslyšel zvláštní tukaní, škrtání, škra-bot a tlukot, zcela na blízku a přece jsem nevěděl, odkud přichází.

Mají tu ve vile myši nebo krysy, řekl jsem si.

Pak mne však jala pochybnost. Nemohlo tomu tak býti. — Šramot vycházel spíše z malé skřínky, která stála na klavíru přímo pod obrazem velkokněžny Tařany. Byla to zcela obyčejná zeleně natřená dřevěná skřínka, v jejímž víčku bylo několik otvorů pro přístup vzduchu, a jejíž barva byla vybledlá.

Skrýval se v ní jistě nějaký zajatec.

Nikdy jsem nepozoroval, že by Žofie nebo Xeňa měly

nějaký zájem o zvířata. Byl bych si jinak myslel, že je to morče, bílá myška nebo něco podobného. A pak . . . vždyť to bylo ukrutné držeti zvíře v temnu . . . a ukrutnými sestry nebyly.

Vstoupila Xeňa Voroncovova.

Neušlo jí, že malá zelená krabička na klavíru vzбудila ve mě veliký zájem.

Neboť k svému: dobrý den, Petře Pavloviči, těší mne, že jste dostal slovu a přišel, připojila ihned otázku:

Zajímají vás pokusy čísti v budoucnosti?

Čísti v budoucnosti? tázal jsem se.

Xeňa Voroncovova vzala s klavíru malou krabičku. Otočila jí, takže jsem uzřel stranu dříve ke stěně obrácenou. V ní byl malý mřížkovaný otvor, jimž bylo možno nahlédnouti dovnitř.“

„A co jste spatřil?“

„Červenku . . . sedící s načechraným peřím v nejzašším koutku krabičky, ustrašeně na mne hledící.

Toť naše medium, pravila Xeňa.

Vaše medium? ptal jsem se.

Možná, že jsem se nesprávně vyjádřila, Petře Pavloviči. Než přece. Sedí-li v temnu, získává nadpřirozených sil a spojuje nás s těmi, kdož dlí v dáli.

Upřímně řečeno, neměl jsem chuti zabývat se touto neznámou mi teorií, a to tím spíše, ježto jsem věděl, že Xeňa byla považována vždy za trochu přepjatou. Proto jsem odpověděl pouze:

Ale probůh, Xeňo Ignatěvno, čím jen živíte toho ptáčka v těchto děsných dobách?

Červíky z bolševického chleba, Petře Pavloviči. Je jich v něm vždy dosti, odvětila s největším klidem . . . a pak v letě se najde v zahradě vždy ten nějaký nepříjemný host . . . housenka . . . červ . . . brouček . . . což pak vím . . . a Rigolo je neobyčejně skromný.

Rigolo mu říkáte?

Měli jsme jej již dříve. Tam jsme mluvivaly

hodně francouzsky. To přece víte . . . Proto mu říkáme Rigolo . . . a osvědčuje se.

Chtěl jsem se právě Xeňi Ignatevny dále vyptávat, co míní tím „osvědčuje se“ při tom malém nešťastném vězni, když tu vstoupila do pokoje její sestra Žofie a uvítala mne.

Což pak jest dnes večer Petr Pavlovič též naším hostem? tázala se zřejmě udiveně.

Přišel jsem jen cvičiti s Xeňou sonatu, odvětil jsem na tuto prapodivnou otázku jaksi se omlouvaje a pojedu ještě před obědem zpět do Petrohradu.

Leč Xeňa toho nepřipustila.

Řekla najednou tónem, který se mne přepodivně dotkl: Petr Pavlovič bude dnes večer taktéž naším hostem, Žofie, poněvadž jest nevěřícím.

Upřímně řečeno, byl jsem zaražen, ba co více, byl jsem podrážděn.

Pravil jsem:

Toť mi novinkou, Žofie Ignatěvno, že mimo bolševiky přijímá v Petrohradě i ještě někdo jiný hosty ve své vile.

Ani Žofie ani Xeňa nedávaly mi na to odpovědi, ani nic nevysvětlovaly.

Sám uvidíte, Petře Pavloviči, co zažijete . . . řekla Žofie, kterou jsem až dosud považoval za pokrokovou a Xeňa jednoduše rozhodla:

Je-li vám to vhod, hrajme.

Uposlechl jsem vyzvání.

Usedli jsem pod obraz velkokněžny a cvičili jsme. Ani slovem jsme se nezmínili již o mediu v zeleně natřené krabičce a o večerní seanci.

Když jsme skončili, jsouce toho mínění, že přednes nebyl právě špatný, zapředla Xeňa zdánlivě rozhovor o zcela jiném předmětě.

Tázala se jako obyčejně, zda nepřišly nějaké zprávy. Zprávami rozuměla jen jedno.

Od té doby, kdy Kerenski byl přijat v audienci v

Carském Selu a Mikuláš byl donucen odstoupiti, žily Žofie a Xeňa ve světě představ, jež s jejich nejbližším okolím neměly nic společného.

Sledovaly se zájmem, jehož bych nikdy nebyl u člověka předpokládal cestu, vedoucí vždy dál a dál na východ o níž se jednou tvrdilo, že skončí v některém klášteře.

Měsíce dlely sestry v malé vile ‚Souvenir‘ na ‚Apo-těkárském ostrově‘, leč celou svou duší byly v Tobolsku.

Car a jeho rodina byli vyškrtnuti z mysli Rusů od té doby, kdy se bolševici zmocnili vlády. Měli býti vyškrtnuti, v novinách nebylo o nich zmínky, nikdo již o nich nemluvil, vždyť ‚Čeka‘ byla při práci a nebylo vyloučeno, že by neprozřetelný nezaplatal podobný hovor svým životem. O to vše se však nestaraly obě staré dámy ve své malé vile ‚Souvenir‘.

Ačkoliv jsem věděl, že zde nikdo nenaslouchá a že se mohu na Žofii a Xeňu spolehnouti, přece jsem stlumil hlas:

To jste se již dověděly, jak to bylo na cestě z Carského Sela do Tobolska. Nyní se mluví o klášteře, v jehož stěnách mají zmizeti.

Sestry vzlykaly.

Přerušil jsem na okamžik svou zprávu.

Na to jsem mluvil jako by z dálky a v těžkém snu:

O klášteře . . . jeho jméno nesplyne s ničích rtů . . . ani cesta ani směr . . . zda možno jej dosáhnouti po vodě nebo po souši nikdo se toho nedozví . . . Bude hrobem živoucích.

My se jméno dozvíme, Petře Pavloviči, my se dozvíme ještě více, zaslechl jsem hlas Xenin.

Jak, zvědál jsem, neboť jsem vlastnímu sluchu nevěřil.

Ale i střízlivá Žofie dotvrzovala:

To jméno zvíme určitě, Petře Pavloviči, neboť jsme se dozvěděly již více.

Při tom ukázala na zelenou skříňku s malým ope-
ncem, jež stála na stole před námi.

Měl jsem neobyčejně stísněný pocit.

Neboť jsem myslil v tomto okamžiku na profesora
Egorijeva, jenž napsal kdysi knihu: „Mohou hlad a
trach býti původci duševní choroby?“

Proto mohla býti má otázka poněkud urážlivou:

Jak nyní vlastně žijete? Pro všechno jsem vám
přinesl z Petrohradu maličkost.

Ale staré dámy v tom neviděly nic urážlivého
eboť Xeňa řekla:

Ne zrovna nejhůře, Petře Pavloviči, máme ještě
tále čaj z Carského Sela. Ten si vaříme. . . a
táčíme v něm chléb. O, není to zrovna nejhorší!

Žofie přikyvovala.

Ježto nyní hovor vázl a já nechtěl aby uvázl docela,
řekl jsem se:

Vy tedy očekáváte dnes večer návštěvu, Žofie Igna-
vno?

Žofie Ignatěvna pohlédla tázavě na svou sestru,
la s tím souhlasí, aby mi něco prozradila, vlastně,
by mne do tajemství zaskvětila.

A Xeňa řekla vážným hlasem a jako by po zralé
vaze; Zajisté, Petře Pavloviči, ba možná i velmi
nešenou návštěvu. To však záleží na tom, přijde-li
alickin.

Kdo je to Galickin? tázal jsem se. Ještě jsem o
m neslyšel.

Byl mnichem, Petře Pavloviči, vysvětlovala mi
eňa. Ale musil se as tohoto stavu zříci. Bídě se
ní živí na Něvském, hádáním z ruky.

Stal jsem se zvědavým. Musím doznati, že má
ozornost se vzráhala od minuty k minutě. Napadla
i všechna ta nová zaměstnání na Něvském, jež
odil bolševismus. Na mysl mi přišla pověra, která

kdysi tak podivuhodně vznikla v Zimním paláci a Carském Selu a která do svých tenat zapředla celou lepší ruskou společnost. A ku podivu. Když jsem tak v duchu zřel Něvský Prospekt se všemi jeho novými zjevy hrůzné epochy, připomenul jsem si náhle cikánku, která předpovídala za rubl mimojdoucím z ruky budoucnost a . . . i ona měla v zastřené kleci červenku, jako byla tato zde.

Opeřenec tahal losy. Zaplatil's rubl a obdržel's za to číslo, které ptáček vytáhl zobáčkem ze spousty jiných čísel z košíčku. Byl úplně krotký a neuletěl. Neboť byl oslepen. Cikánka odsunula malá dvířka klece. Ptáček nesměle vyhopkoval, sedl si na kraj košíčku a již držel v zobáčku malý lístek, který cikánka podala tomu, jenž chtěl poznati svou budoucnost.

Na lístku bylo číslo, nic více.

Sám jsem jednou provedl na Něvském tento pokus čistě z vědeckého zájmu.

Vytáhl jsem si čtrnáctku. A nyní jsem teprve nevěděl, co si mám s onou čtrnáctkou počítí. Zda ji mám vsaditi v herně na rouletu či co vlastně.

Byl jsem však poučen.

Stálo mne to ovšem ještě deset sovětských rublů. Cikánka mi nabídla malou knížku, v níž pod čísla 1—50 stály prapodivné věci.

Četl jsem tehdy pod čtrnáctkou:

Obdržíš ještě dnes důležitý dopis.

A co byste řekl. Téhož dne jsem obdržel z Paříže dopis Gastona Meuniera, o němž jsem vám již vypravoval.

Bylo to zvláštní, než nepřikládal jsem tomu významu. Náhodná shoda okolností, řekl jsem si jako naturalista.

Ale poněvadž jsem nyní viděl červenku v pokoji

sester Voroncovových a ježto jméno Galickina mi bylo úplně neznámo, přišla mi opět ihned na mysl ona scena z Něvského.

Chtěla jste vypravovati o Galickinovi, Xeňo Ignatěvno. Poznáte jej pravděpodobně, Petře Pavloviči. Než vyprávěti jsem o něm nechtěla. Kdysi hrával velmi důležitou roli.

Velmi důležitou roli, Xeňo Ignatěvno?

Xeňa již o tom dále nemluvila. Zůstala však při svém tvrzení, jež mi však nechtěla nijak odůvodniti.

Žofie přinesla čaj. Byl jsem skutečně potěšen, že jsem mohl též něčím přispěti ke skrovnému obědu. Před tím totiž, než jsem ve člunu přijel na „Apotěkářský ostrov“ byl jsem ještě na Goročovskaji. Okolnost, že komisař v Petropavlovskéj mne nejen propustil, nýbrž i poukázal na výhodu, jež mi byla poskytnuta Vakaralovskim, posílila mou odvahu přes všechny ty události.

Tak jsem tedy byl svědkem rozdělování potravin na Goročovskaji rudým gardistům a to nejen svědkem, nýbrž i účastníkem, ježto jsem měl onen lístek.

Kromě bochníku lepšího chleba a dvou vajíček, na něž jsem měl nárok, ukořistil jsem kus americké slaniny. Slaninu a vajíčka jsem přinesl oběma starým damám.

Vzaly jen vajíčka. Již dlouho jsem nejedl s takovou chutí jako zde, tím spíše, ježto Žofie a Xeňa kořenily oběd rozličnými zajímavostmi.

Důvěrnosti z carské rodiny byly tu na denním pořádku. Obě žily v zapadlém světě a dětský pokojík princezen, které poznaly z nejbližší blízkosti, byly jejich oblíbeným thematem hovoru, právě tak jako vytoužené narození careviče, jež s nezvratnou vírou přičítaly síle modlitby.

Nahlédl jsem zde dnes, jak se stalo již častěji, do

života jedné části ruského světa, jenž byl přemnohým tím nejzajímavějším a jest jím mnohým ještě posud. Uvědomil jsem si jasně z vypravování těch dvou starých dam povahu Mikuláše II. a jeho poměr k carevně a dospěl jsem k poznání, že to neodvratné, jež nyní Rusko zasáhlo, dlužno hledati v tom, že byla zmítajícímu se kolosu sražena hlava. Carismus a jeho správcové byli tou hlavou.

Věřte, hlava naplněná šílenstvím prolévati krev, ale přece jenom hlava.

Sestry, jež přede mnou si nyní obkládaly hrozný bolševický chleb řízky na tvrdo vařených vajec, doprovázely všude Mikuláše a Alexandru Fedorovnu v letech jich slávy a věčného strachu. Pamatovaly se ještě na korunovaci v Moskvě a na to příšerné neštětí na Chodynském poli, jež stálo život desetitisíců lidí. Byly s carem a jeho rodinou v Petrohradě a Petropavlovsku, v Carském Selu a Livadii a na finských ostrovech. S ním byly srostly a proto jejich jasnovidný zrak mohl k němu pronikati do Tobolska i dále.

A jejich řeč, aniž toho tušily, nebo chtěly, obnažovala mi vždy víc a více člověka, jehož nikdo, nikdo dobře neznal. Jedinou hybnou silou v nitru tohoto panovníka byl strach, bezejmenný strach před sebou i před celým světem a ten strach ho činil hříčkou hned dumy, hned ‚Ochrany‘, generálního štábu i Svatého Synodu. To jsem si jasně uvědomil v těchto hodinách v malé vile ‚Souvenir‘, na ‚Apotěkarském ostrově‘, když Xeňa Voroncovova vypravovala. I za svého štěstí byl tento car jen pouhým vězněm.

Dusil se pod tíhou aktů a dekrétů, jež každý nový den hromadili se na jeho stole a jež všechny měl podepsati, aniž měl možnost jen jediný z nich přečísti.

Vládl Rusku a Rusko neznal, poněvadž žádný člo-

věk nemá té fyzické a morální síly, aby je poznal. Krutě rozhodoval o osudu jednotlivcově, aniž by to byl věděl, aniž by to byl tušil.

A každá vina, každý hřích, vina a hřích, jež nahromadil šílený systém po staletí, padal na jeho ubohou hlavu.

Proto tato hlava předčasně sešedivěla, proto se toto tělo předčasně shrbilo, proto se staly jeho tahy, jež mohly býti mírnými, krutými a ústa, jež ráda s jinými se bavívala, zamklými.

Byl car a Bůh, určen k záhubě téměř dvou set milionů lidí a přece jen člověk, jenž uprostřed krutého neštěstí, jež se dotýkalo každého, pomýšlel na procházku v parku livadijském, nebo na hon v lesích bialostockých.

Strašný, vystupoval před mým vnitřním já z vypravování Xeňi, která ho znala jako člověka . . . strašný a při tom ubohý zkrátka . . . člověk by byl nad ním plakal!

Tak jsem tedy nechával Xeňu vypravovati a naslouchal jsem jí s tlukoucím srdcem tak, jak jsem nenaslouchal v těchto dobách žádnému člověku. Na jazyku jsem měl však stále a stále otázku: Kdo je Galickin? Kdy a kde hrál kdys důležitou roli? Ježto však Xeňa mi odepřela odpovědi na tuto otázku již jednou, netroufal jsem si tázati se znova.

A pak! Vždyť jsem měl toho Galickina osobně spatřiti, jen co nadejde večer.

Původně jsem měl v úmyslu dáti se ještě před nastalým soumrakem převésti do Petrohradu námořníkem, s nímž jsem přijel sem na loďce.

Nyní bylo již pozdě. A také mne lákala příležitost seznámiti se s Galickinem a býti přítomen jistě zajímavé seanci.

Spřátelil jsem se s myšlénkou ztráviti po případě

na ostrově noc a již jsem si předložil otázku, zda by nebylo nejlepší vyhledati některou z těch místností, v nichž rudí slavili své orgie. Hudebník tam byl vítán vždy. Balalajka, kterou měli sebou, nestačila . . . a kdyby se našel klavír . . . byl by člověk u námořníků a vojáků ihned ‚persona grata‘.

To se mi již nejednou přihodilo.

Když nastal soumrak, seděli jsme stále ještě v saloně blízko klavíru a malé zelené skřínky s opěřením. Nedovedete si vůbec představit, jak tehdy lidé v Petrohradě a více méně v celém Rusku ubíjeli svůj čas.

Čas nám byl pojmem, jehož jsme pro hlad a bídu jaksi už ani nechápali.

Nijak jsme toho vskutku již nedbali, zda jsme dleli pohromadě čtyři, šest nebo i více hodin. Ani jsme nikdy nevěděli, jak jsme byli dlouho pohromadě. Teprve pocit tělesné libosti, prosaicky řečeno, pocit sytosti to jest, jenž umožňuje, aby v nás vznikl pojem nudy, případně chuti k životu, schopnosti k požitkářství a to jak v ohledu duševním tak i na poli smyslném.

Hladovíci cítí jen potřebu klidu. Jsou vždy bezmocni jako netopýr za bílého dne, nebo hmyz, jenž jest vyplašen polostuhlý ze svého zimního spánku. Potácejí a třepotají se . . . a nechápou, proč a kam. Bez potřebných kalorií . . . není dlouhé chvíle, věřte mi. Žádné vědomí času, ani pocitu vášně.

A tak tedy vstoupili očekávaní hosté do salonu, jak se mi zdálo, neobyčejně brzy.

Co mne překvapilo v první řadě nejvíce, bylo, že jeden z hostů měl u sebe skutečnou svíčku a že ji ještě nesnědl. Neboť v celém Petrohradě neměl tehdy již nikdo ani jediné svíčky krom bolševických komisařů.

Beze slova zastrčil svíčku do svícnu, Žofie, jež

byla hostitelkou, ji zapálila. V jejím kmitavém světle jsem zřel obličej vstoupujících v soumraku.

Xeňa mi je jmenovala . . . ale ta jména neznamenalala pro mne ničeho. Svržená vysoká šlechta . . . to bylo vše . . . jak jsem ji na tucty potkával i v kavárně u dvou invalidů na Morskaji. Ale Xeňa trvala na titulech. To bylo při nejmenším komické, neli nebezpečné, zde v srdci republiky rad: Generál Rados s chotí, jeho exelence Čeremizov a jeho slečna dcera, profesor Vologdanin a jeho stará teta . . . hraběnka Oňeganova Stíny podsvětí. Na konec se objevil Galickin.

Muž, jehož jsem s napětím očekával, byl mi cizím. Viděl jsem ho poprvé ve svém životě. To bylo jisto. Ani v kmitavém světle svíčky jsem se nemýlil. Nikdy a nikde jsem ho nepotkal.

Zprvu jsem byl zaražen. Ten muž s bezvousým popelavým obličejem, z něhož zářily dvě černé oči jako světla lokomotivy nocí se řítící, přistoupil ke mně a oslovil mne podávaje mi beze všeho ruku:

Dobrý večer, Petře Pavloviči!

Pak mi však v čas napadlo, že jsem měl přece v Petrohradě na sta koncertů a že tudíž mne nemusí nijak překvapiti, považuje-li mne zcela cizí člověk za svého dobrého známého.

Chování se ostatních bylo formální. Formální ještě dle zvyku starých dobrých časů. Nijak v úrovni těchto rozčilujících dnů, to mi věřte! Upjaté. Ani demokratické, ani republikánské, o komunistickém ani nemluvě . . . po bolševickém ani stopy.

Konstantin Nikolajevič Galickin usedl první ke stolu.

Jako kejklíč, jenž zahajuje svůj večírek.

Ostatní se seskupili v polokruhu v uctivé vzdálenosti.

Xeňa Galickinimu posluhovala.

Než budu nyní pokračovati, chtěl bych vám přísahati, že se věci udály tak, jak je vypravuji.“

„Věřím vám na slovo, pane Kukunove.“

„To může být. Ale já to zdůrazňuji. Já přes to přísahám. Co jsem onoho večera viděl a slyšel ve vile ‚Souvenir‘, je neuvěřitelné, neboť je to nepochopitelné.“

Byla červencová neděle.

Xeňa Voroncovova vzala na klín zelenou skříňku s červenkou a na stůl postavila košíček s malými bílými lístky, jichž význam jsem neznal.

Galickin seděl naproti ní.

Zrovna jako ona cikánka na Něvském otevřela nyní Xeňa klec, vytáhnuvši z ní několik dřívěk a červenka vyletěla na stůl.

Nebyla oslepena jako ta z Něvského. Naopak pohlížela na mne jaksi tázavě svýma očkama. Aspoň se mi tak zdálo.

Ze společnosti se nikdo nepohnul. Naprosté ticho vládlo v tomto zbožném kroužku a sám jsem se mu podřídil. Oči všech byly upřeny v plápolajícím svitu svíčky na malého ptáčka, který nyní vyskočil na okraj košíčku, a jako kos, když vytahuje z trávy dešťovku, vzal do zobáčku jeden malinký lístek.

Galickin jej vzal a položil vedle sebe na stůl.

Pokus se opakoval čtyřikráte.

Galickin vyčkával.

Ptáček seskočil s okraje košíčku.

Na pokyn Galickina chytla jej Xeňa do ruky a dala ho zpět do klece. Ten muž se zářícíma očima, jež se zdály pronikatí záhady světa, otevřel lístky.

Po řadě tak, jak je pták vytáhl z košíčku a jak je Galickin položil před sebe na stůl.

Četl: O M S K Nic více.

Pak řekl po krátkém uvažování: To je Omsk sibiřská gubernie.

A obrátiv se ke Xeně:

Xeňo Ignatěvno, myslete na Omsk!

A ona: Myslím na Omsk.

Nastala dlouhá přestávka. Ježto se dlouho nic nepřiházelo, přerušil náhle Galickin mlčení, jako by v transcendentálním osvícení a pravil:

Musíme se pokusiti přiblížiti se k věci. Pojem Omsk jest příliš široký.

Xeňo Ignatěvno, vypusťte proto červenku z klece.

Xeňa Ignatěvna vykonala rozkaz tímže způsobem jako před tím. Posluchači zůstali v témže napjatém očekávání.

Opět seděl ptáček na okraji košíčku.

A stejným způsobem jako před tím vytahoval lístky.

Tentokráte však nikoliv čtyři, nýbrž sedm lístků. Po sedmém se vrátil sám do klece, kterou Xeňa nechala otevřenou.

Galickin položil lístky na stůl v tom pořadí, jak je ptáček vytáhl ... Nyní četl:

I P . A T I . . . E . . F,

To značí Ipatief, pravil nyní Galickin. To neznamená vlastně vůbec nic. Toť jméno osoby, jméno neznámého. Jsme věci příliš vzdáleni, nebo jsme jí příliš blízcí a nevíme o tom. Xeňo Ignatěvno, myslete na Ipatief!

Myslím na Ipatief.

Zdálo se, že Galickin nyní chvíli přemýšlí, co má činiti.

Mezi Omskem a Ipatiefem jest nějaká souvislost, kterou nemohu nalézt, mínil. Ale směr je již dán, bezpochyby východně Tobolska. Xeňo Ignatěvno, vypusťte ještě jednou červenku z klece.

Tentokráte se to podařilo jen s námahou. Galickin

potřásal hlavou. Když ptáček seděl na kraji stolu, načechral peříčka. Nepomýšlel vůbec na to, usednouti na okraj košíčku, nýbrž odletěl na římsu v pokoji a trvalo to hezkou chvíli, než jsme jej chytili.

A Galickin rozhodl:

Musíme se tedy spokojiti s Omskem a snažiti se, objasniti smysl slova Ipatief.

Xeňo Ignatěvno, myslete nepřetržitě na Omsk!

Poněvadž Žofie dala klec s ptákem stranou, činil celek dojem spiritistické seance, jakých jsem se účastnil již několika v Petrohradě.

Galickin povstal. Přistoupil ke Xeně a položil jí pravou ruku dlaní na čelo.

Levou rukou uchopil její pravici, takže jsem měl dojem, že myšlenky i vůle těchto dvou lidí bezprostředně splývaly. Upřímně řečeno, ač jsem ve spiritismu a telepatii vůbec nevěřil, přečetl jsem přec již sem tam nějakou tu okkultistickou knihu, které už tehdy delší dobu kolovaly v městě nad Něvou a přispůsobil jsem se úplně dané situaci.

Xeňo Ignatěvno, myslíte nepřetržitě na Omsk? tázal se znovu Galickin.

A Xeňa odpověděla slovem „ano“, jež již jako by přicházelo z dálavy, z neznámého světa.

A nyní se stalo to nepochopitelné, co jsem pochopil v celém jeho rozsahu teprve po měsících.

Zdálo se, že Galickin se stal tlumočníkem Xeňy Voroncovovy, svého media.

Mluvil trhaně, jak mu to asi vnukla Xeňa, a společnost poslouchala bez dechu a z úryvků se snažila vytušiti souvislost tajemství.

Sám jsem si jinak nepočínal. Ačkoliv jsem nevěřil v tento humbuk, přec jsem sledoval vše s velkým napětím. Uslyšel jsem z úst Galickinových přibližně as toto, co nemělo smyslu, co nijak nesouviselo a co bylo

nepochopitelné. V mihotavém světle svíčky jsem si vše napsal a pamatuji se na to velmi dobře ... Byla to zpráva někoho na tisíce verst od nás vzdáleného, možná že již zesnulého, s nimž Galickin v této chvíli cestou telepatickou prostřednictvím Xeňy Voroncovovy rozmlouval.

Asi tucet úryvkovitých slov, jež jsem si všechny napsal.

Zněla takto. Za pořad, jak za sebou následovala, neručím.

Ale zněla: Třináct ... prsty ... smaragd Ipatief ... kostice . les ... oheň ... profesor ... náhrdelník ... chrup ... jehlice do kravaty velký diamant ... díry ve zdi

Celek ve své souvislosti činil dojem šifrované depeše, k jejímuž přečtení jest zapotřebí patřičného klíče.

Je třeba, abyste ještě intenzivněji myslela na Omsk, zaslechl jsem nyní Galickinova slova, jimiž se obrátil na Xeňu Voroncovovu. Je nemožno pochopiti souvislost. Tímto způsobem dostihne nás ze správy jen velmi malá část.

Ze rtů Xeniných se vydral zvuk fysické muky, jako by trpěla velkou tělesnou bolestí.

Pak vzdychla úplně vyčerpaná:

Je příliš daleko, Konstantine Nikolajeviči, tisíce a tisíce verst daleko!

Nerozumím mu lépe.

Myslete na Ipatief, rozhodl nyní Galickin, snad se mu spíše přiblížíme.

Myslím na Ipatief.

Nepřetržitě, Xeňo Ignatěvno?

Nepřetržitě, Konstantine Nikolajeviči.

Vidíte nebo slyšíte teď něco, Xeňo Ignatěvno?

Z úst Xeniných se opět vydral těžký vzdech muky. Strachem se ji perlil pot na čele. Viděl jsem to

zcela jasně v plápolavém světle svíčky, která stála na stole těsně před Galickinem a plně ozařovala popelavý obličej media.

A opět se otevřely rty Xeniny.

Vidím selskou chalupu, Konstantine Nikolajeviči, vidím les, vidím vojáky!

A neslyšíte nic, Xeňo Ignatěvno?

Občas slyším temnou ránu, slyším křik, slyším hlasy. Je to daleko, je to příliš daleko. Mohou to být výstřely, může to být křik bolesti, může to být hlomození a nadávky opilců. Ale já to nevím. Já to nevím, je to daleko, je to příliš daleko.

Při těchto odhaleních Xeny Voroncovovy zachvátil úděs malé shromáždění.

Na můj ubohý mozek se draly příšerné předtuchy a představy. Hlava mi div nepraskla, o tom nemusíte pochybovati. Nejen s čela media, nýbrž i s mého stékal pot ve velkých krůpějích.

Ale Galickin ještě stále nepovoloval. Nutil Xeňu dále dlaň své ruky neoddaloval s čela té mučené osoby, která asi příšerně trpěla.

Musíme se mu za všech okolností přiblížiti, Xeňo Ignatěvno, pravil. Za všech okolností.

Nejdeli to jinak, pak volejte jeho samého. Myslete na něj!

Přítomní se třásli.

Sám jsem si připadal jako vetřelec, jenž vstupuje do zakázané svatyně chrámu mysterií v zakázaném pohoří.

Mimoděk mi přišlo na mysl, co jsem kdysi o takových věcech slyšel nebo četl. Můj duch se přenesl do nejdávnější minulosti. Vzpoměl jsem si, že již na gymnasiu jsem četl, jak za dnů Ciceronových cizinec oznámil svému hostiteli v Římě svoje zavraždění na

Apenninské silnici. Hospodu, v níž byl zavražděn, smetiště, v němž byla zahrabána jeho mrtvola.

Co jsem na to myslil, zaslechl jsem opět hlas Galickinův:

Zavolejte ho samotného, Xeňo Ignatěvno, zavolejte Nikolaje Alexandroviče.

Viděl jsem, jak se Žofie pokřižovala, viděl jsem, jak i ostatní dámy a pak i pánové učinili totéž po ní. Sám jsem nemohl jinak, a pokřižoval jsem se též.

Viděl jsem, jak se Žofie pokřižovala, viděl jsem, jak v zoufalém boji zápasí sama se sebou.

Náhle vykřikla.

Vidím Nikolaje Alexandroviče. Je to on. Musí to býti on. Vidím ho. Drží chlapce na ruku. Klečí!

Taž se ho, Xeňo Ignatěvno!

Tato výzva Galickinova zanikla v šíleném výkřiku Xenině.

Pak následovala dlouhá přestávka.

Medium omdlelo a skácelo se se židle. Leželo na podlaze jako neživé.

Kouzlo zmizelo, neboť při pádu se vymanila Xeňa Voroncovova z děsného vlivu Galickinovy na ní vložené ruky.

V pokoji byla atmosféra, kterou vám nemohu popsat. Sám jsem měl pocit, který mohu srovnati jen s jedním. Srovnání jest sice směšné, ale já jsem to tak pociťoval. A proto vám jej povím. Stál jste již někdy v noci, když kolkolem je ticho, v telefonní cele?“

„Ale ovšem.“

„A dal jste se spojití telefonem na vzdálenost mnoha set kilometrů? Přes hory a doly, přes celé země a říše?“

„Ano.“

„Nuž vidíte. Pak můžete i mne pochopiti. Po-

slouchal jsem . . . Všichni jsme poslouchali spojeni s omskou gubernií, snad i se záhrobím!

A záchvěvy věčnosti nesly se jako noční vítr telepatickým drátem.

Každý šustot skrýval tajemství. Každý záchvěv vzduchu je prozrazoval.

Prožívali jsme v těchto minutách to . . . neobyčejné. V duchu jsme zřeli, co nezřely oči žádného smrtelníka na vzdálenost sedmitisíc i více verst, z Petrohradu až do Omsku a ještě dále.

Galickin byl neústupný.

Zavolejte znovu Nikolaje Alexandroviče, Xeňo Ignatěvno, poručil.

Ale Xeňa Voroncovova měla pěnu u úst. Začala blouzniti a náhle se probudila z transu. Sezení bylo skončeno. A nyní mi povězte, byl to podvod nebo skutečnost? Řekněte mi, prosím vás, kdo byl Galickin? Byl zločinec nebo vyvolený Páně, obdařený nadpřirozenou silou?“

„Já to přece nevím.“

„Poslyšte ještě toto! Četl jste snad náhodou zprávu, vydanou protirevolučním gouvernementem v Omsku pro admirála Kolčaka?“

„Nikoliv! Nečetl!“

Jde o svolání ankety touto vládou, jež se zabývá zavražděním carské rodiny v Jekatěrinburku a okolí.“

„Slyšel jsem o tom.“

„Nu. Záležitost jest ještě nejasná. Vyskytují se stále ještě lidé, kteří tvrdí, že car i se svými byl poslán do Verchoturieva nebo Permu a že ještě žije. Druzí a to i původci ankety to popírají.

Já jsem tuto zprávu četl. Plně vysvětluje úryvkovitá slova, jež jsem oné noci slyšel z úst Xeňy Voroncovovy a která jsem si napsal. Pro každé z těchto slov jest příšerný komentář. A dále!“

„Co dále?“

„Ještě jednou se ptám, kdo byl Galickin? Nikdy jsem ho již nespatriil, nikdy o něm slovíčka nezaslechl. Vrátil jsem se oné noci, ježto mi byla náhoda příznivá, z ‚Apotěkárského ostrova‘ loďkou do Petrohradu. Ale . . .“

„Ale?“

„Po několika dnech jsem četl v Krasnaji Gazetě, že ve vile ‚Souvenir‘ na ‚Apotěkárském ostrově‘ přišli na stopu caristickému spiknutí, že byli zatčeni všichni vůdcové chystaného převratu v republice rad a dopraveni do Petropavlovské. Četl jsem i jména sester Voroncovových i jména všech ostatních, kteří byli přítomni, jen jména Galickinova jsem nenašel.“

„Pak je celá věc přec úplně jasná, podotknul jsem.“

„Myslíte, že Galickin byl jen agentem ‚Čeky‘, že přítomné vlákal do pasti a že je vydal za peníze katovi.“

„Ano, to myslím.“

„Byl jsem téhož mínění, ale v jedné věci mi to nesouhlasí.“

„Co by to bylo?“

„U sester Voroncovových ve vile ‚Souvenir‘ na ‚Apotěkárském ostrově‘ jsem byl návštěvou 19. července a ve zprávě Kolčakově se tvrdí, že téhož dne byla carská rodina v domě sedláka Ipatieva . . . vzpomínáte si přece na toto záhadné slovo?“

„Ano.“

„Že tedy tohoto dne byla tam postřílena carská rodina, celkem třináct osob, mrtvoly byly v lese u vesnice spáleny a jejich pozůstatky zahrabány.“

Tato zpráva vysvětluje i ostatní záhadné výroky, jež učinila Xeňa Voroncovova v transu a jsem tudíž na pochybách, zda Galickin byl pouhým podvodníkem a agentem ‚Čeky‘.“

„Mohl přece jako taký již všelicos věděti, tvrdil jsem.“

„To právě považuji za vyloučeno,“ zněla určitá odpověď Petra Pavloviče Kukulova. „V Petrohradě nemohl tehdy nikdo vědět, co se v stejnou hodinu událo v Jekatěrinburku. Vždyť teprve červenka svým důležitým poukazem ‚Omsk‘ — ukázala i Galickinovi cestu a tak zůstane celá tato událost hádankou.“

Zápalka, již si Petr Pavlovič Kukulov připaloval novou cigaretu, vzplanula. V jejím jasu mizely pro mne stíny, jen bledý obličej Rusův, podobající se kamenné sfinze, zůstal.

VI.

Růže z Něvského Prospektu.

Teprve nyní jsem si povšiml, že měsíc v úplňku se shlíží ve vodách jezera, na jehož břehu stála naše vilka, v jejímž kuřáckém pokojíku jsme seděli.

Petr Pavlovič Kukunov povstal totiž při posledních větách své záhadné povídky o července a usedl na židli těsně u okna.

Rusův obličej, připomínající kamennou sfingu, vzal na se v magickém svitu měsíce mírný výraz. Neznám nic tajuplnějšího měsíční noci na švýcarském jezeře. Jasná, hluboká, tichá voda působí na mne mnohem hlubším dojmem, ba celek na mne působí mnohem mocněji, než měsíční noci na moři nebo v lesích. Paprsky staví stříbrné mosty a úder vesla, jímž člun nehlučně dosáhne těchto mostů, připomíná mi vždy činnost Charona, který dle starých pověstí spojuje svět s podsvětím.

Ba i slova Petra Pavloviče Kukunova, jež nyní promlouval, zdála se vcházeti do mé duše z krajů nedostižných a smrtelníkům zakázaných.

Pravil:

„Téměř každodenně jsem chodíval podle malého obchodu na Něvském, v němž Aňuta Uruzova vázala rudé růže v červnových dnech.

Bylo to zvláštní. Přes všechny tyto neslýchané

hrůzy nastalo v Petrohradě neobyčejně krásné léto. Trpěli jsme všeobecným nedostatkem, ale malé popínavé růžičky, které jistě znáte, kvetly tehdy v okolních zahradách v nebývalé nádheře.

A tyto růže byly pravou říší Aňuty Uruzovy.

Její krámk byl zcela malinký. Často jsem chodíval sem i tam před jeho otevřenými dveřmi a obdivoval něžné ručky malé vazačky květin. Byla mistrní svého oboru. Její kombinace růží byla vonící báseň.

Jak vám mám jen Aňutu Uruzovu popsati? Bylo jí nejvýše sedmnáct. Byla tak graciesní a jemná, že i nejněžnější z jejich malinkých květů jí mohly záviděti. Kdybych nebyl zcela náhodou věděl, že její kolébka stála na Něvě, byl bych ji považoval za Polku, neboť jen ty se mohou chlubití vnaďami, jimiž Aňuta Uruzova v tak bohaté míře oplývala.

Ale dost možná, že některý z jejích předků se přistěhoval z Varšavy do Petrohradu, to nevím.

Pomyslíte asi, že jsem byl zamilován, a možná, že nebudete mítí zrovna nepravdu.

Leč nebyl jsem jediný. Přes to, že tehdy — ví Bůh — neměl nikdo zájmu na zbytečnostech, přec jen v oněch červnových dnech se nikdy zcela nevyprázdnil krámk na Něvském, v němž Aňuta Uruzova obsluhovala koupěchtivé.

Samozřejmě byli nyní odběratelé ze zcela jiných kruhů, než před vypuknutím revoluce.

Tvářičky Aňuty Uruzovovy s dvěma velkýma šedýma očima vábily lidi, od nichž by byl člověk v jiných dobách nejméně očekával, že mají peníze na květiny anebo dokonce smysl pro zvláštní ženskou krásu. A tak tedy Aňutě Uruzové se nedařilo špatně.

Přicházeli dělníci ze železničních dílen a jiní z blízkých něvských atelierů a bavívali se s dívenkou.

Všichni měli kapsy plné peněz, neboť bolševici dobře věděli na čem jsou. Kdyby totiž nebylo možno

opraviti co nejrychleji železniční materiál, jenž za války neobyčejně spustl, pak by bylo vázlo zásobování rudé armády a tím by se byla sřítila jediná bašta, o níž se mohl teror opírat.

Proto měli tito dělníci královský plat a dařilo se jim dobře.

Řekl jsem vám již jednou, že sám jsem častěji přicházel do tohoto krámku, ne jen k vůli Aňutě Uruzové, ačkoliv upřímně řečeno byla hlavní příčinou.

Ne, neboť jsem si zde učinil mnohou zajímavou známost. Mimo jiné poznal jsem tu Ilju Lapotekova, pravého obra, jenž byl zaměstnán venku v železničních dílnách.

Jako já a mnozí jiní, byl i on zamilován de Aňuty Uruzovy.

Děvče bylo nedotknutelné, přes to, že se v Petrohradě zmáhalo a stále vzrůstalo kommunistické učení o volné lásce, jež bolševici propagovali z dobrých důvodů.

O sesocialisování ženy se sice vážně nemluvalo, ačkoliv bylo již několik pokusů provedeno. V sovětu uvažovali o zákonu, jímž by se manželství stalo závazným pro ženy od osmnácti let. Je na bíledni, že bolševici byli schopni najít i v tom něco výhodného pro sebe.

Ve večerních hodinách jsem přicházel často do krámku na Něvském a zastihl tam vždy Ilju Lapotekova, o němž jsem nedovedl říci, ke které politické straně vlastně náleží.

Když dnes přemýšlím o jeho utopistických řečech, tu se vždy více kloním k názoru, že bolševikem nebyl. Jeho herkulovská postava byla prodchnuta neobyčejným fanatismem a náboženskou výstředností. Ale maximalistou jistě nebyl. Spíše bych ho byl považoval za menševika nebo za člena socialistické obrodné strany, jež viděla své vůdce v mužích rázu Kerenského a Martofova. A přec teorie Ilji

Lapotekova nevycházela jako u těchto z rozumových úvah, nybrž prýštila, podobajíc se mohutnému pramenu, z citu.

To bylo nepřirozené nejen na něm samém, nýbrž i na jeho poměru k Aňutě Uruzové, o němž jsem byl přesvědčen, že nepřekročil hranice platonické lásky. Zdálo se, že tento prostý dělník, který i za těchto dnů si zachoval ocelové svaly, vypěstované těžkým kladivem v továrně na železniční vagony, jest, co se sexu týče, ovládán jedině zvířecím pudem, k Aňutě Uruzové se však choval jako poslušný psík.

Zdálo se, že netouží po ničem jiném, než, aby ji mohl chrániti a jí býti poslušen.

A proto jsem si často řekl:

Běda tomu, kdo by nějak ublížil jeho velitelce.

A sám jsem se proto měl na pozoru.

Ale jak si už můžete představit, přišel někdo jiný.

Smrt žida Volodarského 20. června byla vždy pokládána za politickou vraždu. Jsem však zcela jiného názoru a přece nemám o tom přímých důkazů.

Co vám chci vyprávěti a závěr, jež z toho vyzoují, jsou věci citu, který nám často v životě ukazuje správnější cestu, než střízlivý rozum a vypočítavá soudnost.

Ba ještě více. Jedná se tu o odvážnou a při tom důmyslnou psychologickou kombinaci, o níž vám s jakousi hrdostí vypravuji, neboť násilná smrt tohoto bolševického vůdce, o němž jsem se zmínil, zůstala hádankou všem instancím, jež případ vyšetřovaly.

Vám a v tomto domě to mohu říci bez nebezpečí pro jiného, že považuji za vraha Volodarského Ilju Lapotekova, který od té doby beze stopy zmizel. Nyní poslouchejte. Událo se to takto.

Volodarski se vlastně jmenoval Goldstein a povoláním byl krejčí. Vlna bolševického hnutí povznesla ho v Petrohradě velmi vysoko. Když se dostal

k veslu jako censor a propagátor maximalistických zásad, bylo mu sotva 26 let. Měl v rukou moc a užíval ji. Zakazoval, censuroval, zavíral jak se mu líbilo.

Poprvé ve svém životě jsem ho uzřel také v krámku na Něvském, a vůbec jsem netušil, kým vlastně je.

Bylo to jednoho z těch nezapomenutelných červnových večerů, kdy Aňuta Uruzova svýma malýma mistrnýma ručkama svazovala malé popínavé růžičky v neobyčejně nádherné kytice.

V pozadí krámu seděl na židli Ilja.

Nezapomenu na to na věky. Soumrak již se skláněl. Slunce zapadlo. Světla nebyla rozžehnutá, neboť byla jasná letní noc. V přítmí jsem je oba pozoroval. Zosobněná zvířecí síla, která ranou pěsti sráží k zemi, a hadí lstivost, jež opřádá svoji oběť jako pavouk.

Nevím proč. I to byl pouhý cit. Hned v prvním okamžiku se zmocnila mého nitra myšlenka, že zde stojím v aréně, v níž dva zápasí nestejnou zbraní. Zůstane mi nezapomenutelným pohled, jímž žid měřil Aňutu Uruzovu, a pohled nenávisti, jímž Ilja zíral na žida.

Volodarski se v pravdě podobal faunovi, kdyby tomuto člověk vlastně nekřivdil, Volodarského s ním srovnávaje.

Duševní vůdce bolševiků, jenž týral petrohradský tisk, byl trpasličí postavy. Krátkozrakost ho nutila, aby stále nosil na svém orlím nose skřípec, jímž pohlížel nedůvěřivě na svět, jakoby to byl symbol jeho inkvisitorského poslání. Jeho vleklá chůze připomínala divokou kočku, když se blíží ke své oběti.

Tak se přiblížil i k Aňutě Uruzové a jen tak mimochodem se tázal na cenu kytice, kterou maličká právě svázala.

To poloviční dítě pravděpodobně vůbec netušilo, kdo s ním mluví.

Řeklo lhostejně, jako každému jinému, počet rublů,

jež za svou kytici požaduje. Když žid platil, chytil malou prodavačku za bradu.

Jíž osmnáct? tázal se.

Smějíc se, potřásla Aňuta Uruzova hlavou, kterou věncily černé kadeře tak, že nádherná ozdoba vlasů se vinula kolem její alabastrové šíje jako háďata.

Ukázala Volodarskému řadu zoubků jak perličky a odpověděla:

Ne, teprve sedmnáct a půl.

Zdálo se, že sírově žlutou tváří komisaře přelétlo cosi jako lítost. Pak se však jeho smyslná ústa rozšířila v široký úšklebek.

Zvykl jsem v Petrohradě mnohému. A přece jsem ucítil při tomto chování Volodarského jako píchnutí u srdce, z čehož dnes vyvozují, že jsem byl skutečně zamilován.

A neučinil vlastně nic zvláštního.

Pohládl pouze rukou zcela lehounce, mírně, řekl bych skoro jemně, pučící ňadra Aňuty Uruzové a řekl při tom:

A již taková?!

Byl bych ho nejraději spolíčkoval.

Avšak nechal jsem toho. Obával jsem se, že by mohl býti jedním z vlivných bolševiků.

Tu jsem uslyšel z pozadí krámu podezřelý zvuk. Vycházel od Ilji Lapotekova, na něhož jsem již skoro zapomněl.

Nevím, slyšel-li jste již někdy vrčení tygra, zavřeného v kleci, když jeho soupeř v sousední kleci zoologické zahrady je připuštěn v době říjení k samičce.

To mi napadlo v tomto okamžiku.

Ohlédl jsem se. Na židli jsem spatřil Ilju Lapotekova jako by připraveného ke skoku, který ... v posledním okamžiku však náhle upustil od všelikého útočného pohybu.

Volodarski odešel.

Bylo mi v krámě náhle nevolno. Podal jsem proto Aňutě Uruzové na rozchodnou ruku a odešel jsem též. O Ilju Lapotekova jsem se již nestaral.

Vzpomínám si, že jsem oné noci velmi neklidně spal. Okno mého pokoje šlo na Něvu a noc byla neo-
byčejně jasná. Mimo to Aňuta Uruzova mne navštívila.“

„Aňuta Uruzova vás navštívila, pane Kukunove?“

„Ve snu mé vznícené fantasmie. Odloudil jsem to dítě Volodarskému i Ilju Lapotekovi. Byl to hnusný stav. Nevím, zdali to také znáte. Jakýsi druh noční můry.. napadá nás v noci v polospánku. Francouzi tomi říkají ‚Cauchemar‘. V jiných řečech nenalézám pro to přiléhavého výrazu.

Příštího jitra mne bolela hlava a zůstal jsem doma. K večeru mi přinesla má hospodyně jako obyčejně Krasnaju Gazetu.

Co chcete? Byli jsme nuceni tento bolševický list čísti a odebírat. Za prvé, bez tohoto listu nebyli bychom se vůbec ničeho dověděli a za druhé, každý se chránil státi se nápadným, a proto každý ten list četl.

Již předem znuděn jsem rozevřel noviny. Znal jsem s dostatek celý ten klam a mam, jak se tu navzájem vychvalovali.

Čičerin vychvaloval Zinověva a Zinověv Čičerina. O Uljanovu Leninovi byly zde podávány takové zprávy, že staré carské bulletiny mohly býti osvěžujícími, proti této pachvále. Napoleon byl dle těchto zpráv, jako voják, proti Trockému pouhým nemluvnětem. To vše jsem znal.

To, ba ještě více. Cenu maximalistického systému. Blahobyť, jež sovět přinesl, zatím co my zde umírali hladem. Shroucení kapitalistické společnosti. Úspěchy soudruhů ve Štokholmě, Amsterodámě, Berlíně, Římě, Londýně, Praze ba i v Novém Yorku.

Zvykl jsem si již na všechny ty lži a nevěřil jsem

z toho ani slovíčku, jako jsem nevěřil v dřívějších dobách vítězným zprávám německého generálního štábu.

Ale četl jsem . . . Čas míjel a když se člověk rozčiloval nad tímto bezměrným podvodem soudruhů, na okamžik aspoň zapomínal na krutý hlad a na děsnou nudu této pusté jednotvárnosti.

A tehdy ještě jsem se na to zlobíval a považoval to za prospěšné zdraví.

Náhle však vzaly na sebe i tyto noviny novou tvářnost. Sovjet zasedal za předsednictví Volodarského.

V Turském paláci, kde se tehdy se zálibou shromaždoval.

Tohoto jitra bylo zasedání a Krasnaja Gazeta přinesla zprávu ještě za tepla z první ruky.

O přijetí povinného manželství petrohradským sovjetem.

Volodarski byl referentem. Tolik jsem pochopil. Ale ostatnímu jsem zprvu vůbec nerozuměl a bylo mi to po nějakou dobu i hádankou.

Co to bylo povinné manželství? . . . Počínajíc sedmnáctým rokem? Čičerin navrhoval osmnáctý rok, ale Volodarski trval na sedmnáctém.

Co to znamenalo?

Zákon se vztahoval jen na ženskou část obyvatelstva a byl jen skromným začátkem socialisace žen, jež stále se vznášela nad Petrohradem a Ruskem.

Nyní teprve jsem pochopil. Důvody Volodarského byly jasné. Nedalo se o nich vůbec pochybovati. Zcela vážně tu referent mluvil o nutnosti populace. Pro ty, kteří tu byli, nebylo již chleba, o masu, mléku a jiných poživatinách ani nemluvě. A zde někdo mluvil a psal o nutnosti populace!

To bylo bláznovství. Nedivil jsem se však. Bylo to zločinné, to však bylo u této vlády obvyklé. Začal jsem náhle chápat příčinnou souvislost. Zákon, jenž

byl jednoduše dán z osobního zájmu. Tak anebo podobně mi problesklo myslí. Volodarski se tady přimlouval za 17. a ti ostatní blázni za 18. rok.

Povinný sňatek . . . Sapristi . . . Snad bylo v těchto prokletých novinách i prováděcí nařízení. Snad měl Volodarski již i tyto návrhy připraveny.

Musil jsem se přece podívat. To přec stojí za to. Praktické pokyny pro povinné manželství.

Zimničně jsem prohlížel noviny. Listoval jsem. Leč nenalezl jsem již ničeho.

Bylo tam jen toto:

Velký nápis: Přijetí zákona o povinném manželství petrohradským sovětem.

Pak jsem mrštil Krasnajou Gazetou do kouta a zeptal se právě vstupující hospodyně . . . Teodosia Kirilovna se jmenovala ta dobráčka . . . zda tu máme ještě něco k snědku.

Teodosia Kirilovna zavrtěla smutně hlavou.

Počítali jsme na vás, Petře Pavloviči, odvětila.

Pohlédl jsem na hodiny.

Půl páté. To by mohla cesta na Goročovaju býti provázena úspěchem, neboť v tu dobu se scházeli rudí gardisté před prefekturou, aby si odebrali své příděly a mně napadlo včas, že jsem dnes ještě nepoužil odběrného lístku, vystaveného Vakaralovskim.

Nasadil jsem si klobouk a šel.

Bydlil jsem tehdy nedaleko Goročovaje.

Došed tam, zvěděl jsem k svému leknutí, že jsem pro dnešek přišel pozdě. Rozdělování rudým gardistům, k nimž jsem byl bez své zásluhy a přičinění zapsán, bylo již skončeno. Přes to bylo schodiště do prvního poschodí prefektury naplněno lidmi. Na první pohled jsem spatřil, že jsou tu jen ženy a dívky, neměl jsem však tolik duchapřítomnosti, abych tušil, že toto shromáždění, v němž jsem byl jediným mužem kromě několika rudých gardistů, sou-

visí nějak s přijetím zákona o povinném manželství petrohradským sovětem.

Musil jsem si klestiti cestu několika sty obětí, a věřte, že v prvém údivu jsem se neohlížel po známých.

Stály na schodech třesoucí se jako stádo sehnaných ovcí. Na dolním konci schodů stáli rudí gardisté s nasazenými bodly. Nebylo možno v před ni v zad. Velké dveře v prvním poschodí, jež vedly do kanceláře výkonného výboru vůle ruského lidu, byly zavřeny.

Páni komisaři se zabývali uvnitř pravděpodobně každým případem zvláště.

Chtěl jsem se vrátiti s nepořízenou, když mne oslovilo zcela neznámé a neobyčejně krásné mladé děvče.

Tázalo se:

Jste komisařem?

Jednoduše a dle pravdy jsem odpověděl: ne.

Chtěl jsem již jíti dále.

Tu mne zadržela za cíp mého kabátu.

Šeptala nyní. Chraptivým, suchým hlasem řekla:

Včera mi bylo sedmnáct . . . Jsem Polja Tamarina.

Těší mne, řekl jsem.

Začala vzlykati.

Ach ne . . . přišlo z jejích úst . . . řekněte mi . . . líbím se vám? Řekněte mi přece, že se vám líbím! Musím přec prokázat, že mám muže, když tam přijdu. Ukázala na zamčené dveře.

Kdo se neprokáže, toho příkázou losem rudým gardistům. Tolik se bojím. Zákon o povinném manželství vstoupil právě v platnost.

Je mi teprve sedmnáct a nemám muže. Což pak se vám nelíbím? Zachraňte mne přece! Jak se jmenujete? Chci říci, že jste mým mužem, vždyť pro Boha rudí gardisté jsou všichni opilí, strhnou nám šaty z těl a bijí nahajkami. Tak mne tedy zachraňte
jak se vlastně jmenujete prosím prosím

rychle, abych mohla dát vaše jméno do protokolu a případně se na vás i odvolati . . . že jste mým mužem . . . kde bydlíte?

Nejprve jsem neměl jiného pocitu, než, že jsem se ocitl v blázinci. Pak jsem však začal chápat celou tu bídu. Bolševici jednoduše přikázali několika stům mladých děvčat s pohružkou zatčení, aby přišly na Goročovaju a podle zákona o povinném manželství rozdělovali je rudým gardistům.

Nyní teprve mi byla celá věc jasná.

Přemýšlel jsem. Co jsem měl s Poljou Tamarinou počít? Nevěděl jsem, zda s tím není spojeno nějaké nebezpečí. Co se mohlo státi, když udala moje jméno a mou adresu? Vlastně nic. Rudá kontrola mohla přijíti a přesvědčiti se, zda její údaje jsou pravdivé. V nejhorším případě bylo nutno, abych ji vzal k sobě na noc. Co by na tom bylo? Byla velmi hezká a skutečně mladičká. Řekl jsem jí rychle, čeho si přála . . . jméno a adresu.

Učinil jsem to v pravém okamžiku. Sotva jsem Polji Tamarině sdělil žádané, otevřely se dvěře jednacích síně a rudý gardista zavolal jménem děvče, které se tímto neobyčejným způsobem stalo mojí ženou.

Polja Tamarina držela mne pevně za ruku.

Tak jdi přec dovnitř, šeptal jsem jí . . . Nemohl jsem však tiše mluvit, rudý gardista, jemuž se maličká asi líbila, zaslechl každé slovo.

Řekl jsem nyní proto zcela hlasitě:

Ale vždyť se ti nemůže nic stát, Poljo, když jsi mojí ženou.

Ale Polja, která se strachem třásla jako osyka, se mne nepustila.

Žebroula:

Pojď se mnou, Petře Pavloviči, pojď se mnou. Bude lépe, když budeš při mně . . . A tak mne vtáhla dovnitř síně.

Upřímně řečeno, nenásledoval jsem jí pro její

mírné násilí a ze soustrasti, jež se v této chvíli zrodilo pro maličkou v mém srdci, jako spíše ze zvědavosti.

Zapadly tudíž dvěře síně za mnou a Poljou Tamarinou.

Uvnitř seděli lidoví komisaři u dlouhého stolu.

Poznal jsem okamžitě Vakaralovského a Volodarského, ty dva vzory mužské krásy. Z ostatních jsem neznal nikoho.

Vakaralovski předsedal.

Volodarski, který si asi vzpomněl, že mne jednou spatřil v malém krámku s květinami Aňuty Uruzové, řekl drzým přízvukem, zpola ke mně, zpola k Polji Tamarině:

Nařezali jsme si nejdříve růží na Něvském.

Co měl znamenat tento způsob řeči, pochopil jsem teprve mnohem později, když jsem četl v Krasnaji Gazetě, že bolševici rozdělili celý Petrohrad k zavedení povinného manželství na části, a že začali s Něvským a jeho pohraničními ulicemi.

Vakaralovski se ujal slova.

Před sebou na stole měl celý stoh papírů. Pozdvihl z nich jeden a obrátiv se k mé chráněnce, tázal se:

Jsi Polja Tamarina? Sedmnáct let stará, neprovdaná, Něvski 128?

Tu maličká vykřikla a prsty zařala do mé ruky, až mi nehty vnikaly do masa:

Mám muže . . . přísahám, že mám muže . . . Ty jsi mým mužem, Petře Pavloviči Neníliž pravda, Ty jsi mým mužem?

Vakaralovski stáhl obličej v úsměšek, jak jen on jediný v celém Petrohradě dovedl a Volodarski se hlasitě zasmál.

Oba si potichu cosi sdělovali a slyšel jsem, jak Volodarski řekl:

Zákon o povinném již nese ovoce, soudruhu. Páří se ze strachu jako králíci.

Tento vtip byl u stolu bolševických lidových komisařů náležitě oceněn.

Vykonavatelé suverenní vůle ruského lidu se řehtali.

Vakaralovski měl slzy ve vodnatých očích, když se ke mně obrátil:

Nemáš špatný vkus, Petře Pavloviči Kukumove. Blahopřeji! Dej do protokolu, že se malá Polja Tamarina stala přirozeným způsobem tvojí ženou a starej se, abys měl potomky.

A opět se řehtali komunističtí stolovníci.

Přistoupil jsem k jednomu stolku a podepsal již hotový formulář, v němž rudý gardista vyplnil jen jména.

To bylo vše.

Mohl jsem jíti s Poljou Tamarinou. Byla zachráněna.

Chtěl jsem si opatřiti chléb na Goročovaji. Vracel jsem se nyní s rozkošnou ženou, kterou jsem získal jednoduše komunistickým uzavřením sňatku, něco, nač bych byl nikdy nepomyslíl.

Oddechl jsem si z hluboka, když jsem se opět šťastně ocitl na ulici před někdejší prefekturou i s Poljou Tamarinou. Tázal jsem se nyní zcela nevinně:

Tím by byla tedy věc vyřízena, Poljo Tamarino?

Leč zklamal jsem se.

Polja se do mne zavěsila a řekla:

Musíš mne vzíti do svého bytu, Petře Pavloviči. Rudá kontrola je velmi přísná a v Goročovaji nám bylo řečeno, že této noci bude prohlížeti všechny domy na Něvském. Bude-li pak některá přistižena bez muže, bude z toho vyvozováno, že její údaje komisi byly nesprávné, a že přijde přímo na Litejnaju.

Myslíl jsem zprvu jen na třídu, jež nesla toto jméno. Náhle však stála před mým duševním zrakem Bago-

vova se svým osudem a tu jsem hned věděl, co tou pohružkou bylo míněno.

Nabídl jsem Polji Tamarině rámě a vzal ji sebou domů, abych ji uchránil pro tuto noc před rudou kontrolou a před osudem, býti odevzdánu na Litejnaji.

Moje hospodyně byla neobyčejně zklamána, když jsem jí z Goročovaji místo očekávaných požívatin přivedl ženu. Pochopila však ihned, když jsem jí vše souvisle vysvětlil.

A co vám nyní říci? To, co se pak stalo, či vlastně nestalo, je jistě tou měrou ruské, že to v těchto končinách nikdo nepochopí. Či snad přec? Vypravoval jste mi, že jste četl Dostojevského, Gorkého, Tolstého... četli jste je, pak nebudete mou další zprávu považovati přec jen za tak nevěrohodnou.

Snad to nebylo jen ruské, možná, že to byl i hlad a z hladu vzešlá fysická slabost, která to teprve umožnila.

Znáte z románů a divadelních kusů našich velkých ruských básníků postavy bývalých světáků, z nichž se stali asketové a apoštolové z teoretického poznání evangelia o blížním?“

„Zajisté.“

„Pak mne pochopíte. Bydlel jsem tři dny a tři noci společně s mladou komunistickou ženou ve svém bytě, v témže pokoji, aniž bych se jí byl jen prstem dotkl. A rudá kontrola nepřicházela. Nebylo divu. Spokojila se prohlížením domů v Něvské čtvrti a můj byt ležel sice u Něvy, ale stranou.

Byl jsem ve zcela zvláštním duševním rozpoložení, jakého jsem ještě nikdy neprožil. Připomínal jsem si hrdiny spisů Tolstého. Připadal jsem si u Polji Tamaríny jako strážce svatyně. Při tom jsem byl tak unaven, tak sláb a tak hladov, že mi toto odříkání nebylo ani obětí. Předal jsem tomu mladému hez-

kému děvčátku svoje lůžko . . . a sám jsem se skrčil do nejzazšího kouta pokoje, jako se skrčil obrovitý Ilja Lapotekov v nejzažším koutku Aňuty Uruzové. Připomínal jsem středověkého pěvce milostných písní, upírajícího zrak k nedostupným klášterním oknům své milované.

Vakaralovski a jeho výrok, Volodarski a jeho zákon o povinném sňatku mne přivedli do postavení, jaké bych nikdy ve svém životě nebyl považoval za možné.

Přes své poměrné mládí jsem se cítil otcovsky založen.

Kdyby byl vstoupil nějaký rudý gardista, aby nás kontroloval a byl se pokusil nějak ublížiti mé chráněnce, Polji Tamarině, myslím, že bych ho byl srazil, přes nebezpečí a vědomí, že bych byl musil zaměnití svůj byt za „sklep smrti“ v Petropavlovskej. Tak jsem se považoval zodpovědným za dítě, jež se mi ve své bezradnosti vrhlo do náruče.

Když jsme pak četli v Krasnaji Gazetě, že již byla provedena kontrola v Něvské čtvrti, domníval jsem se, že nebezpečí je zažehnáno a propustil jsem Polju Tamarinu, jež mi zlíbala ruce . . . Nespátril jsem ji nikdy více . . . Ale přišel jsem v těch dnech opět na Něvský a našel květinový obchůdek Aňuty Uruzové prázdný.

Nyní teprve počal jsem chápati souvislost událostí. Nyní teprve jsem věděl, proč Volodarski trval na tom, aby stáří pro povinný sňatek bylo sníženo z osmnácti na sedmnáct a proč začalo se s rekvisicí děvčat právě na Něvském.

Stál jsem ještě před vypleněným květinovým obchodem, v myšlenkách se muče děsnými představami o osudu Aňuty Uruzové, když jsem zaslechl hlas bývalého carského generála.

Znal jsem toho invalidu. Byl úplně slepý. Stával obyčejně ve vratech paláce naproti květinovému ob-

chodu a prodával tam za několik kopejek Krasnaju Gazetu a zvláštní zprávy bolševiků.

Živil se tím.

Byla to jeho excellence Smirnov, na jehož chatrném kabátě se leskl velkokříž řádu svatého Jiří.

Jeho excellence volala:

Krasnaja Gazeta, zvláštní vydání... Zavraždění lidového komisaře Volodarského.

Zbystřil jsem sluch. Mám přiznati, že jsem si připadal, jako bych se byl probudil z horečného snu?

Třescoucí se rukou podal jsem jeho excellenci 40 kopejek za noviny a tak jsem se chvěl, že mi div nevypadl list z ruky.

Měl jsem vidění, když jsem pochopil smysl těch slov.

Před sebou jsem viděl jen jednu postavu... Ōbra Ilju Lapotekova... a nyní jsem četl. Stalo se to tak.

V blízkosti železničních dílen, kde, jak jsem již řekl, byl zaměstnán Ilja Lapotekov jako kovář, účastnil se Volodarski nějaké schůze socialistů. Zde vstoupil do rudého auta s úmyslem, odebrati se po Šliselburském Prospektu k Něvským atelierům, aby tam mluvil k dělníkům. Dosud nevysvětleným způsobem utrpělo jeho auto poruchu uprostřed prospektu. Padlo šest ran z revolveru nějakého dělníka, jehož nikdo nepoznal a který uprchl.

Četl jsem až sem.

Se rtů mi splynula slova, o jichž pravdivosti jsem byl nezvratně přesvědčen:

Ilja Lapotekov jenž pomstil svou zbožňovanou Aňutu Uruzovu.

To jméno jsem si však jen myslil, neboť každou tu slabiku násilně jsem spolkl. Četl jsem dále Krasnaju Gazetu.

Oba lidoví komisaři, Jov a Zinovjev, kteří se chtěli taktěž odebrati do schůze v Něvských atelierech, našli první ještě teplou mrtvolu. Zdvihli ji z kaluže

krve a odvezli do Turského paláce. Nedostal jsem se dále ve čtení, neboť nyní začalo drama v bezprostřední blízkosti v celé své hrůze.

Neboť na Něvském, kde jsem stál, rozléhaly se kroky rudé gardy, kterou povolali lidoví komisaři v síle několika pluků, aby obklíčili a vypátrali vraha, Petrohrad byl tehdy zahalen jako by krvavým závojem. Domnívali jsme se, že pomsta bolševiků bude hrozná.

A opět jsem měl na rtech dvě jména:

Ilja Lapotekov a Aňuta Uruzova.

Nevyslovil jsem však žádného z nich.

Utíkal jsem seč mi nohy stačily domů, neboť rudí vyklizovali prospekt. Zatkli každého, kdo se jim zdál podezřelým a kdo se vzepřel, toho skolili.

Dostihl jsem šťastně domova a zamkl se v něm.

A pak přišla ona červnová neděle, kterou je mi nemožno vám popsati. Nedostává se mi slov. Óslňující slunce na bezmračné obloze . . . a představte si, prosím, dvěstětisíc lidí s rudými prapory, na pochodu k Martovu poli. Tam byly hrobky obětí první revoluce z roku 1917 . . . a tam byl vykopán čestný hrob pro Volodarského, jenž měl býti pochován dle rozhodnutí sovětu s carskou nádherou.

Jeden a dvacet dělových výstřelů zaznělo z Petropavlovské pevnosti. Zněly temně a dutě, jako by přicházely z carských sarkofagů. Pohřební průvod se ubíral čarovnou říší, pohádkou pravím vám, neslychanou nádherou. Celý Petrohrad, kudy se ubíral průvod, byl jediným mořem růží, neboť bolševické gardy zrekvirovaly z rozkazu sovjetu i poslední květinu pro pohřeb Volodarského. Kromě Heliogabala nebyl tak pohřben žádný smrtelník, ježto Heliogabal utonul v dešti růží. Ani za stotisíc rublů nebyl byste sehnal toho dne v Petrohradě jedinou květinu, jichž jsem vídával přec tisíce na Něvském, v obchůdku Aňuty Uruzové.

Toho dne jela rudá auta pomalu. Bylo to poprvé kdy jsem cos podobného pozoroval, neboť auta mizela pod záplavou květin. Vše bylo rudé.

Nevylíčitelné a nepochopitelné... jako by se bylo město proměnilo přes noc v krvavý symbol děsné ideje.

Stál jsem u okna jednoho domu na Něvském za zavřenou okenicí a pozoroval jsem tento úžasný děj štěrbínou ve dřevě. Na rozkaz sovětu musily být zavřeny pod trestem okamžitého zastřelení všechny domy a okna buržoasie.

Ve své divoce vznícené fantasii doprovázel jsem ten obrovský zástup dvakrát stotísíc posedlých až na Martovo pole, jež kdysi sloužilo za slavnostní shromaždiště carské armády a jež se nyní stalo jevištěm tohoto nebývalého představení.

Představte si, prosím, jen tu obludu Volodarského, jak jsem vám ho vylíčil, který, aby mohl ukójit svou vášeň po Aňutě Uruzové, vymyslíl zákon o povinném manželství, a jenž dle mého přesvědčení zaplatil tu vášeň smrtí, která ho zasáhla z ruky onoho obrovitého Ilji Lapotekova.

Za jeho rakví nesli obrovské věnce. Napočítal jsem dvěstě dvacet pět takových věnců; pak jsem byl unaven a nemohl jsem vůbec počítati. Věnce se širokými rudými stuhami, na nichž bylo napsáno zlatými písmenami:

Vy zabijíte jednotlivce, my třídy!

Pomstíme se!

Smrt vrahům!

A to běsnění toho davu... ta víra vyděděných... báječné!

Jedna ruka je řídila. Ruka Trockého v Moskvě. Jedna vůle je ovládala, vůle Leninova v Kremlu.

A náhle se linul zpěv z Martova pole a uléhal na krvi potřísněné nešťastné město, sbor, který zpívalo dvě stě tisíc hrdel!

A pak proudily davy zpět do města.

S internacionálou na rtech... do této hladovící kamenné pouště, s vědomím zkázy, které sami chtěli, s vědomím nadcházející světové revoluce, kterou připravovali soustavně. Bylo to děsné!“

Petr Pavlovič se odmlčel.

Chvíli zíral nehnutě ven na jezero. Do měsíčního světla, jež jako roztavené stříbro se kolébalo ti-chounce na vlnách.

Pak ale řekl:

„Jak je to krásné! Ty vrchy, jež v tomto světle se stávají tak mírnými, a ta voda, která se tulí k měsíčnímu svitu jako my ve chvílích blaha k ňadrům milenky.

Nás však o tyto blahé chvíle oloupili na vždy. Věřte mi!“

Zpozoroval jsem v jeho očích slzu, kterou pokradnu setřel.

Tázal jsem se:

„A o těch třech jste již ničeho neslyšel?“

Vybuchl:

„O kterých třech?“

„O Polji Tamarině, o Aňutě Urusové a Ilju Lapotekovi,“ řekl jsem.

„Již nic... o žádném z těch tří... již nic více.“

Tak zněla jeho odpověď. „Mám jen svoje dohady!“

„Jaké dohady?“ zvědál jsem.

Tu začal ještě jednou:

„Poslyšte! Je to vlastně dětinské, povídám-li vám to, neboť člověk ztratí každou stopu v ohromném Petrohradě při těch tisících obětí. A přece je to neobyčejná shoda okolností.

Našel jsem to jednoho dne v čísle Krasnaji Gazety v různých zprávách.

Slyšte!“

Byl jsem do krajnosti napjat.

„Je možno, že se jedná o zcela jiné lidi,“ uji-

šfoval Petr Pavlovič Kukunov ještě jednou, ale je to zvláštní. Předě mnou stáli ti tři, když jsem to četl a zřím je ještě dnes, když si na ty události vzpomínám.

V jedné z těch zkušeben, zařizovaných bolševiky na Litejnáji, spáchalo sebevraždu skoro dítě ještě, když je chtěl rudý gardista znásilnit. Uškrtilo se vlastními vlasy. Celá ta hnusná událost byla vylíčena v novinách dopodrobna a myslím, že jsem vám zapomněl říci, jak krásný vlas měla Polja Tamarina.

Ten vlas bylo to jediné, co jsem obdivoval celé ty tři dny, když jsem seděl u svého lůžka, jež jsem předal Polji a kterého jsem se neodvážil dotknouti, ježto má fantasie mne povznesla na otce opuštěné.

A dále.

V železničních dílnách došlo k úrazu. I o tom dočetl jsem se v témže čísle Krasnaji Gazety.

Nalezli dělníka s rozdrcenou hlavou. Byl znetvořen k nepoznání. A ... kdo ví, z jakého důvodu ... tak to aspoň stálo v Krasnaji ... jeho mrtvola nebyla poznána.

Nebylo svědků toho, jak se ten muž dostal do stroje.

„To je při nejmenším zvláštní.“

„Pro mne to byl Ilja Lapotekov.“

Jen v třetím případě myslím, že jsem si své věci jist.

Mrtvola mladé dívky, která byla vytažena z Fontánky ... byla krásná prodavačka Aňuta Urusova, o níž nevím, stala-li se kořistí Volodarského. Že to byla ona, soudím dle jejího nádherného těla, neboť Krasnaja Gazeta uveřejnila, čert ví proč, fotografii mrtvoly, jež byla pořízena v márnici.

Tak jsem spatřil ještě jednou jednu z těch růžiček z Něvského ... malou umělkyni Aňutu Urusovou, vyplavevou vodou Fontánky s otevřenými ústy ... ruček, jež vázaly rudé zázraky léta, nebylo na foto-

grafii viděti a v černých kučérách jí visely chaluhy. Myslím, že jsem si svou věcí jist. Byl to její obraz.“

Petr Pavlovič Kukunov vzlykal a ježto měsíc zašel za mraky, nezřel jsem již jeho bolně stažené tahy obličeje, ale líto mi ho bylo stejně dál.

VII.

Kristovy oči.

Petr Pavlovič Kukunov se opět neobyčejně rychle ovládl. Slyšel-li jsem dobře, pak to byl dokonce rozvážný a ironisující tón, který se nyní vloudil do jeho vypravování.

„Seděl jsem ve svém pokoji s vyhlídkou na Něvu,“ začal, „a uvažoval jsem právě, mám-li z obou Vakaralovskim mi povolených vajíček dáti upravit omeletku nebo svítek, když vstoupila má hospodyně a hlásila mi, že venku nějaká dáma si přeje se mnou mluvit.“

Nechť tedy vstoupí ve jménu Páně, Teodosio Kirilovno, řekl jsem.

Dáma v hlubokém smutku asi třicetiletá, jež nyní vstoupila, zdála se mi známou. V prvním okamžiku jsem ovšem nevěděl, kam ji mám zařaditi. Jistě jsem ji v životě viděl, nejen povrchně, nýbrž delší dobu. V Petrohradě to však nebylo.

Cizinka mne ušetřila další otázky.

Přistoupila ke mně a podávajíc mi důvěrně ruku, oslovila mne:

Dobrý den, Petře Pavloviči; dověděla jsem se, že udržujete přátelské styky s Vakaralovskim. Je nyní v Petrohradě všemocný. Proto k vám přicházím.

Její hlas osvěžil mou paměť.

Byla to kněžna Naděžda Ivanovna Nagarina, jež

stála přede mnou. Učinil jsem jí návštěvu na jedné umělecké cestě po Rusi, na jejím ohromném panství, nedaleko Jasné Poljany a byl jsem u ní hostem 14 dnů.

Jak přicházíte do Petrohradu, Naďo Ivanovno, tázal jsem se užasle, a promiňte, proč nosíte hluboký smutek?

To všechno zvíte postupně, Petře Pavloviči, odvětila mi nyní hlasem mdlým. Zdálo se mi, že se zmocnila celé její osoby hrozná únava.

Usedla těžce na jedinou ještě židli v pokoji a vysvětlovala:

Truchlím po Sergeji, jediném svém synu, jak víte, Petře Pavloviči. Padl v Polsku u Cholmu Máte sklenici čaje?

Ačkoliv jsem byl toho mínění, že v kuchyni asi už ničeho nebude, otevřel jsem dvěře a zavolal na Teodosiu Kirilovnu.

Objevila se hned. Tázal jsem se jí:

Máš ještě čaj, Teodosio Kirilovno?

Stařeně nebylo z prvu jaksi do řeči. Přece jsem však na ní poznal, že musí mít v nejzazším koutku zásuvky ještě něco skryto, co jí podle všeho podstrčil nějaký dobromyslný mešičník za hrst rublových bankovek a proto jsem jí poručil:

Uvař čaj, Teodosio Kirilovno, tato dáma jest kněžna Naděžda Nagarina.

To prospělo.

Má hospodyně byla totiž mnohem méně načichlá zásadami bolševismu než já sám.

Vrátila se tedy do kuchyně a byl jsem jist, že se zase velmi brzy objeví s něčím k pití.

Věztež, že Nagarinovi byli z nejbohatších ruských rodin. Při tom neuvěřitelně konservativní a pravověrní.

Proto jsem žasl, že Naděžda Ivanovna je dosud mezi živými a začal jsem hovor otázkou:

Vyhledáváte styky s Vakaralovskim, Naďo Ivanovno? Těch s ním nemám, co se rozumí styky ve vlastním slova smyslu.

Po těchto mých slovech bylo možno čísti zklamání ve tváři kněžnině.

Škoda, škoda, pravila, docela určitě jsem počítala s vaším přátelstvím, Petře Pavloviči. Jedině tento muž mi může opatřiti pas do Anglie. A já jej tolik potřebuji.

Usmíval jsem se.

Vy chcete Rusko opustiti, Naďo Ivanovno, řekl jsem nyní, a jste toho mínění, že vám na mou přímluvu vystaví bolševik rázu Vakaralovského pas, a dokonce pas do Anglie? Řekněte mi, odkud přicházíte, kde vlastně žijete.

Zábava byla přerušena a nedostal jsem odpovědi na otázku, neboť v tom právě vstoupila Teodosia Kirilovna a postavila před kněžnu sklenici s nějakou žlutou a kouřící se tekutinou.

Vonělo to sušeným jetelem a kafrem. Zřejmě vyškrabala Teodosia Kirilovna ještě něco ze své zásuvky. Mohl to býti prášek proti molům nebo něco podobného.

Leč Naděžda Ivanovna to kvapně vysrkla a řekla:

Ne, jak lahodné, jak to hřeje . . . Neměla jsem tři dny nic teplého v ústech. Ne, jak výborné, jak jsem vám za to vděčna, Petře Pavloviči.

Tragikomiku situace oceníte teprve tehdy úplně, upepečím-li vás, že panství kněžny Nagariny bylo pozoruhodnou znamenitostí celé gubernie moskevské. Bylo asi 30 verst od Jasně Poljany vzdáleno a obsahovalo 12 vesnic. Naděžda Ivanovna sama založila mužíkům nemocnici, tři školy, jesle pro děti, útulek pro starce a stařeny, a v dobách cara odhadovaly se její příjmy na tři a půl milionů rublů.

To vše mi přirozeně přišlo na mysl, když tak seděla přede mnou a vypila ten odporný odvar Teodosie

Kirilovny. Viděl jsem se opět hostem v jejím zámku. Panské sídlo, s podivuhodnými mramorovými sloupy se vybavilo v mé fantasii, galerie obrazů, která byla nazývána nejcennější daleko v okolí Moskvy, neboť děd Naděždy Ivanovny, starý kníže Sergej Ipolitovič Nagarin, po němž měl jméno jeho pravnuk, byl jedním z nejúspěšnějších sběratelů a byl znám v Římě a Paříži jako odběratel nejznamenitějších starožitností.

Viděl jsem snad, jenž se táhl na hodiny daleko. Zřel jsem v duchu jilmovou alej, ty prastaré obry, vroubící příjezd do zámku a kapličku ve stínu březového lesíka, jejíž pozlacená kopule odrážela sluneční paprsky a v jejíž hrobce byli ukládáni k poslednímu odpočinku Nagarinové dle ustanovení domácích zákonů.

Velmi jsem se zamyslel, vzpomínaje na to.

Má zamlklost byla Naděždě Ivanovně nápadnou.

O čem přemýšlíte, Petře Pavloviči? tázala se.

Odpověděl jsem dle pravdy:

Myslím na onu kapličku v březovém lesíku za zámkem Nagarinovským, Naďo Ivanovno a na zlatou kopuli, od níž se odrážejí sluneční paprsky.

Zcela neočekávaně vytryskly slzy z kněžniných krásných hnědých očí.

Uleknut jsem se tázal:

Ublížil jsem vám snad, Naďo Ivanovno?

A ona prostě odpověděla:

„V té kapličce byl pohřben Sergej, Petře Pavloviči. Bylo to jeho přání, aby byl dopraven do své ruské vlasti. Jeho poslední přání, které napsal v rakouském lazaretu. Já, jeho matka, jsem splnila jeho žádost a nyní . . .

Nadězda Ivanovna vzlykala.

Náhle řekla:

Je velmi dobře, začnu-li tou kapličkou. Poslyšte tedy, Petře Pavloviči. Byl jste v ní?

Zajisté . . . Pamatuji se na ni velmi jasně a určitě, Naďo Ivanovno. Bylo to za letního jitra nedělního . . . v červnu nebo v červenci . . . nemýlím-li se. Loudal jsem se sám nádherným sadem, kdy ještě v zámku všechno spalo. Aspoň panstvo a hosté. Tu krácel jsem za zářícím odleskem zlaté kopule a vstoupil do kapličky, jejíž dveře nebyly uzamčeny.

„Nikdy jsme je dříve nezamykali, potvrzovala nyní Naděžna Ivanovna. Také to nebylo vůbec nutné, Petře Pavloviči, neboť mužící byli tak věrni.“

„Byli tak věrni,“ opakoval jsem, potřásaje hlavou.

Zdálo se, jako by Naděžda Ivanovna začala souvisle vypravovati, neboť řekla:

„Když jste tehdy vstoupil do kaple, Petře Pavloviči, tu jistě upoutalo vaši pozornost okno, jež tvoří pozadí oltáře. Byl to proslulý kus. Sergěj Ipolitovič, velký sběratel, jej koupil v Perugii a velkým nákladem jej dal dopravit do Moskvy. Jeho střed tvořila postava z mrtvých vstalého Krista, jak vystupuje z hrobu, ve skále vytesaného, v zahradě Josefa z Arimathie na hoře Olivetské.“

„O, jak často byl tento Spasitel mou útěchou!“

„Vaší útěchou, Naďo Ivanovno? tázal jsem se.“

„Ano . . . v těch hrozných říjnových týdnech, Petře Pavloviči, řekla teď, kdy jsem se utíkala do kapličky, neboť jsem očekávala den ze dne, že přijdou sedláci a vojáci zapálit zámek. Každý večer přece tehdy zářily požáry na obzoru. Požáry zámků boháčů, které po řadě zažehovali — po rozdělení půdy mezi usedlíky. Chtěla jsem prchnouti, leč nemohla jsem. Poutal mne nejen hrob mého Sergeje v té kapličce, jejíž jsem opatrovala, nýbrž i má matka ležící na smrtelné posteli neschopna pohybu. A tehdy mi byly útěchou oči Kristovy.“

„Oči Kristovy?“ tázal jsem se udiveně.

„Rozuměl jste mi zcela správně, Petře Pavloviči.“

Umělci z Perugie se v této malbě podařilo, co se jen málo malířům povede.“

„Přece jsem vám již řekla, že Spasitel tvořil střed okna, leč tím je málo řečeno. Hleďte . . . mohl jste v kapličce kdekoliv seděti nebo státi, Petře Pavloviči, vždy jste měl dojem, že jsou z toho okna na vás upřeny oči Kristovy tázavě, pátravě, žehnající, chráníce i kárajíce, jak bylo zrovna třeba.

Nepoznala jsem nikoho, kdo, vstoupiv do této kapličky, by mne nebyl o tomtéž ujistil. Vy sám, Petře Pavloviči, zcela přesně se na to pamatuji, jste mi to také sdělil. Sečkejte. Vyjádřil jste se takto:

„V té kapličce je příšerně. Ať stojíme kdekoliv, cítíme, že jsme pozorováni. Jsou to oči Kristovy, jež nás neopouštějí, tak jste řekl.

„Že jsem to řekl, Naďo Ivanovno?

Zajisté, tak a nejinak jste se tehdy také vyjádřil, Petře Pavloviči.

A k těmto očím Kristovým jsem se tehdy utíkávala ve své nesnázi, Petře Pavloviči, nad hrobku, v níž odpočíval můj Sergej, neboť oltář stál nad hrobkou.

V nejbližší vesnici od zámku bydlel kněz. Pamatujete se snad na něho? U jezera s temněmodrou vodou, které dosud ještě přivádí u vytržení všechny návštěvníky zámku Nagarina.

„Ovšem že se pamatuji.“

Tento kněz mne každodenně navštěvoval. Sloužil v kapličce mši, jak také zádušní mši za mého Sergeje. Navštěvoval mou nemocnou matku . . . a vše se zdálo býti v pořádku . . . až . . .

Jednou odpoledne kolem 2 hodiny . . . bylo to v říjnu a bylo již citelně chladno . . . přiběhl otec Nikifor bez dechu.

„Kdo je to, otec Nikifór?“

Právě ten kněz, o němž jsem se vám zmínila, Petře Pavloviči . . . ten z nejbližší vesnice.

Matka ležela v posteli a odpočívala a já jsem měla

na sobě šat milosrdné sestry, v němž jsem ošetřovala po tři léta raněné.

Otec Nikifór sděloval:

Ve vesnici jsou dva rudí gardisté z Moskvy. Přivezli kořalku. Povzbuzují mladé sedláky, kteří byli jako vojíni na bojišti, aby plenili.

Vykřikla jsem. Chtěla jsem k matce. Ačkoliv jsem věděla, že jest ochrnuta na půl těla, pojala jsem plán zapřáhnouti ihned trojku a prchnouti do Tuly... měli jsme tehdy 120 koňů ve stájích. Sergej byl velkým přítelem koňských závodů. Nezměnila jsem na tom ničeho, zvířata dosud tam stála.

Než kněz mne uklidňoval.

Chtěl mi to sdělit pro všechnen případ. Rudí gardisté nedocházeli sluchu u starších a rozumějších sedláků. Tak prý tomu bylo. Byla jsem od nich považována za dobroditelku. Byly v dobré paměti mé nadace, nemocnice, jesle, školy a útulek pro starce a stařeny. Selská rada vesnice se shromáždila a v ní bylo slavnostně usneseno šetřiti zámek Nagarin, i kdyby vše ostatní zašlo v plamenech. To mi řekl.

Potom otec Nikifór odešel.

Byla jsem však toho mínění, že bude přes to dobře připravit vše k útěku a dala jsem proto Michalu Štěpanovi přiměřený rozkaz.

Michalu Štěpanovi?

Byl u mne již třináct roků jako správce, nebo to jmenujte jak vám libo a měla jsem ho za věrného služebníka. Měl sbaliti vaky, klenoty, zlaté a stříbrné předměty vzíti sebou, zapřáhnouti trojku; chtěla jsem se toho odvážiti přes nemoc své matky, zdaž bychom nemohli s koňmi urazit oněch 40 verst do Tuly.

Slíbil vykonati vše.

A? nedočkavě jsem se tázal.

Podvedl mne. I on byl bolševikem nebo něčím podobným. Sbalil svá i moje zavazadla a zmizel.

Byli jsme v zámku samy matka a já . . dvě ženy.

Představte si to, prosím.

Michal Stěpanov prodal ještě téže noci nějakému mužíkovi sedlo a postroje, jimiž měl opatřit trojku k útěku.

Byly to nepopsatelné hodiny očekávání a strachu, jež jsme tehdy prožily s matkou. A tehdy byly oči Kristovy mou jedinou útěchou.

Prchala jsem do kapličky. Pod zlatou kupolí, jež tak příjemně žije ve vašich vzpomínkách, Petře Pavloviči, nad hrobkou svého syna Sergeje, jsem se vrhla na kolena před stříbrným křížem a úpěla o vysvobození a ty oči spasitelovy byly všude.

Obraz z Perugie se stal zázračným.

Mluvil ke mně:

Neboj se, Naďo, viz přece, jsem při tobě po všechny dny až do skonání světa.

Nevím ztrávila-li jsem tam na modlitbách pod jeho hledem dvě nebo tři hodiny.

Opouštěla jsem kapličku, když již byla noc, odhodlána na vše, posílena jeho ochranou, Petře Pavloviči a na vše připravena.

Seděla jsem u postele své matky, držela v ruce její hlavu a čekala jsem.

Nastala noc. Jako hlemýžď mýjely hodiny. Matka nevy pustila ani slůvka nářku z úst . . . a čekala jsem občas jsem se plížila k oknu.

Byl to onen velký střední pokoj s verandou ve II. poschodí zámku, vedle vchodu k obrazové galerii starého knížete. Nevím, pamatujete-li se naň, Petře Pavloviči.

Nepamatují se, Naďo Ivanovno, odvětil jsem.

Je odtamtud viděti na míle daleko . . . Přes březové lesy na širou step naší svaté vlasti, Petře Pavloviči. Co oko obsáhne, to je Rusko, to bohaté, nezměrné, nekonečné a nezbádatelné, kde svit měsíční

odumírá v hlubokých lesích léta a v nekonečných sněhových pláních zimy.

A v něm krvavěčervená záře. Nová válka, Petře Pavloviči, národa, proti vlastnímu lidu. Ohnivou pochodeň zažehuje na zámcích a usedlostech těch, které Bůh povolal za vůdce tohoto lidu.

Bůh? Naďo Ivanovno . . . tázal jsem se zděšeně.

Tak mne učil můj děd, Petře Pavloviči, tak mne naučili můj otec a matka má, že my jsme Bohem vyvolení vůdci tohoto lidu chudého a nevzdělaného a z tohoto poznání jsem se přičiňovala činiti tomuto lidu dobro.

A nyní se rozlila z toho všeho rudá záplava. Ujišťuji vás, Petře Pavloviči, že v oné strašné noci, kdy jsem něco podobného spatřovala velkým středním oknem zámku Nagarina, že se celý svět ve mně shroutil a že ve mně zůstalo toliko jedno.

Toliko jedno, Naďo Ivanovno? tázal jsem se.

Toliko jedno, Petře Pavloviči . . . oči Kristovy v kapličce . . . Úpěnlivě jsem se modlila: Pane, Pane, sešli první paprsek vycházejícího slunce oknem do kapličky, aby oko opět nad mnou bdělo, vždyť, Pane, oko Tvé spí.

Byla jste nemocna, Naďo Ivanovno, poznamenal jsem.

Nevím, Petře Pavloviči, byla-li jsem nemocna nebo zdráva, mínila kněžna, prosila jsem o den, na kolenou jsem úpěnlivě žádala dne a tento nejhroznější den mého života nadešel.

„Nejhroznější den vašeho žitota, Naďo Ivanovno? tázal jsem se nyní.

Poslyšte jen! Ve vesnicích se na vše připravili. Za ranních červánků nás vystrašily výstřely. To bylo umluvené znamení. První mou myšlénkou byla matka. Vrhla jsem se k její posteli. A dobře to s ní myslil Spasitel, jehož oči, jak jsem věděla, nad námi všemi

bděly v kapličce a jejichž pohledu nikdo nemohl uniknouti.

Hlava, kterou jsem vzala do rukou, popelavě šedý obličej, jež jsem nemohla v šerém světle tohoto podzemního jitra rozeznati, byla hlavou a obličejem umírající.

Již před válkou při posledním léčení v Nauheimu mi lékař řekl, že kněžnu usmrtí úlek, poněvadž její srdce již takových dojmů nesnese.

To se stalo nyní. Ještě dříve, než hrubé, selské střevíce opilých mužů rozbily dvěře z palisandrového dřeva . . . zbavil matku všech muk ten, jehož oči bděly v kapličce a její sluch již nevnímal výkřiku šílence volajícího:

Klidte se, dosti dlouho jste nás utiskovali. Nyní jest tu všechno naše.

Za to však jsem jej slyšela já.

Neúpěla jsem, neplakala ani neprosila, nevrhla jsem se na kolena. Stála jsem jako ztrnulá.

Celá vesnice se zvedla proti mně.

Ženy, jež jsem znala, jimž jsem přinášívала vlastní rukou polévku, u jejichž dětské kolébky jsem seděla, sedláci, které jsem ošetřovala ve své nemocnici, děti, které navštěvovaly mou školu, dívky, které si vypůjčovaly knihy z mé, pro lid založené knihovny . . . všichni byli proti mně . . . já pak jsem byla samotná.

Neměla jsem jim to za zlé, neklnula jsem jim, nebyla jsem schopna jediné špatné myšlenky, měla jsem jen pocit hluboké soustrasti s nimi.

To bylo nejnestvůrnější z nestvůrného, co jsem tehdy prožila v této děsné situaci, Petře Pavloviči!

Vykřikla jsem.

Matka . . . matka právě zemřela . . . Pro milosrdenství boží . . . pro Krista, jeho syna . . . tak jsem křičela . . .

A tito opilci, kteří přece byli vychováni v pravé

víře naší svaté ruské církve, řvali všichni nyní jako jedním hrdlem.

Není Boha. Bůh je vynález bohatých, kteří chtějí chudáky vykořisťovati. Není Boha.

Krvavěčervený fanatismus bolševismu táhl svatou Rusí a já jsem setrvala bez slova promluvení.

Leč nikdo se mne nedotkl.

Jako bych měla olovo v nohou a kolena se mi třásla.

Než přes to jsem se pokusila o chůzi, mohla jsem jít a . . . šla jsem.

A nikdo z těchto sedláků a vojáků se neodvážil vztáhnouti na mne ruku.

Nikdo na mne nesáhl.

Jedna žena křičela:

„Odejdi, odjeď do Tuly. Nechceme tě už spatřiti. Tvoji předkové nám způsobili dosti křivdy. Jdi!“

Její ruka uchopila hedbávnou okenní záclonu, kterou chtěla strhnouti . . . Avšak přede mnou se toho neodvažovala. Pravím vám . . . v tom lidu žilo něco staletí starého, co je zdržovalo od takových činů. Ujišťuji vás o tom.

K mému sluchu doléhaly zvuky, jichž jsem zprvu nechápala. . . Praskot . . . Mohl pocházeti odtud, že zapálili zámek Nagarin. Nevěděla jsem o tom.

Praskot a řezání . . . Zvěděla jsem mnohem později, že ti zuřivci začali káceti staleté stromy v sadu. Proč, k čemu? Dusili se dřevem. Neuvažovali vůbec.

Pak to bylo jako vzdálené zemětřesení. Jako by se něco kolísalo.

Obraz zámku Nagarina vám přece tkví ještě živě v paměti, Petře Pavloviči?

Víte o těch šesti velkých monolitech s korintskými hlavicemi, které nesou římsu střechy?

Kolem jednoho z nich otočili ti sběsilci provaz. A nyní táhlo 20, 30 mužů, leč monolit nezakolísal.

Byl by všechny rozdrtil. Avšak vůle Boží držela monolit a on nezakolisal.

Jen základy zámku se třásly a toto chvění se neslo až ke mně.

Bezradná a nic nechápajíc stála jsem v příschodí a pozorovala vše. Připadalo mi to jako vidiny horečného snu, po nichž se marně vztahuje naše ruka.

Pamatujete se snad na ony čtyři vysoké červené porfýrové sloupy s pozlacenými hlavicemi, na nichž spočívala skleněná střecha vestibulu?

Pravíte, „spočívala“, Naďo Ivanovno, prohodil jsem.

Vše minulost, vše odbyto, Petře Pavloviči, bylo mi odpovědí. Zámek Nagarin byl... Je v rozvalinách...

Opřela jsem se o jeden z těch porfýrových sloupů a obě pěsti jsem měla přitisknuty na očích, ježto jsem nechtěla nic více viděti... Tu...

Co se stalo. Naďo Ivanovno?

Cítila jsem, že nějaké hrubé pěsti uchopily mé ruce, Petře Pavloviči. Nebyly to pěsti selského hochy z některé vesnice, které po staletí náležely rodině Nagarinů. Byly to spíše ruce opilého gardisty z Moskvy, který mne neznal a jehož jsem v životě nikdy ještě nespatriila. Vůči němu můj pohled nic nezmohl.

Oh, byl hrozný.

Co se nyní stalo, bylo dílem několika minut. Ten člověk mne spoutal provazem. Otočil jej kolem mých boků a přivázal mne k hladkému porfýru a vázal a přivazoval... a byl jistě toho mínění, že mne tak připoutal na místo, z něhož jsem musila vše to hrozné viděti.

Potom povzbuzoval váhavce k plenění.

Bylo jich na tucty, kteří se nyní hnali po schodech nahoru, a ty tucty po čase vzrostly na sta. Před mýma očima vše vidoucíma.

Nemohla jsem již zakryti těmito svýma rukama ty oči ubohé, pálicí a suché bez slz, neboť ruce nebyly

volné, uvázány jsouce tímže provazem jako mé boky k porfýru.

Oh, byla jsem Prometheem, Petře Pavloviči, jemuž sup Zévův trhá játra ze živého těla jeho.

Trpěla jsem vskutku jako Prometheus.

Pověsti a tragedie starých, Petře Pavloviči, nevyčerpávají nikdy hluboké zřídlo ruského utrpení v těchto osudných dnech. Co jsme trpěli, nevytrpěl žádný k obrazu božimu stvořený lid za tisíciletí.

Na štěstí jsem věděla, že tam nahoře je matka mrtva. Leč podle mne živoucí odnášeli vše, vše co Nagarinové shromažďovali po staletí.

Viděla jsem Watteauovu miniaturu z dob Ludvíka XV. ve špinavých rukou selského děcka a dítě škrábalo zrezavělým hřebíkem barvy mistra s emajlovaného stříbra. Spatřila jsem smaragdy kněžny Natalie v zástěře žebračky, o níž jsem věděla, že ji muzíci odháněli od svých chat.

A selský lid křičel:

Podívej se, vše je naše to je právo proletariátu.

A viděla jsem ještě více.

A nejen že jsem viděla, slyšela jsem též. Venku v sadu a tam ve dvorech bylo živo.

Bylo to jako stěhování národů. Jako vpád Hunů, o němž jste přece sám četl, věřte. Řekla jsem vám již, že stálo ve stájích Sergejevových stodvacet koní. Vesměs je toho dne odehnali. To byl dupot a hluk, jako když prchá švadrona po prohrané bitvě.

A to bučení telat a krav, to kvičení prasat, kokrhání kohoutů, kdákání slepic a štěbetání kachen.

Pekelný hluk tohoto „čistění“ byl nepopsatelný. Sedláci porazili vše hned na místě.

Na vlastní oči jsem to viděla, Petře Pavloviči, vysokým otevřeným oknem v příchodí. Malba na něm představuje zápas sv. Jiří s drakem.

Oh, tehdy jsem bojovala já ten zápas. Než saň

byla silnější mne a já jsem v tomto případě nebyla sv. Jiří. Neboť ta saň, která se chystala polknouti Rusko, jest mocnější, Petře Pavloviči, než jakýkoliv jiný drak v pověstech kteréhokoliv národa.

Byly to krvavé povozy, které tehdy jezdily parkem před mýma očima.

Naházeli těla ještě sebou škubající na vozy a v před i vzad stékal rudý proud. Vše, skutečně, vše bylo červené.

Zasmějete se, Petře Pavloviči, řeknu-li vám, že to byla jen krev zabitých telat, skotu, ovcí, prasat, slepic a kachen, která označovala stopu spustlých ničitelů.

Než počet dobytka ve stájích a chlévích zámku Nagarina byl velký a vše, skutečně vše se dostalo pod nůž mužikův v několika hodinách.

V sadech byla kaluž pod jilmy, jejichž zlatožluté listí již opadávalo. Vidím ji ještě dnes, tu červenou kaluž krve jako symbol.

Neboť tam se umístil řezník z vesnice se svým nožem. Sedláci mu tam naháněli zvířata. A bylo to jako na porážce v Chicagu, přísahám vám. Četl jste „Jatky“ od Uptona Sinclaira? Nu, já jsem je četla ... a tak, zrovna tak tomu bylo.

Ten mladík zapíchl vše, co žilo v zámku Nagarinu a sedláci zpívali:

„Za rodinu ... Pro vlast,“ tak zpívali.

Za tu bolševiky zneuctěnou vlast, Petře Pavloviči.

Naďa Ivanovna sesílila svůj hlas tak, že jsem považoval za vhodné napomenouti ji k opatrnosti. Byl jsem sice jist, že Teodosia Kirilovna je zapřísáhlou nepřítelkyní rudých. Leč v těchto dobách si mohl člověk umluvití krk, mluvil-li povýšeným hlasem a nikdo nebyl jist před naslouchači a denuncianty.

A potom náš strach v Petrohradě byl tolik

přiosťřen, že jsme viděli v pravé poledne duchy ve vlastních čtyřech stěnách.

Než tentokráte jsem nepochodil u Naďi Ivanovny. Křičela ještě hlasitěji:

„Pomsta nebes a ruského národa přijdiž na tyto psy!“

Zdálo se, že se jí kletbou ulehčilo. Upokojila se tím poněkud.

Neboť nyní proud jejího vypravování plynul opět klidně.

Pravila:

Noc se snášela na skleněnou střechu vestibulu, když sedláci ukončili prozatímně vyloupení zámku Nagarina. Byli-li unaveni nebo již ničeho neviděli, to jsem nevěděla.

Stála jsem samotná v příchodi a boky a ruce mne bolely.

Přemýšlela jsem. Jestli už nikdo nepříjde ... a všechno bylo možné ... neboť zástup plenitelů táhl od místa k místu, od zámku k zámku, jak jsem věděla ze zkušenosti — pak jsem mohla po případě i zemřítí hladem, neboť jsem byla „přikována“ k porfýru jako Prometheus ke skále.

Jalo mne zoufalství ... chtělať jsem žítí ... proč jsem chtěla za těch to okolností žítí, Petře Pavloviči, nemohla jsem pro to naléztí tehdy důvodu. Také dnes nejsem schopna dáti odpověď na tuto nejvyš zbytečnou otázku. Než myslím, že v nitru každého je něco silnějšího než každé dovolávání se rozumu.

Touha po životě.

Nechtěla jsem zemřítí. Ačkoliv mi bylo vzato vše, ačkoliv matka leknutím skonavší tam nahoře v zámku ležela mrtva-ačkoliv můj Sergej na věky odpočíval v hrobce pod kapličkou s pozlacenou kupolí. Nech-

těla jsem zemřítí ... a tato vůle mi dodávala v témže okamžiku lsti a síly obra.

Vzpomínka na Sergeje vyvolala ve mně opět obraz kapličky. Ty oči Kristovy, jež tam člověk vidí na sebe upřeny všude. Hledala jsem je v duchu, chtěla jsem k Sergejovi, do kapličky, k těm očím nad hrobkou.

○ to jsem se modlila s veškerou silou své duše. Připoutána k porfýrovému sloupu, přivázána pevným provazem kol rukou a boků, modlila jsem se k Všemocnému, Petře Pavloviči, modlila jsem se k očím Krista, které bděly v kapličce, modlitbou Samsona, jenž pohybuje střechou paláce nad hlavami Filištýnských.

Trhala jsem provazem. Marně ... nebyla jsem Samsonem ... a má modlitba neměla sílu modlitby tohoto soudce v Israeli.

Byla jsem jen slabou ženou, kterou bolševici spoutali.

Než ... přece jsem se vyprostila.

„Vy jste se přece vyprostila, Naďo Ivanovno?“

Ano ... Podařilo se mi chopiti do zubů uzel a už jsem jej nepustila. Oh, my v Rusku máme trpělivost, věřte mi, Petře Pavloviči, my máme trpělivost a v utrpení netušenou sílu. My rozvážeme jednu ten uzel, překousneme jej, nepůjde-li to jinak a kdybychom jej měli hrýzti léta, my to dokážeme. Spolehněte na to! Neboť trpělivost této země a národa tohoto je nevyčerpatelná, jako i síla obou.

Nedovedu vám dnes vysvětliti, jak jsem se vyprostila od porfýrového sloupu, jenž se stal pro mne pranýřem, leč vysvobodila jsem se a plížila se, ne, plížila není ten pravý výraz, plazila se do sadu. Dohmatala jsem se do kapličky, kde jsem hledala ty oči, jež člověk viděl z každého místa kapličky. Než byla noc.

V kapli bylo temno. Nad oltářem hořela věčná lampa, v její slabé záři jsem zpozorovala stříbrný kříž, před nímž jsem po všechny ty týdny klečela a modlila se.

Pane, odejmi ten kalich od nás, leč ne má, nýbrž Tvá vůle se staň!

Jeho vůle se stala, tak se mi zdálo.

V kapličce dosud plenitelé nebyli. Mužící se asi báli, neboť vloupati se na místa knězem posvěcená bylo svatokrádeží.

Klesla jsem k oltáři a třesoucími se koleny dotkla se klekátka, na němž jsem tak často a často klečela. Zde tedy bylo ještě vše, jako všude v zámku Nagarinu z jitra tohoto strašného dne.

Setrvala jsem zde na modlitbách dlouhé a dlouhé hodiny a marně jsem hledala oči, které mi měly poskytnouti útěchy.

Proč marně, Naďo Ivanovno? tázal jsem se.

Noc byla příliš tmavá. Vítr sténal v jilmech v sadech a po obloze od východu se táhly velké těžké sněhové mraky. Mraky ze sibiřské stepi, které měly zahaliti brzy celou Rus bílou čistou pokrývkou. Tak jsem přemítala a pak jsem se opět modlila nad hrobem svého Sergeje. Neměla jsem tehdy pojem času, Petře Pavloviči. Nevěděla jsem, je-li půlnoc nebo již po půlnoci, když jsem uslyšela hluk u vchodu do kapličky.

Zaslechla jsem slova, ruská slova, slova, po nichž mi tuhla krev v žilách, po nichž mi však současně krev prudce bušila ve spáncích.

Byli to dva nebo tři sedláci šepotající, rozuměla jsem každému slovu.

„Má prý u sebe diamanty, řekl jeden z nich.“

„To je zhanobení mrtvoly,“ odvětil druhý hlas.

A nyní.

Řekl-li to první nebo snad někdo třetí, nevím.

„Dali mu do cínové rakve jeho peníze. Vím to zcela určitě, Andreji, ty si odneseme.“

Potom bylo chvíli ticho, a já ležela ochromena u oltáře nad hrobkou, v níž stála rakev mého Sergeje.

Naslouchala jsem. Nebyla jsem s to povstati. Nebyla bych mohla učiniti ani krok, to jsem cítila a v této mravní, fysické a duševní malomocnosti jsem hledala oči.

Nic jsem neviděla. Sotva obrysy oltářního okna. Temná venku noc jako při sněhové bouři.

Srdce bušilo a ústa se modlila.

Pane, zůstaň se mnou neb se připozdívá a den se nachýlil.

A opět jsem zaslechla hlasy venku.

„Vstup tedy Andreji, malým postranním oknem do sakristie.“

„Viděl by to!“

To byl hlas Andrejův, pomyslila jsem si.

Odpovědí byl surový smích.

„Je skleněný, nemůže ničeho viděti.“

„Vidí vše, Borisi, tak nám káže v neděli Nikifor.“

„Je všudypřítomný.“

Modlila jsem se hlasitě:

„Pane, Ty znáš mé ledví. Ať sedím nebo stojím, jsi tu a uhádneš myšlenky mé z dále.“

„Tak mu vypíchni oči, zaslechla jsem teď, pak už nic neuvidí.“

„Jak, Borisi, jak?“

„Vezmi kámen, Andreji, hoď jej do okna, hoď kamenem do jeho očí, potom nic neuvidí, slyšíš. Je to Bůh bohatých, střeží zlato upírů, proto stojí v kapličce nad hrobkou Nagarinů, hoď kamenem do okna.“

„Potrestá mne, Borisi.“

Boris se smál.

„Vždyť přece už nic neuvidí! Kníže vzal sebou do hrobky všechny poklady, perly a prsteny s drahokamy, zlato i stříbro a peníze, hod' mu kamenem do okna.“

Ještě byla v kapličce tmavá noc a bylo mi, jako by mne držela za hrdlo smrt v železných svých spárech.

Nebyla jsem schopna pohybu, ani hlásku ze sebe vydati.

Jen jedno mi bylo jasno. Chtěli se vloupati do hrobky, byli odhodláni nadzvednouti víko cínové rakve a drzou ruku vztáhnouti na mého Sergěje, aby ho ještě po smrti oloupili . . . A byl to ten můj jediný, jehož jsem v bolestech porodila.

Pod očima Krista, jež jsem neviděla, neboť je zahalovala tma sněhových mraků, stala jsem se sama matkou bolestnou, Petře Pavloviči. Kráčela jsem s ní jedno jsouc cestou na Golgathu. Stála jsem pod křížem bez slz a nechvěla jsem se . . . Když tu náhle svit měsíce protrhl mraky.

Jako opona chrámová, pravím ti, Petře Pavloviči, která se roztrhla v hodině jeho smrti v Jerusalemě.

Byl to zázrak, nebo se tak stalo jen nárazem větru nebo silou mé modlitby. Což vím, Petře Pavloviči?

Světlo nebes plálo náhle jasné a čisté za skleněným oknem. Stříbrem se stkvělo vše v kapličce před mýma očima. — On — z mrtvých vstalý, který překonal smrt v zahradě olivetské v hrobce Josefa z Arimathie.

Spatřila jsem oči . . . ty oči všude patřící a v hloubi mého srdce odpověděl hlas na můj vzlyk:

„Slituj se, o Pane!“

„Neboj se, neboť viz, já jsem při tobě po všechny dny až do skonání světa!“

A tu . . .

„A tu . . . Naďo Ivanovno? tázal jsem se.

Vlétl kámen do okna . . .

Jedna tabulka zařinčela . . .

Střepiny padaly na oltář k mým nohám; pohlédla jsem ještě jednou nahoru . . . tam, kde jeho oči zářily . . . kus mraku nebo oblohy měsícem osvětlený . . .

A zvenčí rouhavá slova:

„Teď nevidí již nic, Andreji!“

„Ne, nic teď už nevidí, Borisi.“

Pak jsem pozbyla vědomí.

Ostatní vám budu vypravovati docela krátce, Petře Pavloviči. Ještě několik měsíců před drancováním zámku a zhanobením Sergejovy hrobky obdržela má matka žádost, aby se ujala několika válečných rakouských zajatců, kteří pocházeli z tenož kraje, kde Sergej bojoval a také padl. Vy víte, že matka byla největší dobroditelkou celé Rusi a neřekla tudíž — ne.

Tito lidé mne zachránili.

Boris a Andrej ještě téže noci vyloupili Sergějův hrob. Sotva asi co uloupili, neboť se zcela určitě pamatují, že jsme cínovou rakev spustili do hrobky tak, jak došla z Polska a poklady Sergej sebou přece v poli neměl.

Leč o všech těchto událostech jsem se dověděla teprve později, za jízdy do Tuly.

„Za jízdy do Tuly?“ tázal jsem se.

A Naděžda Ivanovna odpověděla: Ano.

Vykonala jsem ji na voze s volským potahem jednoho ruského sedláka, který jel do Tuly ze statku nedaleko Jasně Poljany. Potřebovala jsem k tomu téměř týden, neboť onen muž urazil denně jen 5 až 6 verst.

Proč mne v oné noci Boris a Andrej nezavraždili, vím zrovna tak málo, jako vše ostatní od vyražení

okna, v jehož středu plály oči Kristovy. A ještě něco nevím, Petře Pavloviči. Nevím, kdo měl pravdu, zda já nebo sedláci a zda skutečně Kristus o své oči oloupen nic nevidí.

Myslím-li na Rusko, pak mi často lecos napadne.

Musím doznati, že jsem neměl chuti blíže se touto myšlénkou Naděždy Ivanovny zabývati, neboť v jejím vypravování jsem pozoroval chorobný tón, i řekl jsem si, že její duševní stav musel utrpěti těmi děsnými událostmi v zámku Nagarinu.

Ona též změnila náhle rozhovor a bez přechodu se tázala:

„Řekněte, Petře Pavloviči, jaký je to vlastně člověk ten Vakaralovski?“

„Jak to myslíte, Naďo Ivanovno,“ tázal jsem se.

„Je přístupný?“ pokračovala.

„Čemu?“

„Vždyt jsem vám řekla, že musím mít pas do Anglie.“

Považoval jsem to za utkvělou myšlénku nemocné as kněžny. Ježto jsem jednou od psychiatra slyšel, že jest marné pokoušeti se vymluviti nemocnému utkvělou myšlénku, neučinil jsem ani náběh k tomu.

Vždyt to nebylo ani v moci a možnosti Vakaralovského, vystaviti Naděždě Ivanovně pas do Anglie, již proto ne, že britská vláda neuznávala pasy sovětů.

Proto jsem opakoval svou otázku:

„Čemu vlastně myslíte, že je Vakaralovski přístupný?“

Odpověděla k mému zděšení:

„Člověk slyší všelicos, Petře Pavloviči. Znáte-li ho, mohl byste mne představit. Vždyt prý je zástěrkař nebo něco podobného. Kdyby mi dal pas do Anglie . . .“

Naděžda Ivanovna nedokončila tuto větu.

Bezděčně jsem si vzpomněl na kněžnu Olgu Michalovnu Šisarevu, která byla již v Maison de Santé.

Naděžda Ivanovna se neočekávaně rozloučila, řkouc:

„Vy mi nechcete vůbec pomoci, Petře Pavloviči.“

Nezdržoval jsem ji a nechal ji klidně odejít, vždyť jsem věděl, že jí nemůže pomoci již nikdo.

VIII.

Útěk.

Otázku, se kterou se nyní Petr Pavlovič Kukunov na mne obrátil, považoval jsem za skutečnou společenskou banálnost. Měl jsem dojem, že chce dáti rozhovoru zcela jiný směr, neboť pravil:

„Jak se vám vlastně líbí ta malá Alice Monetová, kterou jsem vám u příležitosti naší první náhodné známosti v kavárně ‚de la Ville‘ představil?“

Tam jsem se totiž jednou odpoledne s Petrem Pavlovičem seznámil.

Hrál s nějakou mladou dámou v šachy. Seděl jsem na blízku, se zájmem jsem sledoval hru a tím jsme se dostali i do rozhovoru.

S radostí jsem uvítal tento obrat k příjemnějšímu. V pokoji bylo dusno a mé nitro bylo rozháráno, neboť ty hrůzostrašné obrazy z nešťastné Rusi neopouštěly moji mysl.

Řekl jsem:

„Alice Monetová je velmi příjemné děvče. Jest hezká. Krom toho roztomile se baví a vkusně se obléká. Považoval bych ji za Pařížanku. Mám snad pravdu, pane Kukunove? Dovolte, abych vám k Alici Monetové blahopřál.“

„A vším právem,“ odvětil na to vážně Petr Pavlovič Kukunov. „Vděčím Alici Monetové za svůj život.

Zachránila mne a proto je i vaše blahopřání plně oprávněno. Bez Alice nebylo by se mi nikdy podařilo opustiti Rusko a časem byl bych v Petrohradě zahynul hlady, jako statisíce jiných.“

„Jak to?“

„Alice Monetová byla přítelkyní slavného Roberta Tissota.“

„Kdo je to?“

„Vy ho neznáte? Jedny velké pařížské noviny ho vyslaly do bolševického Petrohradu jako karikaturistu a kreslíře. Některý jeho obraz jistě jste už viděl. Bolševici ho neměli v lásce. Byli by se ho zbavili raději dnes než zítra. To mi můžete věřit. Tamnější scény nebylo možno fotografovati. Rudé automobily rychlostí blesku se řítily ulicemi a bylo by těžko je aparátem zachytiti. A do soukromých příbytků pánů Ruska nezasvěcený se tak snadno nedostal. Tu vypomáhala Robertovi Tissotovi jeho velkolepá fantazie, podporována kromobyčejnou pamětí. Pro svůj list maloval po paměti. Zábavné vyjíždky rudých aut přes něvské mosty, po Něvském Prospektu k ostrovům, siesty proletářů na knížecích pohovkách, v palácích právě vypleněných . . . a jiné. S humoristickým nádechem a přibarvením; to byl Robert Tissot.“

„Máte pravdu, pane Kukurone, vzpomínám si nyní, když o tom tak mluvíte, na leckterou karikaturu.“

„Tož vidíte!“

A Tissot byl k nezaplacení. Ne pouze pro svůj velký talent. Vyhlížel sice od hlavy až k patě jako Pařížan, žil sice i s Alici Monetovou, která mu jednou stála modelem, čistě bohemským životem Montmartru i v hlavním městě Republiky Rad, nebyl však Francouzem od narození. Byl spíše Švýcarem. Pocházel z malého městečka Yverdon. Byl neutrálem, stál pod ochranou švýcarského vyslanectví a bolševici, přes veškerou nenávisť, s ním jednali s náležitou úctou. Lenin i Trocki v Moskvě a jich zástupci v Petro-

hradě si mysleli, že by jednoho krásného dne přec jen mohli Bernu potřebovat. A pak Lenin, jenž studoval v Curychu a ztrávil tam i delší dobu svého života, zacházel se všemi Švýcary, kteří se dostali v dosah jeho moci, s jakýmsi ohledem. A jeho náhledy v takých věcech sdílel i petrohradský sovět.

Robert Tissot měl svůj atelier v mé blízkosti, vzdálený nejvýš 30 nebo 40 kroků. Navštěvovali jsme se často. Ve večerních hodinách býval i s Alicí Monetovou mým hostem, pokud se tehdy v Petrohradě mohlo vůbec ještě o nějakém pohostinství mluvit.

Nosíval sebou svůj skicák. Alice a já jsme v něm listovali. On vysvětloval a my se bavili těmi karikaturami bolševiků, pokud se při trvalé ‚léčbě‘ hladem dalo vůbec ještě o nějakém ‚bavení‘ mluvit.

A Robert Tissot byl již na skoku.“

„Co tím chcete říci?“

„Můžete si představit, že již byl Petrohradu syt. Čekal na možnost k odjezdu. Celé množství ruských Švýcarů bylo tehdy dopravováno zpět do vlasti. Přicházeli ze všech končin nesmírné říše, od hranic sibiřských i ze Sibíře samé. Shromaždištěm byla Moskva. Byli dopravováni v dobytčích vozech. Po několika dnech, někdy i týdnech dostali se do Petrohradu nebo do Rigy.

Odtamtud po lodi do Štětína a přes Německo do Švýcar.

Kdo toho dosáhl, byl zachráněn; ale přemnozí toho nedosáhli.

Nemohu vám ani vylíčit, jak jsem tehdy Robertu Tissotovi záviděl. Nezáviděl jsem mu rozkošnou Alicí Monetovou, ač jsem byl do ní zamilován až po uši, přes všechny ty události, záviděl jsem mu pouze to, že se narodil v Yverdonu a že mohl počítati s jistotou, že jednou přec tomuto peklu unikne; já však a mojí krajané byli jsme uvázáni k mučednickému kůlu

Sv. Šebestiána a krváceli jsme již z tisíce ran, jež nám zasadily otrávené bolševické šípy.

Rozpředl se tudíž každého večera v mé přítomnosti tento rozhovor.

Alice Monetová se tázala:

Roberte, ještě nemáš z Moskvy žádnou zprávu, zda ti byl odjezd povolen?

A Robert Tissot odpovídal:

Očekávám ji každým kurýrem, který přijede na švýcarské vyslanectví do Petrohradu z Moskvy.

Pak zase ona:

Vezmeš mne také s sebou, Roberte?

A on:

Hlásil jsem se co ženatý, Alice. Dostanu dva pasy, jeden pro tebe a jeden pro sebe. Přec tě zde nenechám. Za všech okolností tě vezmu s sebou.

Já tohle musil poslouchati. Závistí jsem zelenal. Věřte, byl jsem Tantalem. V duchu jsem viděl vše, čeho dnes užívám a myslil jsem, že do nejděší smrti ničeho z toho nedosáhnu!

To jezero zde venku, ty vrchy, ten jasný čistý vzduch, tu modrojasnou oblohu, mléko, máslo, maso a chléb, vejce a ovoce . . . vše . . . vše . . . a myslil jsem, že to vše bude již brzy jejich údělem.

Oh, věřte, byl jsem tehdy odříkání samo, neboť jich štěstím a záchranou zanikalo mé bytí v beznadějně opuštěnosti. Jakmile odjeli, mohl jsem klidně ulehnouti někam do kouta, zavřítí oči a očekávati smrt. Mimo nich jsem v tom ohromném Petrohradě neměl již skoro žádného známého. Ti, jež jsem znal, odešli již přede mnou na hřbitov, do blázince nebo vězení, tak jak jsem vám to vypravoval . . . a kdyby byl nyní odešel Tissot s Alicí, byl jsem úplně sám.

Tu se objevila jednou večer Alice Monetova . . . bez Roberta.

Její milý obličejíček byl popělavě šedým.

Na první pohled bylo patrné, že se přihodilo něco kromobyčejného.

Kde pak je Tissot? vykřikl jsem ze sebe.

Alice vypukla v pláč.

Odvlekli ho, vzlykala.

Kdo ho odvlekl?

„Saniteráci,“ zněla její, mně s počátku úplně nerosumitelná odpověď.

Abyste věděl, byla to banda rudých gardistů, kterou Vakaralovski sestavil z bývalých lazaretních pomocníků carské armády a která se hrdě nazývala ‚Mimořádná zdravotní komise hlavního města‘.

Pro Kristovy rány, kam ho ale odvlekli, slečno Monetová?

Do Viborgu, zněla odpověď.

A pak pokračovala:

A to právě dnes! Teď je vše ztraceno, Petře Pavloviči.

V tom okamžiku jsem vskutku nevěděl, co se se mnou děje. To mi může každý věřit! Ta maličká byla zoufalá. Vrhla se mi kolem krku.

Zemře-li Robert, pak jsem ztracena, křičela. Zachraňte mne! Slibte, že mne zachráníte. Nechci zemřít zde v Petrohradě. Nechci zemřít hladem, je to příliš hnusné.

Ale proč byste měla vůbec umřít, slečno Monetová, tázal jsem se. Co se vlastně přihodilo?

Vyprostil jsem se něžně z jejího objetí a zavedl ji k židli, na které kdys seděla i kněžna Nagarina.

Posadil jsem ji na židli. Vzpamatovala se opět trochu a začala vyprávět.

Dnes přišly pasy z Moskvy, Petře Pavloviči a právě dnes se to musilo přihodit.

Máme povolení k odjezdu, smíme, můžeme Petrohrad opustit . . . a zatím . . .

Nevím vskutku, nač bych se byl nejraději tázal.

Měl jsem na jazyku otázku: Kde jsou pasy, sleč-

no Monetová, pro Bůh, kde jsou pasy? Než potlačil jsem ještě tuto otázku a znovu se tázal.

Co se stalo s Tissotem?

Vždyť jsem již řekla, že ho odvěkli do Viborgu. Teprve nyní začal jsem chápat, teprve nyní jsem si rozpomněl, čím Viborg v těchto dnech byl.

Viborg byl částí města, jež ležela zcela stranou na druhém břehu Něvy. Petrohrad byl totiž zamořen od doby rozpuštění armády. To však bolševici nechtěli přiznati.

Což je Tissot nemocný, koktal jsem.

Nevím, zněla odpověď Alicina. Byl v posledních dnech mdlým a slabým. Proto jsme též včera a především k vám nepřišli. Neměl chuti k jídlu, pokud tu člověk může vůbec ještě chuť k jídlu mít, ale jako Švýcar obdržel přec jen některou ze zásilek, které mu z domova posílali, Petře Pavloviči. Nevím též, kdo to vůbec ohlásil. Ležel v posteli. Přišli a odvěkli ho do Viborgu. Nevím, kdo to provedl a proč.

V Krasnaji Gazetě jsem již něco četl o novém určení Viborgu, ač z pochopitelných důvodů toho nebylo mnoho. Četl jsem o barácích, jež tam vláda sovětu používala k záhadným účelům, a o stech mrtvol, jež mizely beze stopy.

Rádila cholera. Věděl jsem to. Nechtěl jsem to však Alici říci. Každý se jí bál. Každý měl pocit, že jednoho dne propukne z něvských bažin plnou silou a pak do týdne že bude s Petrohradem konec. Objevila se v dosud zcela neznámé formě. Dali jí název „expresní cholera“, neboť usmrcovala za tři hodiny.

Nepovažoval jsem ji však nikdy za nový druh. Byla to „cholera asiatica“, která byla již častěji nevítaným hostem Ruska, jsouc sem zavlčena z Indie nebo Persie. Zahnizďovala se neobyčejně ráda v těchto nížinách nezdravé Něvy, v tomto bažinatém

městě . . . nyní však našla půdu zcela jinak působenu. Ten krutý hlad jí pole připravil a proto měla nyní tak snadnou práci. Léků nebylo možno dostati . . . opium chybělo . . . jak chcete proti cholere bojovati, nemáte-li opia? — Viborg! Bolševici nenalezli jiného prostředku. Zavlékali podezřelé do Viborgu . . . a kdo se octnul ve Viborgu v oněch dnech . . . ten již byl mrtev.

Tak jsem uvažoval.

Na snadě bylo nyní zeptati se Alice, co hodlá podniknouti, zda považuje za nutné vyjeti do Viborgu, pozeptati se po Tissotovi a zda je to vůbec možné, či zda neúprosná karantena nevyklučuje již předem každý takový pokus.

Nezeptal jsem se však.

Sám sebe jsem nepoznával. Věřte, člověk je zvíře. Tissot byl mi přítelem, prokázal mi mnoho dobrého a byl jsem mu mnohým povinnován. A přec v tomto hrozném okamžiku myslel jsem stále jen na jedno: Kde jsou pasy? Je-li Tissot v choleroých barácích ve Viborgu, je-li to pravdou, pak již Viborg živ neopustí . . . a co se stane s jeho pasy?

Alice hleděla na mne zoufale.

Čekala pravděpodobně na moje rozhodnutí.

Jak přijme moji otázku, myslel jsem.

A přece . . . odvážil jsem se té otázky . . . přes vše.

Úplně klidně a s chladnou rozvahou jsem řekl:

Slečno Monetová, mám-li vám pomoci a chcete-li uniknouti z tohoto pekla, pak zodpovězte, prosím, moji otázku:

Kde jsou pasy, jež přišly, jak jste pravila, dnes ráno z Moskvy?

A Alice, o níž jsem myslel, že se chvěje o Robertův život, odpověděla:

To je to nejhorší, pane Kukurine, to je to nejhorší, Petře Pavloviči, že Robert zastrčil pasy k sobě,

a že nevím, kde nyní jsou. Je ve Viborgu a pasy má pravděpodobně s sebou.

V prvním okamžiku mi bylo, jako bych byl dostal ránu do hlavy.

Již jsem v duchu zřel možnost neočekávaného útěku a zatím . . . to si nedovedete představit ani v této ani v kterékoli jiné zemi. Čím se stane člověk, když se v něm probudí zvíře, když se příroda hlásí k svému právu a člověk začne bojovat o své bytí a nebytí, když člověk stojí proti člověku a platí jen jedno: Tvůj či můj život.

Tak bylo i v tomto případě. Tato myšlenka mne zcela ovládala a myslím, že ovládala i Alici.

Robert Tissot onemocněl cholerou, je ve Viborgu a jeho mrtvola zmizí na věky v hromadě mrtvol druhých, Robert Tissot má však dvě listiny, jimiž by mohli dva lidé uniknouti z tohoto pekla a mohli by se zachrániti na ostrově blažených.

To byla má jediná myšlenka, která mne v této chvíli ovládala, a vím, že ji sdílela i Alice.

Řekl jsem:

Pojedu do Viborgu a přivezu listiny.

A co byste řekl, že mi na to odpověděla Alice?

Řekla prostě:

Jdu také . . . a pak prchneme společně!

Jen prosím o tom uvažujte! Byla jeho dlouholetou přítelkyní, já mu byl blízkým, a takové bylo rozhodnutí nás obou. Takový je člověk, takovým se stane, to přísahám při všem svatém, v zločinecké škole bolševiků. Na nějaké obtíže jsem zprvu vůbec nepomýšlel. Ovládala mne jen ta jediná myšlenka: Chceš uprchnouti z Petrohradu a k tomu potřebuješ Tissotův pas. Nezabýval jsem se prozatím vůbec tím, jak nemocného v barácích najdu a zda ho najdu vůbec. Nepřišlo mi ani na mysl, že pas byl vystaven pro Tissota, že jsem mu nebyl nijak podobný a že padělání by se mohlo potkat s velkými obtížemi.

Chtěl jsem do Viborgu a Alice chtěla se mnou. Tam jsme se chtěli zmocnití pasu a uprchnouti. To bylo vše.

A přece. Probouzelo se ve mně cosi, jako logika, rozvaha a plánovitě připravování tohoto podniku, neboť jsem přistoupil ke svému psacímu stolu a vynadal svou průkazku z někdejší Petrohradské university.

Vše jsem podnikal jako ve snu. Viděl jsem se již u mrtvoly Tissotovy, jak mu dávám do kapsy tuto průkazku a jak si беру jeho pasy. Oba, Alicin i jeho pas, který jsem byl odhodlán padělati, ježto touha po životě byla ve mně silnější jakékoliv výčitky svědomí.

A opět jsem uslyšel Alicin hlas po svém boku.

Jdu s vámi.

A já se jen zeptal:

Kdy přišli pro něho?

Alice odvětila:

Před hodinou. Přiběhla jsem ihned k vám.

Přistihl jsem se při tom, že počítám. Mluvil jsem před tím o tom, že „pojedu“, že „pojedu do Viborgu“ a zapoměl jsem, že nebolševik nemohl v Petrohradě jeti.

Nyní jsem si představil v duchu tu dalekou cestu za Něvu a počítal jsem.

Z mého bytu to mohlo v nejlepším případě trvati půl druhé hodiny, předpokládaje, že najdeme cestu i za tmy, neboť osvětlení bylo prabídné, skoro žádné.

Pohlédl jsem na hodinky půl sedmé a deset minut.

To byla doba, kdy jsem podal Alici rámě a my vykročili na ulici.

Kdybych byl jen okamžik klidně přemýšlel, kdybych si byl jen jednou řekl, jak je to nesmyslné, co podnikáme, pak bychom se s Alicí nebyli nikdy zachránili a naše těla by již hnila někde v bažinách nešťastného města, jako těla tisíců jiných. Jednal jsem čistě pu-

dově, jak jedná jen zoufalec, který pak za určitých okolností vykoná i nemožné.

Představte si prosím jen to! Rusko jest dnes světem nemožností, z něhož může člověka zachránit zase jen nemožnost. A té nemožnosti říkáme my náhoda. Vypočítavost chtěla vésti tuto válku a vypočítavost se zmýlila. To jest aspoň mé přesvědčení o vývoji událostí. Šel jsem onoho podzimního večera přes Něvu do Viborgu, vymírajícím Petrohradem s pevnou vírou, že již mnohým se zdařilo pravděpodobné a se zločinnou přímo nadějí ve smrt svého přítele. Vše bylo znaveno . . . kol mne i ve mně a přece . . . světélko života ještě úzkostlivě blikalo na nepatrném oharku, který soustavně stravovala bída. Říkal jsem si stokrát po této cestě, která mne po hodiny vedla nejnešťastnějším městem: nezdaří-li se to dnes, nezdaří-li se to brzy, pak jest konec.

Zřel jsem cestou celou tu bídu města, necítil jsem však s ním soustrasti.

Nemyslil jsem totiž na město a nemyslil ani na druhé.

Myslil jsem pouze na sebe. Neměl jsem kdy co pravím . . . neměl jsem již síly mysliti na co jiného, nežli na sebe a na pas. Nezdaří-li se to, pak je konec, to jsem cítil. Hlad mne držel ve svých spárech. Za týdny a měsíce zkrušil mé tělo, vyssál mozek v mé ubohé hlavě až na nepatrný zbytek a tento mizivý zbytek šedé hmoty myslil a myslil vždy na totéž: pas, pas, pas. Podařili se ti zmocniti se toho pasu, jenž ti otevře cestu za hranice, pak jsi zachráněn, pak můžeš žíti, a nezdaří-li se ti to, pak jsi ztracen, pak jsi mrtev.

Vlekl jsem se, táhna sebou Alici, jako těžké břímě, jako olověnou kouli, jako mrtvolu a mé rty šeptaly stále:

Pas, pas, pas!

Ani jsem nepomyslil na to, že by Robert Tissot

mohl býti v cholеровém baráku ještě na živu a že by mohl uplatňovati svá práva, nepomyslel jsem na to, že Alice přišla snad ke mně s úmyslem zachrániti jeho a že chtěla, abych byl pouze nápomocen při této záchraně.

Byl jsem Kainem, jenž zabil svého bratra, poněvadž se jeho obětní kouř nevznášel vzhůru k nebi a ani jsem nevěděl, že v této děsné hodině se podobám prvnímu vrahu z lidského pokolení.

Byl jsem odhodlán za každou cenu uniknouti tomuto peklu, to bylo vše.

A pas, který jsem Tissotovi týdný záviděl, ukázal mi tuto cestu jako zázrak prozřetelnosti.

Příbytky na druhém břehu Něvy byly jako ztracené v této příšerné noci. Téměř bez osvětlení, tmavé jako hrob, předtucha smrti a věčné nicoty. Bez konce se táhnou k východu až k lesu a jeho bažinám. Daleko na západě moře život ... poslední most, jenž vede do světa ... a zde země ... Rusko ... počátek bažinaté roviny konec.

To mi bylo jasné. Bylo nutno vyrvati smrti, jež již po nás obou vztahovala své spáry, zástavy nutné k životu, uniknouti z Viborgu a jeho příbytků, opustiti navždy Petrohrad, jinak byl všemu konec.

Celý problém života pro Alici Monetovou a pro mne byl obsažen v jediném dobrodružství této příšerné podzimní noci.

Když jsme šli přes most, nevidouce téměř na krok, zavál od Něvy ledový vítr. Vál od východu. Byl těhotný sněhem, sněhem, jímž pokrývá zemi od Finského zálivu až k Ladockému jezeru, ba ještě dále. Moře bylo dosud prosto ledu, ještě jsme mohli doufat, že před Kronštatem snad zakotví nějaká loď ze světa šťastných a odveze nás do Rigy a z Rigy do Štětína, podaří-li se mi ovšem, zmocniti se této noci pasu Roberta Tissota. Ještě ... ještě ... v poslední chvíli, nežli přikvačí na nás zima, ta Petrohradská

zima smrti, jež měla trvati osm měsíců, ta zima bez světla, bez uhlí, bez dříví. Myšlénka na tu hrůzu mi dodala síly opřít se onomu větru s napětím celé své vůle. Slyšel jsem v tom kvílení vichru chtivé vytí hladových vlků, kteří v tuto dobu zaplavují Rusko a za noci se plíží do chatrčí.

Líně proudila pod mostem řeka. Pomaleji než za jasných měsíčních nocí minulého léta... neboť již ji tam svíral někde v dáli ve své oběti gigant. Ten obr, který přemáhá Rusko. Neznáte jej! Děkujte bohu! Pravil jste, že jste nikdy nebyl v té hrozné zemi.

V této roční době, v říjnu, přicházival v dobách míru do petrohradských domů čalouník. Zalepoval štěrbiny všech oken, dával vatou a umělé květiny mezi okna, aby nemohl proniknouti žádný závan vzduchu a okna zůstávala tak až do května.

Každý závan nese s sebou ledovou sílu smrti. Každý závan odebírá pracně nastrádané teplo stydnoucímu domu, jenž se takto nechránil. A tehdy nebylo již v Petrohradě uhlí, to jsme věděli, dříví pak jen za nedostupné ceny. Nedokončené stavby byly znovu rozebírány, lidé štípali a řezali trámy, aby si jimi zatopili, neboť tohoto podzimu nedošla na naše nádraží ani jediná zásilka dříví z lesů nesmírné ruské říše.

Musili jsme zmrznouti, ačli bychom nebyli dříve zemřeli hladem. Aspoň v Petrohradě, o tom nikdo nepochyboval, kdo přemýšlel.

Na Něvě leželo na sta odstrojených lodí carské flotily. Lidé kradli z nich v noci dříví s nasazením života.

Pažení a prkna prohnilá a rozhlodaná vodou stala se kořistí toho, kdo ještě měl tolik síly, aby je odvlékl... a přece každý věděl, že nehoří a nehřeje, neboť úhlavní a živelní nepřítel ohně, voda, vystřelila z nich již veškeru sílu.

Ale lidé kradli tuto trouchnivou potravu Něvy a oddávali se bláhové naději, že si při ni ohřejí v zimě tuhnoucí ruce . . . a přišla . . . přišla ta zima . . . a že budou moci půl hodinky se zahřívati a tak namlouvati si, že přece jen ještě nejsou úplně ztraceni.

Smrt se vznášela v rozličných podobách nad městem. Cítili jsme na té cestě Alice a já stále zřetelněji závan jejich křídel.

Musili jsme se nyní zachrániti . . . nebo se to nezdaří nikdy . . . to jsem si říkal napořád a stále tím jediným pouze slovem, jež se mi již stalo utkvělou myšlenkou:

Pas . . . pas . . . pas!

Hlad . . . zima . . . cholera.

To bylo trojhvězdí tohoto šíleného města. Popírali, že je město zamořeno, jako popírali hlad, jako z bílého dělali černé a čerpali ze ztrouchnivělého pažení něvských lodí naději, že překonají zimu a že uniknou jisté smrti mrazem.

Než byla tu cholera.

Děsná a příšerná, jak ji lékaři ještě nepoznali od dob, kdy se poprvé vyskytla v Evropě.

Sesláblá těla jí neodolávala již dny, nýbrž jen hodiny. Ba někdy umírali nemocní v kratší době, než jaké bylo potřebí k převezení do baráků od objevení se prvních příznaků. Plížila se Petrohradem a byla všude.

Ve vlhkých sklepích, na splesnivělém chlebě, v nikdy nepraném prádle, ve vlnách Něvy, ve hniječích bramborách, zkrátka všude jsi našel ty zákeřné bacily.

Množily se, rostly do miliónů a z miliónů do miliard, vždyť jsou tak malé, jsou tak malé, že lidským okem je nemožné je spatřiti.

Ale objevil je mikroskop na jejich pouti ve střevech nešťastných obětí, jež je přinesly z břehů přední

Indie, z bengalských nížin, kde od věků byly domovem, kde nikdy nevymřely a odkud nastoupily svoji pouť i přes ocean na americkou pevninu.

Ta hnusná nemoc hledala své oběti, to jsem věděl, a přece jsme šli, Alice a já, ji vyhledati přímo v jejím brlohu bez ohledu na to, jak to skončí, jen abychom našli pasy.

Řekl jsem snad již, že Viborg je se svými předměstími Velkou a-Malou Ochtou neobyčejně rozsáhlý. Zcela na severu leží Poljustrovo, a na štěstí jsem si vzpomněl, že jsem četl v Krasnaji Gazetě, že tam byli dopravováni nakažení cholerou.

Petrohrad byl v tehdejších nocích mrtvý. Byl místem opuštění, zapomenutí a mlčení. Kdo neseseděl v rudých autech bolševiků a nenáležel k jejich přátelům, ten se vůbec neodvažoval ven. Od deseti hodin dopoledne až do soumraku byl na Něvském, na Fontance, v Litejnaji, na Morskaji a Goročovaji život, avšak v noci bylo všude jako po vymření.

Nebyli jsme tudíž v nebezpečí, že nás zde někdo dopadne, neměli jsme však též naděje, že někoho potkáme, kdo by nám poradil nebo ukázal cestu.

Já jsem však v Petrohradě sloužil. Vyznal jsem se poněkud i zde venku, neboť jsem s vojáky konal sem častěji pochody.

A nyní jsme měli i štěstí. Měsíc v úplňku protrhl sněhové mraky, jež v dálavě stály nad neúrodnými a bažinatými lesy této pustiny a svítil nám na cestu. Ven do Poljustrova k barákům.

Vzpomněl jsem si, že tam stávaly již v dobách míru na pokraji lesa a že se jim každý úzkostlivě vyhýbal. Byly vždy používány občas pro infekční choroby.

Vždyť v tom velkém městě se vyskytlo vždy něco podezřelého; tyfus, neštovice, úplavice . . . což pak

vím . . . a podezřelý, který nemohl platiti a proto i lékaře podplatiti, byl dopraven do Poljustrova.

Tyto znalosti byly mi nápomocnými.

Počítal jsem s odporem rudých gardistů. Spoléhal jsem se na starý osvědčený ruský prostředek podplatiti je, ač jsem ještě nevěděl, jak jej v tomto případě uplatním. Můžete si však nyní mysliti, jak jsem byl překvapen, když jsem zprozoroval, že jsme s Alicí vstoupili bez nejmenší překážky do ohraženého prostranství.

Vrata byla dokořán. Před nimi stál prapodivný vůz a nedovedl jsem posouditi, k čemu je asi určen. Byl přikryt víkem a připomínal vozy, jakých se ve větších městech používá k odvážení smetí.

Později jsem se teprve dověděl, že to byl pohřební vůz pro baráky, do něhož házeli teplé ještě mrtvoly po tuctech a odváželi je do jam vysypaných vápnem, aniž by o mrtvých vedli nějaké záznamy. Té noci jsem však ještě neznal jejich jednoduchý způsob pohřbívání.

Nepromluvili jsme s Alicí ani slova.

Měli jsme oba určitý pocit, že by nám štěstí mohlo býti příznivo, ba že už nám vlastně příznivé je, ježto jsme vstoupili do prostranství baráků — kde jsme s určitostí chtěli najíti možnost zachrániti svůj život — aniž by nás byl zpozoroval jen jediný člověk. Plížili jsme se nyní mimo domek, jehož okna byla osvětlena. Domek jsem znal již z minulých let. Zde jsem stál kdysi na stráži jako voják carské armády, neboť nemocní, kteří zde byli tehdy izolováni, byli vždy pod vojenskou dohlídkou. V Poljustrovu stála i dříve vždy stráž.

Náhle jsme zaslechli silný lomoz. Přicházel z domku, jehož dvěře se prudce z vnitřku otevřely.

Přes práh klopytal opilý rudý gardista, který chtěl

jíti vykonati svou potřebu a který, to jsem zjistil ve svitu měsíce, vykonal k tomu již všechny přípravy.

Cítil jsem, jak sebou Alice trhla, tušil jsem šťastnou náhodou výkřik na jejich rtech a zakryl jsem jí proto ústa rukou.

Přikrčili jsme se. Rudý gardista nás neuzřel. Potácel se až k bezovému keři, jenž tu v zahradě rostl a usedl před ním na bobek.

Nechal však dvěře domku otevřeny a my zřeli dovnitř.

Jak vám to mám říci . . . personál baráku . . . mimořádná zdravotní komise Vakaralovského a kdo ví, co ještě!

Uprostřed sud s vodkou.

Sklenice podávány z ruky do ruky.

Všichni leželi na podlaze místnosti opilý jak dobytek . . . fuj! to přece není žádné přirovnání, vždyť dobytek má přece jen rozum, neboť pije jen vodu a ne vodku — a neopije se. A mezi těmito ošetřovateli a členy mimořádné bolševické zdravotní komise viděl jsem i ošetřovatelky! A co jsem viděl? — Mám vám to říci? Přijímací místnosti nevěstince, v němž hospodyně trochu o sebe dbá, jsou modlitbami ženského kláštera u srovnání s tím, co jsem viděl zde! Vše coram publico v plné práci, přísahám, že nepřeháním, že mluvím pouhou pravdu!

A v těchto barácích sta a sta nemocných, kteří bez lékařů, bez opia, bez ošetření byli vydáni na pospas těmto dravcům, kteří umírali a byli házeni ještě teplí do té bedny s víkem, do toho vozu, jenž vyhlížel jako vůz na odvážení smetí. To bylo Poljustrovo pod dozorem mimořádné zdravotní komise vedené Vakaralovskim!

Odplivl jsem si, vzal Alici za ruku, vydal se na další cestu nazdařbůh baráky, nemocničními síněmi a nebránil mi v tom nikdo.

U vchodu prvního baráku visela lucerna. Zcela obyčejná lucerna do stáje, se čtyřmi skly, v níž prskal malý knůtek, který však šířil ještě něco, co se dalo nazvati světlem.

Tu lucernu jsem vzal. Její slabý svit mi osvětloval hrůznou cestu ze síně do síně, z baráku do baráku — tou jaksi stěsnanou a přes to nesmírnou říší ruského hladu a epidemie.

Vedla mne touha po životě, ba i ta zvláštní fantazie umělce. — A nejen těmito baráky, v nichž sta a sta čekalo bez ošetření, bez léků, bez útěchy na okamžik, kdy budou sebráni s prostěradel, jež čpěla špínou, a hození do onoho velkého vozu s víkem — má fantazie a touha vedly mne mnohem dále.

Kráčel jsem stále dál, od síně k síni, jednou rukou drže Alici a v druhé lucernu a od postele k posteli jsem hledal Roberta Tissota, jehož jsem přišel ne zachrániti, nýbrž oloupiti.

Řekl jsem, že jsem ho hledal od postele k posteli — postel mi však v životě ještě nikdy neublížila a nezasluhuje tudíž, abych ji takto urážel.

Od hnojiště k hnojišti jsem hledal toho velkého karikaturistu, jenž kdysi nadchl Paříž svými výsměšnými obrázky bolševiků.

A nyní ležel zde, musil zde ležeti, neboť jinam ho nedopravili než do Poljustrova na ten hřbitov živých.

Procházel jsem ovzduším morovým, cítil jsem vraždu, viděl jsem a slyšel zločin, uvědomoval jsem si smrt a sám jsem chtěl žíti, chtěl jsem i krásti, jen abych mohl žíti, chtěl jsem padělati, jen abych unikl tomuto peklu na zemi. Tak jsem byl skálopevně rozhodnut.

Ujišťuji vás, že Danteovo „Peklo“ není ničím.

Vždyť Dante ve své básni neznal ještě cholery, tu nám ubohým Evropanům ušetřila teprve v pozdější době Indie.

Držel jsem lucernu, stále jsem ji držel, ač mi ruka již klesala, vždyť jsem hledal Tissota a pas... a díval jsem se.

Neviděl-li jste nikdy cos podobného, pak si toho také nepřejte!

Děkujte na kolenou nebesům, že jste toho byl ušetřen.

Zamodralé obličej, vyhaslé oči, otevřená ústa, jimiž vycházel hnis rozkládajících se střev právě tak, jako řití.

Toho smrdutého dechu! Svítil jsem si, stále jsem si svítil a stále jsem se díval, neboť jsem chtěl pas!

Vlekl jsem za sebou nešťastnou Alici.

Tím polem smrti, jimž ještě vanul dech živých obětí.

Neznal jsem strachu ni hrůzy, vysmíval se nebezpečí nákazy v tomto doupěti moru, vždyť jsem chtěl pas a v duchu jsem tušil záchranu.

Ještě dnes nevím, zda jsme v těch choleroových barácích v Poljustrovu ztrávili minuty či hodiny. Víím jen, že lucerna čadila, když se rtů Aliciných se ozval výkřik:

Robert, Robert!

Měl jsem jen tu jednu myšlénku:

Nepřišel jsi ještě pozdě, neleží ještě na voze s víkem, není ještě zahrabán v jámě, kde bys ho byl marně hledal. Najdeš jeho pas.

V tom okamžiku jsem se stal dravcem.

Neviděl jsem Roberta Tissota, velkého umělce. Co jsem viděl, byla sebou zmítající a páchnoucí zamodralá hmota, ještě však živá, v jejích žilách se tou děsnou nemocí srážela již krev, ale dýchal ještě.

Ze slámy, na niž ta hmota ležela, stoupal mor. Znal jsem to velké nebezpečí doteku nemocného, četl

jsem o tom celá pojednání, jež byla v Petrohradě rozšiřována na ochranu před nákazou, ale já se té hmoty chopil, hrabal se v lůžku, jež bylo plné výkalů z rozkládajících se vnitřností umírajícího — a hmataje a hledaje, našel jsem konečně pod jeho hlavou pasy.

Robert Tissot nepoznal ani mne, ani Alice.

Nevím též, zda byl hozen do vozu s vikem a odvezen i s jinými do vápených jam ještě této noci, či až druhého dne.

Vím pouze, že jsem se dostal s Alicí ještě té noci živ přes Něvu a že mne v Poljustrovu nikdo nezadržel.

Pak ještě vím, že jsem pas padělal, že jsem vlepil svou fotografii na místo Tissotovy a že to nikdo nepoznal.

A konečně vím, že jsem stál jednoho jitra v Běloostrovu na druhé straně ruských hranic a že jsem byl ještě živ.“

Petr Pavlovič Kukunov zakryl si obličej rukama. Z jeho úst vycházely zvuky, z nichž jsem nedovedl posouditi, zda vzlyká či zda jásá.

Chvíli to trvalo. Pak se vzpamatoval a umkl.

Nevím, proč právě v tom okamžiku přinesla pokojská do pokoje studijní lampu, jejíž mírné teplé světlo ozařovalo mrtvolně bledý obličej Petra Pavloviče Kukunova.

Byla to má stará petrolejová lampa, která mne všude doprovázela a která konala své neocenitelné služby, když selhalo elektrické osvětlení.

Pokojská řekla:

„Milostivá se táže, neprijdou-li pánové ještě na-proti. Jídlo prý vychladne.“

Prosil jsem Petra Pavloviče Kukunova, aby šel se mnou ke stolu.

Usmál se bolestně a pravil:

„Děkuji. Jste příliš laskav, bohužel však musím odříci. Prosím nejvýše o sklenici mléka. Můj žaludek jest ještě příliš zesláblý. Jísti více než jednou denně by bylo mnoho. Jsem teprve od včerejška zase svým. Musím však býti velmi, velmi opatrný!“

Konec!